

Den sidste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse i henhold til grundlovens § 38 ved folketingsårets åbning.

Forhandlingen genoptoges.

Poul Hansen (Kalundborg): Jeg vil gerne begynde med at give det ærede medlem hr. Frederik Lynge en kompliment. Han bad om overbærenhed med de ærede grønlandske medlemmers danske sprog. Den højtærede statsminister har ganske ret i, at det var unødvendigt. Det ærede medlem talte et særdeles tydeligt, ja, fyndigt dansk, og jeg beundrer den måde, hvorpå han indirekte understregede overfor os, at Grønland nu er et led i helheden, og at vi ved overvejelsen af de almene problemer burde have også Grønland i tankerne.

Til det ærede medlem hr. Hans Schmidt har jeg intet at bemærke, men kan ganske henholde mig til, hvad statsministeren og min partifælle, det ærede medlem hr. Frede Nielsen, sagde i går.

Om den øvrige debat i torsdags og fredags synes jeg, at man, hvad tonefaldet angår, kan sige, at der blæste milde vinde om regeringen. Man anede nok her og dér, at mildheden ville stivne til, når vi kommer til de lovgivningsmæssige realiteter, som vi skal beskæftige os med i vinter, men hvad der blev sagt herom, var dog holdt i så almindelige vendinger og med sådanne tilsagn om samarbejde, at vi vel tør gå til arbejdet med godt håb. Jeg ser i den tone, der var over debatten, en slags stiltiende erkendelse af, at det ikke var så helt ude af kontakt med valgudfaldet, når vi fik en socialdemokratisk regering. Den store forargelse i stifts- og amtstidenderne havde fået tid til at sætte sig. Det er da også mit indtryk, at store dele af befolkningen, også langt udenfor socialdemokratiet's rækker, ventede en socialdemokratisk regering og ikke kunne forstå den tidligere statsministers, det ærede medlem hr. Erik Eriksens tøven fra den 23. til den 29. september.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen svarede på min bemærkning om hans valgtale den 20. september, hvori han omtalte Norge på en sådan måde, at jeg vel må have lov til at sige til det ærede medlem, at selv ikke han kan tilmåle sig ufejlbarlighed. Den måde, hvorpå han sammenlignede norske forhold med danske, var efter min opfattelse sådan, at han i hvert fald som statsminister burde have holdt sig for god dertil. Jeg har da også set, at en af hans egne tidligere meningsfæller i dette høje ting, hr. Erik Appel, er gået i rette med ham derfor.

Lad mig nøjes med at omtale en enkelt ting fra det ærede medlems udtalelser i den nævnte tale, nemlig det, han sagde om arbejdsløsheden henholdsvis i Danmark og i Norge. Jeg vil gerne gøre det ved simpelthen med den højtærede formands tilladelse at citere det norske „Arbejderbladet“s kommentar hertil i bladet for den 3. oktober. Der skrives:

„I juli 1953 var procenten af arbejdsløse 4,4 i Danmark og 0,4 i Norge. For de syv første måneder af 1953 var tallet på arbejdsløse i Norge 1,7 procent af de sysselsatte, mens den var 9,3 procent i Danmark. Med slige tal foran sig skulle en tro, at den danske statsminister og „Aftenposten“ — et norsk blad, som man samtidig polemiserede imod — „ville lade være at bringe op spørgsmålet om arbejdsløsheden i de to lande. Men nej. Den danske statsminister pegede på, at arbejdsløsheden i Norge var højere i den forløbne del af 1953 end i den tilsvarende periode forrige år, mens den var gået ned i Danmark. Han lagde dog ikke til, at selv i den forløbne periode af 1953 var arbejdsløsheden i Danmark 5—6 gange så stor som arbejdsløsheden i Norge, og at den i juli 1953 var 11 gange så høj.“

Så vidt det norske „Arbejderbladet“.

Jeg kan føje til, at det fremgår af bladets oplysninger, at der ved slutningen af juni var anmeldt godt 3 500 ledige i Norge, 27 300 i Danmark. Jeg synes, at

[Poul Hansen (Kalundborg).]

det med disse tal taget i betragtning var noget misvisende, når det ærede medlem i sin valgtale forklarede, at nu havde vi fået fuld beskæftigelse i Danmark, medens arbejdsløsheden var stigende i Norge. Det gav i hvert fald ikke lytterne det indtryk, som svarede til virkeligheden.

Når det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard mente, at jeg havde sagt noget helt forkert, når jeg sagde, at forudsætningen for bevægelighed på arbejdsmarkedet var høj og stabil beskæftigelse, kan jeg give det ærede medlem den indrømmelse, at jeg udtalte mig lidt for knapt herom. Jeg burde have sagt, at forudsætningen er, at de fagorganiserede arbejdere føler sig overbevist om, at der føres en økonomisk politik, hvis målsætning er høj og stabil beskæftigelse. Det siger sig selv, at viljen til at slække på faggrænserne vil være størst, når der føres en sådan politik.

Jeg vil gerne gøre nogle få bemærkninger til det ærede medlem hr. Aksel Larsen og til det ærede medlem hr. Viggo Starcke. Jeg finder ingen anledning til en længere diskussion med det ærede medlem hr. Aksel Larsen, ikke alene af den grund, at han er en mester i at fordreje andres udtalelser og fordreje kendsgerningerne, så at en virkelig diskussion er umulig, men også fordi det er forgæves at diskutere med ham; intet argument gør indtryk på ham. Han står, hvor han står, og kan ikke andet.

Som eksempel på hans fordrejelse kan jeg nævne hans udlægning af valgresultatet den 22. september og hans udlægning af min gengivelse af Arne Sørensens udtalelse om det frugtbare lavland. Han gør uden videre Arne Sørensens idylliske skildring til min, skønt jeg udtrykkelig tog afstand fra den og derigennem motiverede nødvendigheden af en reformpolitik.

På lignende måde fremsatte det ærede medlem løse og udokumenterede påstande om, hvad socialdemokratiske folketingskandidater havde sagt under valgkampen. Endelig påstod han, at jeg havde vendt mig skarpt imod socialismen, og at socialdemokratiet havde afskrevet socialismen, fordi vi i „Vejen til fremskridt“ havde sagt, at samfundet er tjent med et samspil af privat erhverv, Kooperation, andels-

bevægelse, kommunal og statslig drift. Jeg kan ikke forstå, at det ærede medlem kan lade sig ophidse deraf. Findes der ikke også privat ejendomsret til produktionsmidler i de kommunistisk styrede lande bag jerntæppet? Iøvrigt lader vi os ikke belære af det ærede medlem om, hvad socialisme er, og da slet ikke om, hvad demokratisk socialisme er. Når hans såkaldte socialistiske indstilling kan tolerere og billige, at sovjetrussiske tanks køres op mod demonstrerende arbejdere i Berlin, og alt, hvad der iøvrigt foregår af menneskenedværdigende tvang i de kommunistisk styrede lande, så giver jeg ikke fem flade øre for den socialistiske indstilling, der er hans.

Også det ærede medlem hr. Viggo Starcke opholdt sig ved, hvad vi har sagt om samspillet mellem de forskellige ejendoms- og bedriftsformer, og han gjorde det, synes jeg, på en sådan måde, at de tåbeligheder, gamle fader Holberg lægger Erasmus Montanus i munden, blev slået helt af marken af det ærede medlem. At ville et sådant samspil, sagde han, var jo det samme som at ville oprustning og nedrustning på samme tid. Har det ærede medlem da haft så travlt med at søge sit eksempelmateriale så vide om jord og så dybt i historien, at han slet ikke opfatter det levende liv omkring sig? Vi har jo samspillet allerede i dag, omend ikke i den form, vi anser for ideel. Vi har det private erhverv, vi har Kooperationen og andelsbevægelsen; det behøver formodentlig ikke nærmere påvisning. Men vi har også statsdrift, statsbanerne f. eks., og vi har kommunal drift: gasværker, elektricitetsværker og vandværker. De forskellige former kan udmærket trives side om side. Derfor tror jeg også, at det ærede medlem hellere skulle interessere sig for sin egen menu. Man kan ganske vist ikke længere sige, at det er de mange kokke indenfor hans parti, der fordærver maden. De er efterhånden blevet noget få, men maden kan jo ikke siges at være blevet bedre, og såvidt jeg har kunnet læse i retsforbundets blad „Vejen frem“, er man efterhånden kommet slemt i tvivl om, hvad der skal gøres for at skaffe en tillokkende spiseseddel.

Sidst tog nu det ærede medlem det tyske økonomiske opsving til indtægt for rets-

[Poul Hansen (Kalundborg).]

forbundet. Han glemte i sin redegørelse ganske at tage i betragtning, at der jo er pumpet milliardbeløb udefra ind i det tyske erhvervsliv, således at det søndrede produktionsapparat har kunnet opbygges på hypermoderne måde, og han tog ikke i betragtning, at valutareformen jo ville være gennemført uanset styret. Han sagde, at de praktiske erfaringer dernede er en eksperimentel bekræftelse på, at retsforbundet har ret. Det siger han om forhold, der er knyttet til høje skatter og høje toldmure. Det siger han om et samfund, der, såvidt jeg ved, ikke drømmer om at indføre fuld grundskyld. Det siger han om forhold, hvorunder privatkapitalismen vel har større udfoldelsesmuligheder end noget andet sted, hvor kapitalejerne har opnået forholdsvis langt større indkomstforøgelse end arbejderne, og hvor lønnen trods de skete forhøjelser ligger på et meget lavt niveau. Jeg har forstået, at der hos de gamle retsstatsfolk, også blandt dem, der eksisterer endnu, dog fandtes megen social forståelse. Hos det ærede medlem er den totalt forsvundet.

Til sidst vil jeg gerne knytte en kommentar til den lovsang til det såkaldte borgerlige samarbejde, der lød her i torsdags, dæmpet og stilfærdigt fra det ærede medlem hr. Erik Eriksen, lidt mere inderligt fra det ærede medlem hr. Aksel Møller. Dette samarbejde er, synes jeg, allerede stillet i en egen belysning ved det, vi har hørt under denne debat. Det synes ikke at være funderet på en helt så omfattende enighed, som man gerne vil give det udseende af. Den højtærede statsminister har allerede nævnt venstres og de konservatives ærede ordføreres forskellige holdning til stationeringsspørgsmålet. Det forekommer mig endvidere af betydning, at de to ordførere også indtog en så forskellig holdning, som de gjorde, til det radikale venstre. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen rettede en varm tak til de radikale. Vi har samarbejdet som gentlemen, sagde han. Jeg gad vide, hvad det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft har følt ved den bemærkning. Med en vending, der engang blev brugt om afdøde Christmas Møller i en anden forbindelse, kan man sige, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen stænkede de radikale med

vellugtende vande. Det var ikke den idræt, det ærede medlem hr. Aksel Møller hengav sig til. Han mente tværtimod, at de radikales mentale tilstand var en sådan, at de trængte til at komme til læge. Det var vel ikke helt tilfældigt, at de to ærede ordførere udtalte sig så forskelligt om forholdet til det radikale venstre, og det kan jo være interessant at se, hvad det kan udvikle sig til.

Hertil kan føjes et par ting, som måske nok er mindre væsentlige, men dog symptomatiske. Det ærede medlem hr. Aksel Møller hentede atter tanken om en landbrugskommission frem og stillede den til disposition. Den har åbenbart ikke været stillet til disposition for den afgående regering, skønt de konservative ministre dog havde al anledning til at søge den realiseret. Endelig tog det ærede medlem brugsforeningsskattens fane frem af mølposen og lod den blafre lystigt i vinden — et signal til stiftstidenderne om påny at lade et hengemt agitationsstof vederfares fuld retfærdighed. Nu er der jo ikke det samme hensyn at tage til partneren som før. Det skal blive interessant for os andre at iagttage det videre fodslag mellem venstre og det konservative folkeparti.

Erik Eriksen: Jeg tror, at vi allesammen ligesom har en følelse af, at grundlaget og tidspunktet for en politisk debat kunne være bedre. Regeringen har endnu ikke haft mulighed for at vise, hvad den duer til, og åbningstalen eller programerklæringen — hvad man nu skal kalde den — er heller ikke i særlig grad velegnet som grundlag.

Den højtærede statsminister erkendte selv i går, at den ikke var god, og at kommende regeringer måtte sørge for at gøre denne åbningstale bedre. Det skal vi tage til os og være opmærksomme på — det går jo også nok. Jeg skal derfor også søge at fatte mig i korthed, så debatten kan afsluttes og tinget begynde på sit egentlige lovgivningsarbejde.

Om regeringsdannelsen er der for mig kun grund til yderligere at sige nogle ganske få ord. Begivenhederne heromkring må i det store og hele siges at være uddebatteret. Det er fastslået, at den tidligere regering selv efter en eventuel omdannelse ville møde ubetinget modstand fra radikal side.

[Erik Eriksen.]

Dette er fastslået og erkendt fra begge sider, så der er ingen grund til at sige mere om det. Jeg skal dog — også det må jeg vel have lov til, uden at det vækker mishag hos den socialdemokratiske ordfører — takke det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard for de ord, han sagde om mig personlig som formand for venstre og om det arbejde, jeg har udført. Og så må jeg føje til, at det ærede medlem behøver ikke at være bange for at skade mig eller min politiske gerning derved; jeg ved jo da også, at det ærede medlem kun vil mig det allerbedste.

Men som sagt, et par ord yderligere om regeringsdannelsen. Jeg er her enig med det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard i, at det største parti eller den største partikonstellation naturligvis ikke har krav på en slags forsterket til at danne regering, når denne gruppe ikke har flertal her i tinget. Her er det alene folketingsflertallet, der er afgørende. Det er så ligetil. Men jeg har lagt mærke til, at de radikale stadig kredser om muligheden for, at der var blevet dannet en venstre-regering. Også i „Nationaltidende“s kronik i mandags er det ærede medlem hr. Johs. Christiansen inde på tanken på en måde, så man uvilkårligt næsten ledes hen til at se det som noget fra radikal side ønskeligt at frigøre sig fra ansvaret for at have fældet den tidligere regering. Det ansvar kan måske også blive svært nok. Det skal jeg ikke blande mig i. Det er noget, som partiet selv må klare med sine vælgere.

Det, der for mig er det centrale i alt dette, er unægtelig betydningen af, at de ikke-socialistiske partier ikke letsindigt sætter deres indflydelse over styr. Den højtærede statsminister strålede i går som en hel lille festlig morgenrøde. Det var en glad mand, og med rette, måske også en mand, der ikke helt har gjort sig klart, at også hans vej kan blive vanskelig nok. Tiden skal nok levere bevis for, at venstre og konservative, forhåbentlig sammen med andre liberale kræfter her i salen, betyder noget i fælles opposition. Vi ved, at regeringen er svag. Vi ved også, at den kun er det, når vi andre er i stand til at samarbejde og holde sammen, og det er i denne forbindelse, jeg har prøvet på at give udtryk for, at vi har lært noget af fortiden.

Det ærede medlem hr. Johs. Christiansen skriver også i sin kronik, at når jeg forleden dag ved debatten her i det høje ting havde tilsagt en saglig og loyal opposition, kunne det vel opfattes som et svar på nogle udtalelser, som den højtærede statsminister var kommet med ved et møde i Roskilde om, at der gik flere forbindelseslinier mellem den socialdemokratiske arbejder og funktionær og andelsbonden end mellem venstre og monopolkapitalen, den konservative industrileder og trustcheferne. Jeg må rigtig nok spørge: Hvorledes er det dog muligt at tage en sådan mundfuld alvorligt, endsiges lægge en realpolitisk betydning deri? Hvad der ligger til grund for min udtalelse, er alene det, at den høje regering har krav på saglig og loyal opposition. Det skal den få. Nu kan jeg godt indrømme, at når talen er om oppositionens stilling, så er der en forskel mellem den tale, jeg holdt forleden dag, og den, som den nuværende højtærede udenrigsminister, det ærede medlem hr. H. C. Hansen, holdt her i tinget den 8. maj, da han talte som oppositionsfører første gang efter valget den 21. april. Jeg har i og for sig ikke noget imod, at denne forskel bliver understreget.

Jeg skal derfor om regeringsdannelsen kun yderligere gøre den bemærkning, for at der ikke skal danne sig myter, at da jeg efter at have indgivet regeringens demissionsbegæring og henstillet til kongen at orientere sig hos partilederne atter blev modtaget af kongen, havde socialdemokratiet, kommunisterne og retsforbundet peget på som det naturlige, at kongen henvendte sig til det største parti. Derfor var sagen ganske enkel for mig. Enhver kan se på tallene, at det var et klart flertal, der havde anvist denne mulighed. Det radikale venstres stilling har jeg redegjort for tidligere.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard sagde også i sin tale, at situationen nu i udpræget grad stillede sine spørgsmål til venstre, og det er jeg meget tilfreds med. Det er altid kedeligt at være således placeret, at der ikke er nogen, der spørger efter en, men nu spørger altså det ærede medlem, om venstre ville være interesseret medarbejder i en social-liberal politik. Den højtærede statsminister var jo forøvrigt i sin lange tale inde på en analyse af de politiske retninger og ideologier, og det var

[Erik Eriksen.]

for mig at høre både noget mærkeligt og noget meget morsomt, man dér blev vidne til. Oprigtig talt sad jeg et øjeblik og tænkte: Mon den højtærede statsminister kommer ned igen? Men senere gik det op for mig, at det var sådan en slags rundkørsel, den højtærede minister havde arrangeret, og det er noget andet. Men på det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards spørgsmål vil jeg svare, at for mig at se har alle partier her i landet gennem mange år været at finde på en social linie. Jeg beder det ærede medlem lægge mærke til, at de sidste tre år f. eks. har vi haft en konservativ socialminister, og jeg mindes ikke, at det har voldt vanskeligheder. Jeg kan videre sige, at hele den sociale lovgivning i sine væsentlige grunddele er præget af det parti, jeg tilhører. Det historiske venstres indsats på disse områder kan ikke skjules, den taler for sig selv. Jeg kan også fra de seneste år nævne den betydelige indsats, som den afdøde socialminister Søren P. Larsen øvede her i perioden 1945—47. Men jeg understreger naturligvis, at socialt for mig er noget ganske andet end socialistisk. Der må skelnes imellem disse to begreber, og det skal vi også nok i gerning vise her i salen. Men jeg kan svare, at på den socialt betonedede folkelig-liberale linie vil venstre altid være at finde. Hele den liberale indsats i Danmark har altid været socialt forstående.

Jeg skal ikke svare på det, som den højtærede statsminister kaldte andelsbondens vej, men jeg er ganske sikker på, at hvis han vil have ulejlighed med at spørge denne andelsbonde — der kommer jo lejlighed nok til det i vinterens løb, vil jeg gætte på — tror jeg, den højtærede statsminister vil blive meget skuffet, hvis han dér tror at finde særlig forståelse, særlig jordbund for udpræget socialdemokratiske synspunkter. Den højtærede landbrugsminister kan måske få lejlighed til at gøre visse forstudier inden så længe, når vi nu skal til at forhandle om ændringer til jordloven.

Hvad angår den bebudede udvidede adgang for staten til forkøbsret af jord, skal jeg blot i fortsættelse af, hvad jeg sagde forleden, stærkt advare mod at rejse strid på dette område. Det er naturligvis noget,

jeg ikke alene kan afgøre, og den højtærede statsminister kan også have ret i, at der ingen anledning er til her at gå nærmere ind på dette, men alligevel lægger jeg vægt på, at det bliver sagt klart og allerede nu fra vor side, at vi ikke kan være med til det, man her spiller op til. Den lovgivning, som vi for nogle år siden formede på dette område, anser jeg for tilstrækkelig. Jeg ser ingen grund til at gå videre.

Den højtærede finansministers udtalelser om skattereformen giver mig egentlig ikke på dette tidspunkt anledning til tilføjelser, og ministeren var jo selv klar over, at vi i oppositionen med agtpågivenhed ville se på hans forslag til sin tid. Heller ikke skal jeg fordybe mig i de herrer ministres udtalelser om den inflatoriske bevægelse tidligere og om faren for den fremefter. Den højtærede statsminister sagde jo, at regeringen påtænker ikke noget af dette i fremtiden; så må jeg konstatere, at ånden synes i hvert fald redbon, og så kan vi vel have det fælles håb, at kødet ikke bliver skrøbeligt.

Jeg er ikke helt sikker på — det må jeg dog sige — at den højtærede statsminister bliver troet i erhvervskredse, når han i sin omtale af de generelle økonomiske problemer søger at stemple os andre som primitive demagoger. (*Statsministeren* [Hans Hedtoft]: I agitationen kun!). Hvis den højtærede statsminister endelig vil det, skulle han lade en anden gøre det. Den højtærede statsminister kan bede en anden om at foretage dette, kan gøre det med den absolutte forhåndsviden, at virkningen i hvert fald ikke bliver mindre. Den højtærede statsminister mente også, at jeg nu pludselig var begyndt at tale om de farer, der kunne true ved en svækkelse af den internationale konjunktur. Det var jo noget, som Erik Eriksen slet ikke var inde på under valgkampen, sagde den højtærede minister. Jo, jeg var såmænd, endda ved hvert eneste møde — ved hvert eneste møde — og det er også noget, jeg har peget på, allerede før valgkampen begyndte.

Også den højtærede forsvarsminister holdt en tale i går, og denne tale kunne vel i og for sig give grund til adskillig omtale. Jeg må sige, at den højtærede forsvarsministers udtalelser på mig virkede på den måde, at den med al ønskelig tydelighed viste, at

[Erik Eriksen.]

programerklæringens ord om tjenestetidens nedsættelse burde have været udeladt. Det er jo trods alt sådan, at det, der bliver det stående indtryk, er dette, at det rent faktisk viste sig, at regimentschefer og hærkommando, generalinspektører og forsvarshefer, forsvarsstyrelse og alt det, der nu blev nævnt af den højtærede minister i går, kom til den slutning, at det skulle blive, som det var foreslået. Derfor vil jeg egentlig sige, at den højtærede forsvarsminister var ikke blevet mindre ved at erkende, at mange uberettigede angreb i denne forbindelse har været rettet mod hans forgænger, og derfor forstår jeg ikke, at ministeren, som jeg i høj grad anerkender som en praktisk mand, også en praktisk dygtig mand, ikke ganske enkelt tog telefonen og ringede til Harald Petersen og spurgte ham, om han havde nogle oplysninger på disse områder. Jeg tror, at det havde været klogt at gøre det, og jeg kender den højtærede forsvarsminister så godt, tror jeg, at han i og for sig i sin sjæls inderste vil sige: ja, det er ikke helt forkert, hvad du dér står og siger. Jeg kan jo ikke lade være med at sige, at jeg levende kan forestille mig den omgang, som f. eks. det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard ville have givet den siddende forsvarsminister efter dette, hvis denne f. eks. havde heddet Harald Petersen; det havde ikke været morsomt. (*Bertel Dahlgaard*: Det kan jo komme endnu!). Det vil glæde mig; jeg skal være en opmærksom lytter, kan det ærede medlem være overbevist om.

Med hensyn til stationeringen fandt den højtærede statsminister, at jeg ved tidligere lejligheder havde udtalt mig uklart. Det kan vel derfor være påkrævet lige med et par ord at gentage, at det, jeg har peget på i denne forbindelse, er dette, at det igennem flere år har været således, som det jo også er i dag, at venstre, for nu at tage mit eget parti først, de konservative, socialdemokratiet og retsforbundet naturligvis også på det udenrigs- og forsvarspolitiske område må samarbejde. Også da vi var i opposition under den tidligere socialdemokratiske regering, anså vi det for en selvfølge, at udenrigspolitikken skulle være hævet op over den hjemlige politik. Vi handlede derfor med den daværende rege-

ring om alle udenrigspolitiske spørgsmål, idet vi erkendte, at det tilkom regeringen at tage standpunkt på Danmarks vegne. Således har det også været under den tidligere regering. Men på den socialdemokratiske partikongres fremkom der forsåvidt noget nyt, idet socialdemokratiets formand, den nuværende højtærede statsminister, gav meddelelse om, at han ikke ønskede stationering af fremmede flyvere i øjeblikket.

Af to grunde fandt jeg denne udtalelse beklagelig. For det første af udenrigspolitiske grunde. Det er atter og atter gentaget, at der ikke i foråret var taget standpunkt til spørgsmålet, som det da forelå. Det har været drøftet ved Atlantpagtorganisationen, hvorvidt en sådan stationering var ønskelig ud fra såvel militære som politiske hensyn. Hele tiden har det været klart understreget af den tidligere udenrigsminister, at det tilkom rigsdagen at træffe den endelige afgørelse i spørgsmålet. Disse rent orienterende forhandlinger var langtfra afsluttet, da socialdemokratiets formand fandt det ønskeligt at meddele offentligheden, at hans parti havde taget standpunkt til sagen — og altså et negativt standpunkt. Der blev således taget standpunkt til noget, der ikke var aktuelt, noget, der ikke forelå til afgørelse, og derfor kan jeg ikke se den store visdom i denne handle måde. Forholdet er nemlig det, at den hindrede regeringen i at videreføre selv de mest uforbindende forhandlinger.

Jeg fandt også udtalelsen uheldig af den grund, at den brød med noget afgørende for tilrettelæggelsen af vor udenrigspolitik, nemlig forhandlingen mellem de partier, jeg nævnte før. Socialdemokratiet tog i virkeligheden standpunkt, ikke alene på egne vegne, men også på regeringens og på dens partiers, netop fordi der skal være denne enighed.

Jeg har endvidere sagt, at det forudsætter tungtvejende grunde, hvis der skal stationeres fremmede styrker på vor jord. Men det er vel egentlig noget, vi alle er enige om. Og det, vi skulle undersøge, var jo netop, hvor tungtvejende disse grunde er i dag. Med det politiske indhold, Europa og verden har i dag, kan de visse vise sig at være tungtvejende. Jeg erkender, at jeg ikke i dette øjeblik er i besiddelse af oplysninger,

[Erik Eriksen.]

der gør, at jeg tør stå op og sige, at det hele er fuldt afklaret. Det er netop denne afklaring, det drejer sig om, og det er den, man ikke skulle prøve på at lægge hindringer i vejen for.

Den højtærede statsminister sluttede så sin tale med at tale om det liberale flertal som en tankekonstruktion, der kun kunne tilvejebringes ved at medregne, hvad han kaldte den radikale social-liberalisme, retsforbundets Manchester-liberalisme, venstres moderne liberalisme og de konservatives toldpolitik. Det er sæbebobler, og det er bundfalsk — sagde den højtærede minister om alt det, der kunne tænkes af fælles synspunkter disse partier imellem.

Alt tegnede sig meget lyst for den højtærede statsminister, og derfor var det også et stort tøjrslag, ministeren mente at kunne reservere sig. Jeg vil gætte på, at der er en og anden — og jeg mener at kende lidt til dette høje ting — der måske alligevel har været en lille smule bekymret over alle de lyse punkter, den højtærede statsminister fandt. Men lad os nu tales ved om nogen tid. Indtil nu har regeringen, som jeg siger, jo ikke haft lejlighed til at vise i praksis, efter hvilke retningslinier den vil styre — det begynder først i de nærmeste dage.

Den højtærede statsminister var — som jeg allerede har sagt — i et strålende humør i går, og han citerede også — jeg havde nær sagt reciterede — de kendte udtalelser om, at „vi er alle socialister“, ligesom vi „alle er en slags liberalister“. Jeg bestrider virkelig ikke, at den højtærede statsminister i sit hjerte, i sind og tanke rummer noget såre forskelligt og mangfoldigt. På en måde er der — kan jeg godt indrømme — noget rørende i, at statsministeren, socialdemokratiets ledende mand, ser en socialist i os alle. Man kan i sandhed sige om ham, ud fra dette synspunkt, at han vil gerne se det bedste i sine medmennesker — og det er jo da i hvert fald en tiltalende egenskab. Alligevel tror jeg, at den højtærede statsminister noget senere på året kommer til at erkende, at på forskellige områder har han taget fejl i sin analyse. Han bliver skuffet, tror jeg at turde sige, hvis han regner med at kunne føre en egentlig socialdemokratisk politik. I samme øjeblik, han vil det, skulle jeg tage meget fejl, om ikke det, som jeg vil kalde det libe-

rale flertal, toner frem — det gør det i hvert fald ude i befolkningen.

Derfor siger jeg til den højtærede minister: den saglige og loyale opposition, jeg har til sagt regeringen, kan han være rolig for at vi vil stå ved, men jeg vil for mit vedkommende se det som en ære at lægge alle kræfter i for at hindre en yderligere socialdemokratisk islæt i lovgivningen.

Aksel Møller: Hvor meget det såkaldte borgerlige samarbejde betyder, får man et ganske klart indtryk af, når man tænker på den opmærksomhed, hvormed det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) under debatten har spejdet efter, om der mellem det ærede medlem hr. Erik Eriksens ord og mine ord skulle opstå forskelligheder.

Jeg kan forsåvidt udmærket vel forstå denne forventning med hensyn til det borgerlige samarbejde. Jeg er klar over, at hvis vi endelig skal søge i denne debat efter det sidste valg en bekræftelse på dette borgerlige samarbejdes betydning, har vi fundet den i den skjulte — eller måske dårligt skjulte — glæde hvormed man prøver på at konstatere forskellighederne i vore udtalelser.

Jeg vil gerne sige, at det kan godt være, man mange gange endnu, i al den tid den nuværende højtærede regering er regering, vil kunne pege på snart det ene, snart det andet spørgsmål, hvori der vil være en nuanceforskel mellem det ærede medlem hr. Erik Eriksen og mig såvel som mellem vore partier. Men det, der karakteriserer vort samarbejde, når det kommer til stykket, og det, som man skal regne med, er, at i det væsentlige i de opgaver, som kommer til at foreligge til løsning politisk, vil vi altid have politisk sund fornuft nok til at samle vore bestræbelser om at nå det resultat, vi skal nå. Derfor kunne vi også i de tre år, der gik, arbejde sammen og opnå resultater. Man skal altså ikke gøre sig store forventninger om, at det ikke også vil kunne blive sådan i fremtiden. Indtil da må det vel være rimeligt, at vi belyser vore opfattelser, således som de ser ud ud fra vore grundsynspunkter.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen gjorde en bemærkning om, at denne debat burde egentlig snart være til ende, forstod jeg, og det saglige arbejde begynde. Jeg er ikke uenig med ham. Jeg har ikke så forfærdelig

[Aksel Møller.]

megen medlidenskab tilovers for ærede medlemmer, som er nødt til at sidde og høre på dette her; jeg har meget mere medlidenskab tilovers for de radiolyttere, der siges at være indlagt også i aften til at lytte til fortsættelsen af debatten, for jeg deler ganske den opfattelse — og jeg tror, det efterhånden er den almindelige mening både hos den høje regering og hos alle her — at vi fremtidig bør tænke på at koncentrere denne debat således, at aktualiteten i de emner, vi beskæftiger os med, ikke dør fra replik til duplik. Det er den jo lige ved at gøre for visse spørgsmåls vedkommende.

I denne forbindelse må jeg måske have lov til at nævne en ganske lille detail fra debatten, så lille, at man måske kan tvivle om, hvorvidt den overhovedet bør nævnes; men det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har en speciel evne til at lade ord optræde sådan, at de ligefrem trænger sig på og man må tage stilling til dem. Det ærede medlem lod i sin tale forleden dag det lille ord „atter“ optræde i en fiks, men noget tvivlsom rolle. Det ærede medlem sagde om valget, at de konservative tabte atter et mandat, og det radikale venstre tabte det mandat, partiet vandt ved forårsvalget. Se, mon ikke det betyder, at det ærede medlem tænker sig, at det konservative folkeparti har tabt to mandater. Hvis det ærede medlem går rundt i den forestilling, så tager han fejl. Det konservative folkeparti har i valgåret 1953 tabt eet mandat; men det kunne jo ved den fikse måde, hvorpå sådan et biord anbringes, se ud, som om det var et gentaget tab, der var tale om, både et ved aprilvalget og et ved septembervalget. (*Poul Hansen* [Kalundborg]: Det var det da også!). Nej, det var det ikke. Vi skulle efter 1950-tallene svare til 31 mandater i det høje ting, og vi har 30, så det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) skal ikke lade sig friste af det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards sprogbrug til at misforstå ordet „atter“.

Dernæst vil jeg gerne tilføje, bare for en ordens skyld, at det tab kan vi måske godskrive hr. Knud Kristensen; men jeg vil gerne ved denne lejlighed sige, at jeg tror også, man med megen ret kunne sige, at resultatet må ses som udtryk for konserva-

tiv taknemlighed over den meget dygtige måde, hvorpå det ærede medlem hr. Erik Eriksen ledede den forrige regering, således at regeringen i sit arbejde kunne stå både som et godt udtryk for, hvad venstre ville, og hvad konservative ønskede af den situation, som forelå for os i disse tre år. Jeg ser personlig helst den sidste forklaring.

Men hvordan gik det så det radikale venstre? Når nu det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har henledt opmærksomheden på valg tallene, beder jeg ham — for det synes jeg har stor politisk interesse — om at lægge mærke til, at trods alle de anstrengelser, det ærede medlem og hans venner og det kommunistiske parti udfoldede for at angribe Atlantpagtpolitikken og de foranstaltninger, som blev truffet i overensstemmelse med denne politik, så gik det radikale venstre og det kommunistiske parti tilbage ved valgene. Atlantpagtmodstandernes politiske styrke på sidste valgdag var mindre, end den var i 1950, og hvis det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard overvejer, hvilken applaus han og en del af hans kolleger, der stærkest angreb den daværende udenrigsminister, fik blandt deres vælgere som tak for deres indsats på dette område, tør man vist sige, at det var en florumvunden tak, de ærede medlemmer modtog! Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard tabte 557 stemmer i Skivekredsen i forhold til sit stemmetal i 1950, og det ærede medlem kan tale med sine nærmeste omgivelser både foran og bagved for at konferere om, hvilken virkning deres angreb på den daværende udenrigsminister, den daværende forsvarsminister og hele den daværende regerings Atlantpagtpolitik fik på valgdagen. Det er da ligetil, at det er det radikale venstres egen sag at drage de konsekvenser, der skal drages af alt dette, og det overlader jeg med største fornøjelse og megen forventning det ærede parti selv at finde ud af. Må jeg dog have lov til at udtrykke forhåbningen om, at det måske kunne bidrage til, at det radikale venstre overfor de bestræbelser, vi andre må udfolde for at hjælpe Atlantpagtpolitikken nærmere sine formål, ville slå ind på en mildere og mindre fordømmende kurs end den, det hidtil har ligget på. Jeg tror, det ville være en vinding for stabiliteten i dansk politik,

[Aksel Møller.]

og det er jo stabiliteten, som har interesse- ret det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard så stærkt i alt, hvad han har sagt, og som, det indrømmer jeg, er et af de alvorligste, måske det aller alvorligste spørgsmål i vort folkestyres nuværende situation. Jeg tror, det ville tjene stabiliteten i dansk politik, om det radikale venstre — og her er det naturligvis udelukkende dette parti, det drejer sig om, ikke det kommunistiske parti, for det radikale venstres udgangspunkt og målsætning er jo, indrømmer jeg, en ganske anden end kommunisternes — om det radikale venstre ud af disse valgtal ville lære sig en fordrageligere tone overfor partier, der har valgt at gøre, hvad de kan, for at opfylde Atlantpagtens formål.

Nå, der er da forøvrigt også andre, der kan glæde sig over dette resultat. Det socialdemokratiske parti har jo heraf kunnet se, at det ikke behøver at nære nogen synderlig frygt for, hvad valgdagen kan bringe, hverken fra dets højre eller venstre side, på grund af partiets Atlantpagtpolitik. Mon det derfor dog ikke har været forgæves, at den højtærede statsminister som oppositionsleder har vist så megen omtanke, som han viste i tiden fra april — ja, måske skal vi helt tilbage til den dag, da han tog stilling til det danske kommando i Tyskland i begyndelsen af året lige efter grundlovsforliget den 8. januar — og helt frem til den septemberdag, da valgafgørelsen faldt, og vi kan såmænd tage talen med forleden dag, åbningstalen. Selvfølgelig er det den højtærede statsministers ret „at tænke sig om“, men hvis jeg må sige, hvad det ærede medlem hr. Erik Eriksen sagde til den højtærede statsminister på en lidt anden måde: Var der egentlig nogen grund for den højtærede statsminister til at tænke højt? Man må ikke glemme, at denne højtænkning har gjort en risiko effektiv, en risiko for, at der i udlandet rejses tvivl om Danmarks hjertes indstilling til Atlantpagten.

Jeg har prøvet på i den højtærede stats-

ministers replik at finde en baggrund for denne eftertænksomhed fra april og frem til september. Jeg kan naturligvis nok se, at den højtærede statsminister gentager en række argumenter, han har været inde på tidligere, om Norge og om det folkelige og det suverænitetsmæssige synspunkt, argumenter, som vi kunne have drøftet i lutter fordragelighed på samme måde, som vi har drøftet så mange andre ting. Men går man i dybden i den højtærede statsministers tale, så finder man en begrundelse for dette standpunkt, og det er den modsatte begrundelse af den, den højtærede statsminister selv ville se i det. Grunden er den, at den daværende regering blev siddende trods den socialdemokratiske undsigelse. Det er så nogenlunde ordene. Jeg beklager, at det er mig komplet umuligt at finde anden mening i det, den højtærede statsminister har sagt herom.

Jeg vil gerne her gøre den indskudte bemærkning, at det er ikke rigtigt, at den forrige regerings forbliven fra 1. juni og fremover var betinget af, at den ikke i sommerens løb rejste forsvars- og udenrigspolitiske spørgsmål, som der var tvivl om. Det er ikke rigtigt!. (*Udenrigsministeren* [H. C. Hansen]: Jo, det er rigtigt!). Den højtærede udenrigsminister bør foreløbig overlade til mig at forklare, hvad jeg mener er rigtigt. Den daværende regering sad på almindelige parlamentariske vilkår. Det vil sige, at var der opstået noget problem, nogen ønskede drøftet med rigsdagen, måtte rigsdagen indkaldes, og så måtte afgørelsen træffes i rigsdagen. Men der var jo kun eet udenrigspolitisk problem, der i den tid overhovedet havde skygge af mulighed for at blive aktuelt og skulle løses, og det var et spørgsmål, som man måtte gå ud fra ville kunne løses på grundlag af tidligere fremsatte socialdemokratiske udtalelser, nemlig spørgsmålet om stationering. Da den højtærede statsminister imidlertid holdt sin kongrestale, faldt jo muligheden for overhovedet at drøfte denne sag bort, for så savnedes den indrepolitiske

[Aksel Møller.]

baggrund for den drøftelse, nemlig muligheden for, at de tre partier kunne finde hinanden derom.

Se, socialdemokratiets partileder bekendtgjorde sit tilbagetog fra de udtalelser, der var blevet fremsat af andre partimedlemmer, uden at kontakte regeringen om sit synspunkt, og socialdemokratiets leder var den samme mand, som var formand for det udenrigspolitiske nævn. Det forekommer mig, at der havde været god grund for en politiker i en så fremragende stilling til, inden han holdt sin kongrestale, at forhandle med den daværende regering, den daværende statsminister, den daværende udenrigsminister, den daværende forsvarsminister, om det træk, han havde i sinde at foretage.

Alt dette siger jeg for endnu en gang at få lejlighed til overfor den højtærede statsminister at understrege, at jeg finder, at hans optræden i den tid var egenmægtig, og jeg beder ham om at forstå, at det er på baggrund af denne egenmægtighed, at vi andre nu til enhver tid skal ransage vore muligheder for at handle fuldt korrekt overfor den højtærede statsminister i den stilling, han nu har.

Den højtærede statsminister vil i det hele taget forsvare sig imod, at hans partis udenrigspolitik skulle være påvirket af dets indenrigspolitik. Ja, jeg ved ærlig talt ikke, hvad man skal tro, men hukommelsen kan ikke være så forfærdelig kort, at enhver tanke om muligheden for en sammenblanding kan være uberettiget.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen nævnte periferisk den tale, den nuværende udenrigsminister holdt som sit partis ordfører den 8. maj 1953. Jeg tillader mig med den højtærede formands billigelse at citere fra spalte 26, hvor det daværende ærede medlem, den nuværende udenrigsminister, siger:

„Denne besked, at vi ønsker denne regerings fald, har adresse både til regeringen og til det radikale venstre. Man skal ikke regne med, at det er muligt den ene dag at træffe en politisk aftale mellem regeringen og to partier i denne sal, en aftale, som måske bare skal løbe for en måned, og så regne med, at i den resterende del af perioden indtil et valg

til efteråret må så socialdemokratiet dække regeringen ind udenrigspolitisk.“

Her lades al tvivl ude om, at der virkelig fandt en meget, meget betydelig og intim sammenblanden sted af det daværende største oppositionspartis udenrigspolitik og indenrigspolitik. Nå, nu står gjort gerning ikke til at ændre.

Alt dette være sagt af hensyn til det historiske forløb af denne politisk bevægede sommer. Iøvrigt vil jeg minde den højtærede statsminister om, at allerede Goethe var opmærksom på den mærkværdighed, at der er dem, som tror, at man kan gendrive sine modstanderes synspunkter blot ved at gentage sine egne, og den højtærede statsminister har gentaget sine med hensyn til stationering uden at svare på det spørgsmål, som jeg tillod mig at stille ham, og som for mig og for mit parti er så afgørende for, om man skal tage imod tilbudet eller ej. Vort forsøg på at forstå den højtærede statsminister er da først og fremmest afhængigt af, at vi får oplyst, om den højtærede minister mener, at Danmark militært er i stand til at klare sig uden stationering. Spørgsmålet indgår måske under den af den højtærede forsvarsminister i går nævnte undersøgelse vedrørende general Førslevs udtalelser. Den højtærede forsvarsminister forklarede i går, at han havde sat en undersøgelse i gang med hensyn til general Førslevs udtalelser, og den foregik på en måde, som sikkert er yderst korrekt. Den højtærede forsvarsminister har igennem forsvarsministeriets departementschef udbedt sig general Førslevs forklaringer, og jeg er derfor sikker på, at hele den tjenstlige omgangsvej er benyttet; men er det nødvendigt for den højtærede regering at afvente denne undersøgelse for at blive klar over, om Danmarks luftforsvar kan sikres tilstrækkeligt med vore egne kræfter?

Vi befinder os i en periode, hvor det er, som om den højtærede regering, den tidligere socialdemokratiske opposition, skal på vej i land fra en lang række af de festlige og frie vurderinger og handlinger, som er foretaget i sommerens løb. Nu har vi set det med stationeringssynspunktet, forleden så vi det med 18 måneders tjenestetid, hvorom jeg må sige, at det lige netop lykkedes at slippe tørskoet i land i sidste øjeblik. Nu står vi overfor kasernebyggeriet.

[Aksel Møller.]

Vi hørte i går den højtærede forsvarsministers forklaring med hensyn til den modstand, socialdemokratiet pludselig gav sig til at øve i sommer imod kasernebyggeriet. Den indeholdt den for mig interessante vending, at den højtærede forsvarsminister mente, at jeg måtte være særligt interesseret i den aktion, han nu har foretaget. Jeg beklager, at jeg ikke kan følge ham; jeg ved naturligvis godt, at der står en gammel kamp mellem boligministeriets og forsvarsministeriets bygningstjeneste om, hvorvidt det skal være faglært eller ufaglært arbejdskraft, der anvendes ved militærbyggeriet. Den kamp har den nuværende forsvarsminister arvet, men vi var kommet så langt allerede i min tid, at det allermeste militærbyggeri ikke blev foretaget efter de traditionelle byggemetoder. Der var en tendens til et tilbagefald i de sager, som socialdemokratiet i finansudvalget standse i sommer. Om dette tilbagefald vil jeg gerne sige, at det iøvrigt drejer sig om så lidt i forhold til landets samlede byggevirk-somhed, at en påtale overfor forsvarsministeriet var tilstrækkelig; at standse planerne var ganske unødvendigt.

Nu spørger jeg den højtærede forsvarsminister, der er så interesseret i at anlægge dette byggetekniske synspunkt: Er det forsvarsministerens mening, at de projekter til byggearbejder, der allerede nu skulle have været i gang, skal omarbejdes? Er det forsvarsministerens mening at påtage sig ansvaret for yderligere forsinkelser på mange måneder? Jeg tror ikke, det er den højtærede forsvarsministers mening. Jeg tror, at den højtærede forsvarsminister efter at have foretaget en af sine sædvanlige rappe undersøgelser i løbet af meget kort tid — og Ritzaus Bureau vil nok meddele os, hvordan undersøgelsen er faldet ud — vil sørge for, at byggeriet skrider frem, så hurtigt det er muligt, skønt den højtærede forsvarsminister som sit partis rådgiver i forsvarpolitiske spørgsmål også i oppositionstiden har forhalet dette i unødvendig grad.

Den højtærede forsvarsminister belærte os i går om, hvad der er tradition. Han har gjort det på den måde, at han har peget på, at der ikke er tradition for, at en general, der er fortvivlet over den situation, luft-

værnet befinder sig i, udtaler sig offentligt derom, men til gengæld synes der at være tradition for, at en minister redegør for, hvem af hans kontorchefer, ekspeditionssekretærer og departementschefer der har indtaget henholdsvis den ene eller den anden stilling til det spørgsmål, han skal afgøre. Jeg tror ikke, vi skal fordele det politiske ansvar på de rådgivere, ministeren har, men holde fast på, at det er ministerens ansvar, og ministeren må derfor, forekommer det mig, med hensyn til sin afgørelse af 18 måneders tjenestetiden have den kompliment, at han endte med at træffe den rigtige afgørelse, og det er ikke meningen, at han skal fordele den kompliment videre til de rådgivere, der rådede ham til dette standpunkt.

Den højtærede finansminister gjorde i går nogle bemærkninger, som jeg ikke vil lade ligge. Jeg vil gerne bede den højtærede finansminister om i eftermiddagens løb at vise, hvorpå han begrunder den påstand, at jeg skulle have udtalt, at inflation var den nærmest foreliggende mulighed, vi står overfor. Jeg vil gerne bede den højtærede minister om at finde det sted i det stenografiske referat. I den debat, som vi har haft om de økonomiske anliggender, er ordet „inflation“ blevet sat i verden, men det er rigtigt nok sat i verden i åbningstalen, for det var i åbningstalen, man reserverede sig sin rentepolitik i den udstrækning — men heller ikke længere — det var muligt uden inflatoriske tendenser, og i min tale vil den højtærede finansminister ikke finde nogen påstand om, at jeg venter, at inflationen er det nærmest foreliggende uhyre, vi skal bekæmpe.

Jeg deler ganske den opfattelse, at de kræfter, der peger i retning af depression, er større, at det prisfald, som vi i øjeblikket oplever, er af den karakter, at det udmærket vel kan udløse en situation, som vil stille os overfor de aller alvorligste økonomiske problemer, men selvom jeg forstår, at de faldende skibsfragter, hele den amerikanske konjunktur og råvareprisernes seneste fald taler for, at vi kunne befinde os på vej ind i et prisfald, der måske kunne udløse en depression — andre synspunkter kan tale imod det — så finder jeg det i alt fald meget interessant, at når den højtærede finansminister i dag skal udtale sig om landets finans-

[Aksel Møller.]

politik, sigtende helt frem på året 1954—55 — det ligger i alt fald for slutningen for dette års vedkommende et godt stykke ude i fremtiden — så siger han: det er nødvendigt også fremover at sikre et overskud på statsregnskabet.

Nu må den højtærede finansminister ikke tro, at jeg, før jeg har set det forslag, han vil fremsætte, og før jeg kender den situation, han nærmere kan redegøre for, vil sige, at det er forkert, at han tager sigte på et overskud, men den beslutning, den højtærede finansminister gør os delagtige i at han har taget, bestræbelserne for at sikre et overskud også for 1954—55, viser mig, at der dog i den højtærede finansministers tanker er mere ængstelse for inflatoriske kræfter end for det modsatte. Hvordan den højtærede finansminister vil tilvejebringe dette overskud, får vi lejlighed til at se på, når forslagene til sin tid foreligger.

Jeg vil gerne til den høje regering her ved slutningen af min tale sige, at den kan regne med, at mit parti er villigt til sagligt medarbejderskab om konkrete opgaver. Regeringen har ikke i optakten til sin gerning befriet os for vor tvivl og skepsis med hensyn til regeringens hensigter, og den ordleg, den højtærede statsminister ekvilibristisk udførte fra denne talerstol i går, er ikke egnet til at styrke vor opfattelse af regeringens hensigters redelighed. Der kan også leges for meget med ord. (*Statsministeren* [Hans Hedtoft]: Ja, det er hørt!). Det er jeg så enig med den højtærede statsminister i, og statsministeren er den af os to, der foreløbig har indladt sig herpå under denne debat. Jeg ved ikke, med hvilke følelser den højtærede statsminister sammenligner sin situation og den, hans kolleger statsministrene i Norge og Sverige står i. Jeg ved ikke, om der på de nordiske statsministermøder, når det nu er sådan mellem partifæller, finder nogen udveksling af meninger sted med hensyn til, hvor langt socialdemokratiet er socialistisk i de tre lande. Den nuværende statsminister i Norge har i hvert fald kommenteret sit valgresultat på en måde, som i høj grad afviger fra den, hvorpå vor højtærede statsminister har kommenteret sit. De er partifæller. Det er i hvert fald givet; det er det eneste, der er givet. Så er der selvfølgelig den forskel, at statsmini-

steren i Norge har politisk større magt end den socialdemokratiske statsminister i Danmark, og det får mig nu til at tro på, at det er rigtigt, når det er sagt, at socialdemokratiet er nøjagtigt så socialistisk, som det har politisk magt. Det skal så vise sig, når vi fremover sammenligner udviklingen i Norge og udviklingen i Danmark, om jeg har ret eller uret.

Den høje regering har nu overtaget ledelsen af landet. Den har overtaget et land, hvis økonomi er i orden, den har overtaget en positiv valutabalance, den har overtaget en høj beskæftigelse, den har overtaget et vel-forsynet varemærked, den har overtaget en politik, der går ud på at sanere landet, at konsolidere landet ved en afbetaling på den udenlandske gæld. Det er forvaltningen af denne situation, den høje regering engang skal aflægge regnskab for, og ikke nogen anden. På sin evne til at forvalte den situation, den har forefundet, de pund der var, skal den dømmes, og har den gravet talenterne ned, så er jeg bange for, at dommen kan blive overmåde skarp og enstemmig.

Der har under den sidste del af debatten her været et intermezzo, om hvilket jeg gerne vil gøre en ganske enkelt bemærkning. Det ærede medlem hr. Hans Schmidt har talt som nyt medlem af folketinget, og jeg vil gerne have lov at sige, at jeg er de medlemmer af tinget, som har beskæftiget sig med det ærede medlems tale, taknemlig for, hvad de har sagt. Det ærede medlem hr. Hans Schmidt appellerede til samarbejde og gav løfte om loyalitet, og det vil vi sikkert allesammen helst lade blive stående som det, vi erindrer af det ærede medlems tale. Det ærede medlem kan måske ikke gøre ved, at han holdt sin tale på det uheldige tidspunkt, da den parlamentariske kommissions beretning om mindretallets holdning og forhold under besættelsen netop var blevet offentliggjort, men dette uheld understregede det ærede medlem meget stærkt ved at knytte sine krav til navnene på sine forgængere, Johs. Schmidt, Vodder, og Jens Møller. Må jeg bede det ærede medlem om at lægge sin tale fra forleden ved siden af Jens Møllers første tale i dette ting — den findes i folketingstidenden for 11. maj 1939, sp. 375. Der vil det ærede medlem kunne finde talen, og hvis det er den, han vil vedgå arv og gæld efter, vil han ikke kunne vente, at vi skal lade

[Aksel Møller.]

indtrykket af hans appel til samarbejde og loyalitet blive stående som det mest karakteristiske i denne sag.

Bertel Dahlgaard: Forinden jeg retter nogle udtalelser til den høje regering, vil jeg gerne fremsætte enkelte replikker i anledning af de taler, der nu er holdt i dag.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller rejste et virkelig stort og vidtrækkende spørgsmål, nemlig om hans parti havde tabt et eller to mandater i indeværende år. Hans beregning skulle vise, at man kun havde tabt et mandat, og at en udtalelse af mig kunne forstås på forkert måde. Ja, jeg må sige, den statistik, der foreligger, viser, at partiet tabte et mandat i april, og at partiet igen tabte et mandat nu sammenlignet med det mandatantal, man skulle have i henhold til tallene fra april. Nu forstår jeg, at det ærede medlem ved en sindrig beregning af bevægelserne og en sammenligning af stemmetallene fra 1950 og 1953 mener at kunne bevise, at man faktisk kun skulle have tabt et mandat. Ja, hvis det virkelig viser sig, så skal jeg gøre det ærede medlem denne indrømmelse i dette meget store spørgsmål. Så var resultatet altså det, at det ærede medlems parti tabte et mandat i indeværende år, medens det radikale venstre ikke tabte noget mandat i året set som helhed.

Jeg forstod, at det ærede medlem også anså det nu afholdte valg for en stor rehabilitering af den tidligere højtærede udenrigsminister. Det er muligt, det er ligesom man ser på den slags ting. Jeg havde den ære at have besøg af den tidligere udenrigsminister i Skive under valgkampen, og jeg så i samtlige landets konservative blade, at han havde vundet en vældig sejr på dette møde, og det lyder jo højst sandsynligt, men desværre stod resultatet ikke i forhold til sejrens størrelse, idet partiet i Skivekredsen gik ikke så lidt tilbage. Jeg skal til gengæld, når jeg fremdrager denne kedelige kendsgerning, erkende, at det radikale venstre også gik tilbage; de 1 600 stemmer, som vort parti gik frem i 1950, kunne vi ikke helt fastholde; men det var altså ikke det konservative parti, disse vælgere fandt behag i.

Jeg skal endnu kun sige til det ærede medlem, at når han i dag påkaldte en for-

dragelig tone her i tinget under forhandlingerne, så synes jeg også det ærede medlems sidste tale virkelig var en smuk baggrund for en sådan påkaldelse.

Jeg skal iøvrigt sige, at spørgsmålene vedrørende regeringsdannelsen, som det ærede medlem sidst ofrede, jeg tror 20 minutter på, sikkert kan siges at være udebatteret, hvad det ærede medlems undladelse af at beskæftige sig med dem i dag også viser. Alt ligger efterhånden klart omkring regeringsdannelsen. Det er rigtigt, hvad det ærede medlem hr. Erik Eriksen sagde i dag, at det radikale venstre ville modsætte sig en regering med konservativ deltagelse. Det ærede medlem kunne have tilføjet, at det radikale venstre samtidig gav den tidligere statsminister tilsagn om, at partiet, hvis han dannede en ren venstre-regering, ikke ved dens fremtræden for folketinget ville deltage i en politisk aktion imod den. Det fik ingen betydning, dels fordi det ærede medlems konservative kompagnoner ikke turde slippe ham løs, dels fordi det ærede medlem hr. Viggo Starcke sammen med repræsentanter for socialdemokratiet og kommunisterne tilrådede kongen at opfordre den nuværende statsminister til at søge en regering dannet.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen fremsatte iøvrigt en interessant udtalelse i dag, som jeg gerne vil benytte lejligheden til at takke ham for. Det ærede medlem indledte sine udtalelser med at sige angående mit spørgsmål om deltagelse i en social-liberal politik, at gennem mange år har herhjemme faktisk alle været at finde på en social-liberal linie. Ja, kan det nu være helt rigtigt? (Afbrydelse af *Karl Olsen*). Det mener det ærede medlem hr. Karl Olsen åbenbart. Jeg mindes et udtryk, der blev benyttet i det konservative partis førende organ efter valget i 1950, hvor man meget morsomt siger: de radikale har noget; de kalder socialliberalismen, en slags trylleæske, i hvilken man kan lægge et silketørklæde ned og tage en kanin op. Ja, det er virkelig udtryk for den almindelige tilslutning til socialliberalismen, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen altså mener der har været.

Lad det nu være. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen lovede altså faktisk i dag for sit vedkommende interesse for at deltage i,

[Bertel Dahlgaard.]

hvad vi i dag forstår ved en social-liberal politik. I den henseende henviste det ærede medlem til det historiske venstre: Var ikke netop det historiske venstre socialt betonet? Jo, det er netop det, det var. Jeg mindes endnu, hvordan jeg i min barndom og ungdom ude i mange venstrehjem i Jylland så et billede hængende af J. C. Christensen fra hans radikale periode, hvorunder der stod: Lovbunden frihed er retfærdighedens sejr. Ja, det er virkelig et smukt udtryk for social-liberal tankegang, men da J. C. Christensen og venstre senere indgik alliance med højre forskanset bag landstingets flertal, da forsvandt den socialt betonede linie, indtil linien tonede ud i Madsen-Mygdals konservative, løsslupne liberalisme. Jeg vil gerne tage det ærede medlem hr. Erik Brixsens udtalelse som et udtryk for, at der hos ham og i hvert tilfælde i dele af venstre er en ny interesse for det historiske venstres socialt betonede linie. De gamle bondevenner hørte netop til det historiske venstre, og jeg håber, at venstre atter vil føle et slægtskab med bondevennernes radikale reformsind.

Jeg takker den højtærede statsminister for hans udtalelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde. Jeg tvivler ikke om den højtærede statsministers gode vilje på dette område. Statsministeren gjorde den tidligere norske forsyningsminister Hønsvalls ord til sine, at erfaringen viser os, at mange problemer løses under marchen, hvis vi er enige om at marchere. Ja, det er rigtigt, netop forudsat at vi alle tre, Sverige, Norge og Danmark, er enige om at marchere. Der er nu gået 8 år siden besættelsen. På visse områder ville påbegyndelsen af det nordiske økonomiske samarbejde have været lettere straks, fordi man da på mange punkter stod overfor at skulle forberede et nyt grundlag for fremtidens økonomi. Jeg behøver blot at nævne de problemer, der er knyttet til nye investeringer og tilrettelæggelse af betingelserne for restriktionernes afskaffelse; men de 8 år har ikke på det økonomiske område udløst nogen handling af væsentlig betydning. Når jeg har omtalt disse nordiske problemer under denne debat og i belysning af bevægelserne i det øvrige Europa, er det netop for at få lejlighed til at sige, at

nu må det være sidste frist for en afklaring af netop dette, om vi alle tre er rede til at marchere. Sålænge der stadig kun tales og undersøges og overvejes, må man huske, at der ikke kan ræsonneres over, hvilke konsekvenser der må drages, dersom det glipper med den fælles vilje til fælles handling. Jeg håber inderligt, at der på disse områder må foreligge godt nyt på næste møde til sommer i Nordisk Råd.

Jeg skal iøvrigt kun knytte enkelte bemærkninger til slutningen af den højtærede statsministers tale om socialisering og liberalisering. Statsministeren har ret i, at den måde, hvorpå venstre og konservative stiller vilkårene op for det praktiske politiske samarbejde mellem partierne, er uden forbindelse med virkeligheden og kun til overfladisk brug på vælgermøder, hvor man søger at opretholde forestillinger, som tiden er løbet fra. Jeg kan godt forstå, at det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen derfor er taget så langt bort som til Oslo for at sige, at det er skadeligt for den politiske udvikling, at man stadig i befolkningen holder liv i disse gamle forestillinger. Medens venstre og de konservative under valgkampen har forkyndt fra vælgermøde til vælgermøde og i partiernes presse, at det radikale venstres tanker om en flertalsregering på bredt grundlag var urealistiske, kun var politiske drømmerier, tager det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen nu, da valget er ovre, til Oslo og forkynder jævnt og bramfrit, at det naturligvis var det eneste fornuftige, men at befolkningen desværre endnu ikke er moden dertil. Og hvorfor ikke? Ja, det fortæller det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen ikke; men selvfølgelig blandt andet fordi hans eget parti i sin agitation foreløbig lægger gift for tanken. Hvor ville det have været forfriskende, om det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen forud for valget havde holdt denne tale i Vejle, men han har altså ment det nødvendigt at holde den i et højere-liggende luftlag.

Når jeg nu vender mig til den højtærede statsministers politiske billeder og definitioner, må jeg først sige, at jeg synes ikke, klarhed her er et fremtrædende karaktertræk: dette at forklare, at alle liberalister er en slags socialister, og alle socialister en slags liberalister, det er jo at gøre det hele

[Bertel Dahlgaard.]

til en karrusel, hvor alle forudsættes at blive svimle ved rundkørslen. Man sidder og bliver næsten ængstelig for, at i alt dette mørke bliver alle katte grå uden hensyn til, om deres naturlige farve måske ellers er sort eller rød. På samme måde når andelshavere eller brugsforeningsmedlemmer bliver udnævnt til andelsocialister; jeg vidste ikke bedre, end at brugsforeninger og andelsforeninger var frivillige sammenslutninger, der byggede på frivilligt samarbejde uden nogen art af offentlig indblanding eller statsdirigering. Jeg skal selvfølgelig ikke gå stærkt i rette med den højtærede statsminister, for da han kom til slutningen af eventyret, sagde han sandhedskærligt, at det hele kun var en leg med ord. Jeg må sige, at skal jeg være med i legen, foretrækker jeg, at den er blandet med i alle tilfælde en smule alvor.

Det hele tegner sig altså for mig på en lidt anden måde, og jeg skal kort anskueliggøre det, idet jeg vil tage mit udgangspunkt i statsministerens eget parti. Socialdemokratiet har i de sidste åringer fremsat i alle tilfælde tre omfattende programudtalelser. Den ene bar titlen „Fremtidens Danmark“, den anden hed „Socialdemokratiets dagsaktuelle program“ med undertitlen „Frihed, arbejde, tryghed“, og den tredje bar titlen „Vejen til fremskridt“. Jeg forudsætter dog, at de to foregående også mentes at være en vej til fremskridt; men det er en sag for sig. Nu har jeg altid opfattet det sådan, at programmet „Fremtidens Danmark“ var et program på længere sigt, at det indeholdt de fjernere mål, socialdemokratiet ville virkeliggøre, dersom man fik magt dertil, og at de to andre programudtalelser indeholdt de mere aktuelle spørgsmål, som man indbød andre partier til forhandling og samarbejde om under de foreliggende politiske forhold, hvor socialdemokratiet ikke har magt til at gennemføre sine idealer, sådan som de er skildret af den portefuileløse minister Krag i „Fremtidens Danmark“. Jeg mener, det er en måde at stille tingene op på, som ingen vil kunne bebrejde socialdemokratiet, men det giver jo netop også den rette baggrund for at anskue dagens problemer med hensyn til vilkårene for fornuftigt politisk samarbejde, således som det ærede

medlem hr. Thorkil Kristensen og det radikale venstre er enige om at vurdere det: i befolkningen og her i folkettinget skal i fuld frihed brydes de grundsynspunkter på længere sigt, der skiller mellem socialdemokratiets syn af et „Fremtidens Danmark“, konservatismens grundsyn og den socialliberale samfundsopfattelse, som hyl-des af det radikale venstre og af ikke ubetydelige kredse indenfor andre partier. Under disse brydninger skal imidlertid samtidig landet regeres under så rolige og stabile forhold som muligt. Her træder frem de aktuelle dagens opgaver, som af et flertal i befolkningen anses for modne til løsning, og herom skal der samarbejdes ud fra de praktiske politiske muligheder, der er tilstede, uden hensyn til det, der skiller på længere sigt. Jeg føler mig overbevist om, at disse synspunkter efterhånden vil trænge igennem det taktiske røgslør, der hænger over dansk politik fra fortiden, de vil trænge igennem, fordi de er i den nye forfatnings ånd, og fordi de vil konsolidere og betrygge folkestyret.

Jeg takker den højtærede forsvarsminister for hans tilsagn om en grundig overvejelse af og en derpå følgende redegørelse for alle de problemer, der knytter sig til spørgsmålet om en rational udnyttelse af den militære tjenestetid; jeg håber, denne redegørelse vil kunne foreligge i hvert tilfælde senest ved den kommende finanslovbehandling. Vi må nødvendigvis her i folkettinget komme til bunds i disse spørgsmål. Man bliver rystet, når det f. eks. i går kunne meddeles, at i en tid, da der mangler befalingsmænd til de unges uddannelse, erkendes det ganske åbent af ministeren og af militæret selv, at officerer, der burde ofre hovedparten af deres tid på geleddtjeneste, er bundet til skrivebordet. Jeg er klar over, at de officerer, hvem ansvaret i særlig grad hviler på under denne forcerede oprustning, står overfor overordentlig vanskelige opgaver, og jeg vil under disse forhold gerne være med til at give disse mænd en ret vid margin for fejlpositioner. På den anden side bør det ikke forties, at man gang på gang stilles overfor forhold og begivenheder indenfor militæret, som viser, at der meget ofte anlægges en anden vurdering med hensyn til udnyttelse af tiden og af økonomiske værdier i det hele

[Bertel Dahlgaard.]

taget, end der gælder i det civile liv, og det er dobbelt farligt, fordi en saglig kritik langt vanskeligere kan trænge igennem her, idet visse politiske partier af politiske grunde føler sig forpligtet til næsten altid at forsvare økonomiske dispositioner, som de aldrig ville forsvare indenfor statens øvrige administration. Jeg håber, den nye forsvarsminister nu vil udvise den fordomsfrihed i vurderingen af militærets forvaltning af økonomiske værdier, som ellers så let forsvinder med udnævnelsen til denne stilling.

Desværre kan jeg ikke sige, at ministerens udtalelser om sin beslutning vedrørende 18 måneders tjenestetid giver lyse forhåbninger. Jeg må tilstå, at jeg under ministerens redegørelse i går vedrørende denne sag blev mere og mere forbløffet. Ministeren og hans parti har gennem måneders forud for valget bebrejdet den tidligere minister, at han har forceret 18 måneders tjenestetidens gennemførelse, forinden det var forsvarligt. På vælgermøder og i pressen har socialdemokratiske talsmænd ladet forstå, at der måtte være mulighed for ændringer i den trufne ordning. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen bebrejdede i sin tale socialdemokratiet disse udtalelser fremsat forud for valget. Det synes jeg ikke der er nogen grund til, det var jo en rimelig ting, at socialdemokratiet fremsatte de anskuelser, som det altså dengang måtte have, netop forud for valget, så vælgerne kunne tage hensyn dertil. Men det forudsætter selvfølgelig, at de anskuelser, man således fremsatte, kunne man regne med ville blive fastholdt.

Efter at den nye regering er tiltrådt, ved vi altså nu, at cheferne for østre og vestre landsdelskommando, generalmajorerne Bjerregaard og Thygesen, overfor ministeren har udtalt alvorlige betænkeligheder ved at lade 18 måneders tjenestetiden træde i kraft som besluttet; det samme gør divisionsgeneralerne Allerup og Hoffmann. Det viser sig, at disse alvorlige betænkeligheder fra højtstående militæres side også har været gjort gældende overfor den tidligere forsvarsminister. Altså, ministeren får bekræftet fra bedst mulig militærsagkyndig side, at der er de største betænkeligheder ved at fastholde beslutningen om 18 mæne-

ders tjenestetid, netop det, som ministeren på forhånd selv mente, og ministeren følger oven i købet til, at han endnu er af den opfattelse, at afhjælpningen af de mangler, der er årsag til betænkelighederne, vil vare mindst et år, ja, siger ministeren, måske flere år.

Jeg vil gerne sige til den højtærede forsvarsminister, at nu kan han møde med erklæringer fra både regimentschefer og forsvarsstyrelse og med udtalelser fra forsvarschefen og stabschefen, hjemtelegrafet fra De Forenede Stater: befolkningen og alle, der ræsonnerer uhildet, vil være overbevist om, at de højtstående militære, for hvem betænkelighederne har været overvejende, aldrig ville have fremsat disse betænkeligheder, hvis der ikke var den alvorligste saglige baggrund derfor.

Det radikale venstre beklager, at forsvarsministeren ikke har haft selvstændighed og styrke nok til at stå imod det tryk, sikkert fra mere end een side, han har været ude for, men ministeren kan jo stole trygt på både venstres og konservatives støtte til den beslutning, han har taget, nu da valget er ovre; og der er altså ikke mere mulighed for at rokke denne beslutning.

Aksel Larsen: Jeg er i den situation — og jeg har ikke noget imod det — at jeg kan følge takt og tone og skik og brug her i folketinget og begynde med at takke den højtærede statsminister.

Jeg vil takke statsministeren for visse oplysninger, han har givet, og for udtalelser, han har fremsat, bl. a. om, at der vil komme de fornødne forslag fra regeringens side til lovændringer i medfør af § 71, stk. 6, i den nye affattelse af Danmarks Riges Grundlov. Jeg erkender, at jeg har overset, at der var et afsnit i statsministerens programtale, der bebudede noget sådant, men jeg er glad for at have fået bekræftet, at vi kan vente disse lovforslag fremsat.

Jeg takker også for udtalelserne om, at spørgsmålet om teatercensuren er til overvejelse. Men jeg vil hævde, at efter den affattelse, den pågældende grundlovsparagraf har, kan der overhovedet ikke være diskussion om, at teatercensuren, som den har været udøvet hidtil, er ulovlig, og jeg kan tilføje, at det er min opfattelse, at den del af forfatningskommissionen, der beskæf-

[Aksel Larsen.]

tigede sig med dette spørgsmål, var af den opfattelse, at når man affattede paragraffen om censuren sådan, at den også udelukkede censur af opfattelser fremført i tale, betød det, at teatercensuren måtte forsvinde.

Mere væsentligt er det, at jeg kan takke statsministeren for hans udtalelser om Danmarks samhandel med udlandet, hvori han temmelig utvetydigt tog til orde for, at man skulle udnytte de foreliggende muligheder for dansk eksport til udlandet og for import til Danmark fra udlandet af de varer, vi har brug for derudefra, og at man her også skulle interessere sig for de meget store muligheder, der ligger i de østeuropæiske og asiatiske lande. Jeg vil dog sige, at så længe man fortsætter med at rette sig efter en lov vedtaget i en fremmed stat, den såkaldte Battlelov, bliver disse muligheder naturligvis meget begrænsede, og jeg vil fortsat henstille, at man frigør sig for dette udenlandske formynderskab over Danmarks udenrigshandel, hvad enten man så begrunder det med påskud om, at det kun er krigsvigtige varer, vi ikke må eksportere til dette eller hint land, eller man finder på andre påskud.

Hvad angår udtalelserne om udbetaling af foreløbige årpenge til arveprinsen, er de affattet på en såpas knudret juridisk måde, at de ikke lader nogen tvivl mulig om, at der her er disponeret direkte i strid med den nye grundlovs paragraffer, som iøvrigt i denne forbindelse er identiske med, hvad der stod i den tidligere grundlov. Det har vi altså fået fastslået nu af den nye statsminister, som jeg vel egentlig ikke kan bebrejde den disposition, der tidligere er truffet, men som på den anden side ikke kan være helt uden ansvar for den, da socialdemokratiets medlemmer i finansudvalget jo har godkendt denne grundlovsstridige disposition. Jeg skal ikke sige mere om det ved denne lejlighed, der bliver jo anledning til at diskutere det, når det lovforslag, som nu endelig er kommet, kommer til behandling. Jeg vil dog bemærke, at det er ganske urimeligt at forsøge at forsvare eller undskylde den tidligere statsmini-

ster med, at det var hensigten, at lovforslaget skulle fremkomme, hvis rigsdagen blev indkaldt, for den tidligere regering vidste udmærket, at den ikke havde til hensigt at sammenkalde rigsdagen efter den 5. juni, og hvis den ønskede at bringe denne sag i orden, som det hedder, burde den have sørgt for, at det skete før den 5. juni, at det blev ordnet i maj måned. Fordi den daværende regering måske efter aftale med visse andre partier havde den opfattelse, at disse penge burde gives ud, er det ingenlunde givet, at rigsdagen havde den samme opfattelse, og det gør altså hverken dispositionen via finansudvalget rimelig eller lovlig ifølge grundloven. Jeg noterer iøvrigt, at den tidligere statsminister, det ærede medlem hr. Erik Eriksen, ikke har følt nogen som helst trang til at tale om dette, men måske får han mod til at tale om det ved den senere lejlighed, der jo må komme.

Jeg savner i statsministerens tale et afsnit om Danmarks udenrigspolitik. Det er rigtigt nok, som statsministeren har omtalt, at man i foråret har interesseret sig for og også foranlediget, at de tre skandinaviske lande i fællesskab foretog henvendelser til visse stormagter om iværksættelse af stormagtsforhandlinger, men siden den tid er der mig bekendt ikke sket noget. Det er muligt, at den tidligere udenrigsminister forsømte at foranledige det udenrigspolitiske nævn indkaldt, men jeg synes ikke, at den daværende formand for det udenrigspolitiske nævn behøvede at vente på et initiativ fra udenrigsministeren. Jeg er af den opfattelse, at nævnets formand har ret til selv at indkalde, hvis han skønner det fornødent. Under alle omstændigheder: spørgsmålet om stormagtsforhandlinger er i øjeblikket så aktuelt som ingsinde, og derfor tillader jeg mig påny at drage spørgsmålet frem. Jeg tillader mig at spørge statsministeren, der åbenbart også skal dække den udenrigspolitiske del af denne debat, om regeringen har foretaget eller i den nærmeste fremtid agter at foretage nogen henvendelse til stormagterne, i særdeleshed de stormagter, Danmark er allieret med, hvori

[Aksel Larsen.]

man understøtter forslaget og kravet om en forhandling mellem stormagterne om alle de stridsspørgsmål, der måtte være dem imellem. Sådan som den internationale situation er i øjeblikket, tror jeg, det vil kunne have en endogså meget stor betydning, om der kommer sådan en henvendelse fra dansk side, og jeg henstiller, at den kommer.

Statsministeren bevarede total tavshed om et par spørgsmål, jeg har rejst. Det er spørgsmålet om Danmarks stilling til Frankrigs behandling af Marokko og Englands behandling af Britisk Guayana. Jeg synes ellers, der var grund til at komme ind på det, navnlig da såvel statsministeren som socialdemokratiets ordfører har talt så mange kønne ord om, hvad der bliver gjort for folkene i det, man kalder de underudviklede områder, og jeg synes, der var så meget mere grund til det, som socialdemokratiet, før det dannede regering, levede højt på en voldsom agitation mod den tidligere udenrigsminister — en agitation, som jeg også finder berettiget — i anledning af, at han havde optrådt som moralsk garant for Frankrigs uretfærdige krig i Indokina. Jeg ser ingen principiel forskel på Frankrigs handlinger overfor Vietnam og overfor Marokko og Storbritanniens handlinger overfor Britisk Guayana. Jeg efterlyser stadigvæk regeringens stilling til disse spørgsmål, jeg efterlyser en udtalelse fra den højtærede statsminister.

Hvad angår diskussionen om liberalisme og socialisme, vil jeg sige, at den slags kan man ikke klare ved at lave noget, som man selv erkender er en leg med ord. Man kan ikke klare det ved at sige: vi er alle en slags socialister, og vi er alle en slags liberalister. Det er aldeles urigtigt, at alle partier og politikere er en slags socialister, som på det ene eller det andet eller det tredje tidspunkt eller på alle tre tidspunkter og i alle tre eller syv spørgsmål er gået ind for statsindgreb i erhvervslivet eller for, at staten skal bekymre sig om sociale forhold, undersyningsproblemer, befolkningens sundhedstilstand o. lign. Det er aldeles ikke socialisme, eftersom socialisme kun vil være gennemført, når man har ophævet privatejendomsretten til produktionsmidlerne, men det er ganske vist heller ikke liberalisme. Liberalisme måtte forudsætte, at staten

holdt sig fra alt det dør. Det er rigtigt, hvad jeg har sagt tidligere og gentager nu, at de partier, som råber så højt op om det liberale flertal her i tinget og om, at befolkningens flertal er liberalt o. s. v., godt ved, at liberalismen som sådan faktisk er død her i Danmark, at der ikke findes det parti, der vil gå ind for liberalistiske synspunkter i deres fulde konsekvens.

Det vil end ikke retsforbundet. Retsforbundet er lige kommet med et forslag til beslutning, som vel vil blive diskuteret ved en senere lejlighed, men selv dette forslag er jo ikke liberalistisk, eftersom det kun anbefaler, at man skal frigive importen af visse mærker af personbiler, men langt fra alle, så det kan da ikke være liberalistisk. Nej, de partier, der lever så højt på at påstå, at de er liberale i modsætning til f. eks. regeringen, synes jeg hellere skulle få lidt renere toner ind i deres debat og deres agitation og lade være med at blive ved at logre for deres vælgere ved at bilde dem ind, at de er så konsekvent liberale. Det er de aldeles ikke, men socialister er de som sagt heller ikke, selvom de også går ind for statsindgreb i erhvervslivet og på mangfoldige andre områder.

Måske må jeg dog her gøre en undtagelse. Hvis det ærede medlem hr. Viggo Starcke virkelig var en så konsekvent og fanatisk tilhænger af fuld grundskyld, som statsministeren igår fejlagtigt beskyldte ham for at være — her tog statsministeren fejl, for det er slet ikke det ærede medlem hr. Viggo Starcke, der har været grundskyldens fornemste fortaler i dette ting, det er andre af retsforbundets ærede medlemmer, måske i særdeleshed det ærede medlem hr. Oluf Pedersen — ja, så var han i høj grad en slags socialist. Fuld grundskyld vil sige, at privatejendomsretten til jorden totalt ophæves, at jorden overgår til samfundseje under den ene eller den anden form, det være sig ved nationalisering eller på anden måde, men det skal retsforbundet nok vogte sig for at fortælle i sin agitation, de frygter for følgerne af det, eftersom de ellers til daglig vil optræde som de antisocialister, de iøvrigt er. De, der virkelig kender til, hvad fuld grundskyld er, ved, at dette er den egentlige konsekvens af fuld grundskylds indførelse.

Så er der noget helt andet, og det er, at

[Aksel Larsen.]

man ikke kan nå til fuld grundskyld ad den vej, som retsforbundet forsøger at bilde folk ind, og det tror jeg også det ærede medlem hr. Oluf Pedersen har opdaget i grundskyldskommissionen. Man kan kun nå til fuld grundskyld ad en helt anden vej, nemlig gennem en social revolution, der ophæver ejendomsretten til produktionsmidlerne, men giver landbrugerne brugsretten til jorden, men det er en anden sag.

Statsministeren var mod slutningen af sin tale vred over, at jeg havde givet tilslutning til noget, han havde sagt. Jeg forstår ærlig talt ikke hans vrede, jeg synes, han burde være taknemlig for tilslutningen. Jeg mener virkelig, det er urimeligt, at f. eks. det ærede medlem hr. Aksel Møller på de konservatives vegne og det ærede medlem hr. Erik Eriksen på venstres vegne angriber regeringen og beskylder den for at være socialistisk. Det er urimeligt, og det er naturligvis fuldstændig urimeligt i så henseende at slå regeringen og socialdemokratiet i hartkorn med kommunisterne. Vi har fået tilstrækkelige beviser, også formelle, programmæssige, artikelmæssige og mundtlige, for, at socialdemokratiet reelt som formelt har forladt de socialistiske grundprincipper, ikke vil vide af dem, er et parti, der ønsker det bestående borgerlige, privatkapitalistiske samfund opretholdt, selvom socialdemokratiet, hvad angår stats- og kommunestyrets organisation, naturligvis på adskillige punkter har andre synspunkter end de åbent borgerlige partier.

Vi har fået det fastslået gennem det, statsministeren sagde i sin tale i går, hvori han svor på, at socialdemokratiets opfattelse af socialismen absolut ikke er blot i familie med den socialistiske opfattelse, som kommunisterne har. Han kan jo aldrig fralægge sig familieskabet. Ganske vist er der gået nogle generationer, siden socialismen holdt sit indtog som bevægelse her i Danmark, men vi nedstammer nu engang fra samme familie, så selvom fætterskabet er lidt langt ude, er det der alligevel. Det synes jeg ikke statsministeren skal blive vred over. Jeg vil bare sige, at statsministeren skal ikke have lov til her eller andetsteds uimodsagt at påstå, at kommunisternes socialistiske opfattelse, som man kalder det, fornægter

nationen, fornægter frihedsgoderne og fornægter de menneskelige frihedsprioriteter. Tværtimod, virkelig frihed kan kun opnås, hvis udbytningen af mennesker ved mennesker afskaffes. Det er det, vi kommunister vil, det er det, alle oprigtige socialister vil, og statsministeren skal ikke have lov til at skyde os noget andet i skoene. Han har lagt tilstrækkelig luft mellem sig og os, og det har han også gjort ved andre lejligheder. Iøvrigt kan jeg henvise til, hvad andre repræsentanter for hans parti har gjort. Jeg kan henvise til socialdemokratiets nyeste program, der udtrykkeligt i sin indledning erklærer, at det vil ikke vide af socialismen. Ja, man bruger altså udtrykket „den demokratiske socialisme“, det er så billigt. Realiteten er, at man siger, at man ønsker at opretholde et samfund, hvor der også eksisterer privat ejendomsret til produktionsmidlerne.

Her spørger det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) genialt, om det ikke eksisterer i visse lande bag det, han kalder jerntæppet. Jovist gør det det, for udviklingen fra kapitalisme til socialisme er en temmelig lang proces, og man kan ikke afskaffe den private ejendomsret til produktionsmidlerne med eet eneste slag. Hvis det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) ikke kender til Marx' teorier i så henseende, henviser jeg det ærede medlem til at lade sig manuducere hos statsministeren, der netop her har stået og fortalt, at han har brugt flere år til at studere Karl Marx' teorier. Hvis det ærede medlem går i lære der, vil han få at vide, at Marx allerede på et tidspunkt, da det dog var meget svært at beregne, hvor lang en periode der skulle forløbe fra den socialistiske revolution til socialismens fuldstændige gennemførelse, udtalte, at man i hvert fald måtte regne med en periode af 30 til 50 år. Så skal det ærede medlem såmænd ikke være forbavset over, at man i en række af de folkedemokratiske lande endnu ikke totalt er nået over til samfundseje af produktionsmidlerne.

Iøvrigt har det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg), som jeg påpegede det, også udtrykkeligt fortalt, at hans parti minsandten ikke vil vide noget af den form for socialistisk opfattelse, som de gamle socialister havde, så vi ved godt, at hans parti har forladt de socialistiske principper,

[Aksel Larsen.]

og hvis endnu nogen er i tvivl om det, behøver de blot at erindre sig, at den højtærede minister uden portefeuille for kort tid siden fandt sig foranlediget til i den socialdemokratiske presse at skrive en artikelserie, hvori han ikke var tilfreds med at lægge luft mellem det danske socialdemokrati og Karl Marx' opfattelse af socialismen, ikke var tilfreds med at lægge luft mellem det danske socialdemokrati og de danske socialistiske pionerers opfattelse af socialismen, men også med alle tegn på væmmelse erklærede, at den opfattelse af socialismen, som Stauning havde, ville det nuværende socialdemokrati min sæl og salighed ikke bekende sig til. Jeg synes ikke, der kan være tvivl.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller mente alligevel, at han kunne sætte en plet på socialdemokratiet, sådan set fra et konservativt synspunkt, idet han gjorde opmærksom på, at socialdemokratiets socialisme afhænger af, hvor meget magt det har. Det kan man se i Norge, og det kan man se i andre lande, hvor socialdemokratiet har og har haft parlamentarisk flertal i en årrække, og hvor man er nøjagtig lige så langt fra socialistiske samfundstilstande, som vi er i Danmark. Det ærede medlem hr. Aksel Møller behøver ikke at rejse så langt som til Norge. Han kan rejse til Sverige, det ligger adskilligt nærmere. Dér har man over en periode på samfulde 16 år haft absolut socialdemokratisk majoritet i rigsdagen og en socialdemokratisk regering, sommetider med en islæt fra et eller andet borgerligt parti, men man har ingeni lunde benyttet sit parlamentariske flertal i Sverige, et flertal, man har haft gennem 16 år — nu har man det ikke mere, men man har haft det — til at indføre socialisme i Sverige, så netop disse eksempler på, hvad socialdemokratiet har magt til, og hvad det ikke gør, viser, at det ærede medlem hr. Aksel Møllers beskyldninger, som statsministeren så forargeligt afviser, virkelig er urimelige.

Uanset denne principielle forskel på socialdemokratiet og os, som naturligvis giver sig praktisk udslag i en mængde politiske spørgsmål, kan der godt være muligheder for, at vi på mange områder og i mange aktuelle spørgsmål har samme

synspunkter og samme programpunkter. Det er forøvrigt heller ikke udelukket, at vi kan have fælles synspunkter med andre partier her i landet. Det har vi da også, nemlig med hensyn til, hvad der kan og bør gøres i øjeblikket, i den givne situation. Her vil jeg erindre om, hvad jeg sagde i min første tale. Hvis vi gennemlæser kommunistisk partis program og det program, socialdemokratiet gik til valg på, vil vi se, at der er mange punkter, der ligner hinanden. Jeg skal ikke give mig til at skændes med socialdemokratiet om, hvem der kom først med disse punkter, men jeg vil sige, at hvis socialdemokratiet mener det alvorligt, er der virkelig mulighed for samarbejde på en række områder, og så kan vi hjælpe hinanden med at realisere bl. a. det grundlag, socialdemokratiet gik til valg på. Det vil så vise sig, hvor alvorligt socialdemokratiet mener det. Jeg vil ikke give mig til at profetere i nogen retning, men vil dog sige, at der var en del i den højtærede finansministers tale, som interesserede mig meget, fordi den gav udtryk for samme synspunkter, som vi har med hensyn til værdien af finansielle og skattepolitiske forholdsregler, når det drejer sig om at skabe øget forbrug og dermed øget beskæftigelse.

Jeg er dog nødt til at komme med en bemærkning til statsministeren, som til det ærede medlem hr. Erik Eriksen sagde noget om, at han var enig med ham om, at de produktive investeringer burde have en første prioritet, i hvert fald sagde statsministeren, at dette synspunkt havde regeringens største interesse. Jeg er glad, hvis det er tilfældet, men jeg forstår rigtignok ikke, hvordan statsministeren så i næste øjeblik i sin tale kunne gøre opmærksom på, at dette at give produktive investeringer første prioritet måtte medføre forpligtelser til ikke at lægge hindringer i vejen for den nødvendige dækning af udgifterne såvel til vort ydre værn, forsvar, som til den tiltrængte udbygning af det, han kaldte vort indre værn. Militæruddgifterne er i allerhøjeste grad uproduktive, i en hvilken som helst henseende uproduktive. Det, der investeres, tager man fra de produktive investeringer, og det finder jeg ikke er nogen heldig politik.

Hvad angår valget, dets betydning, og

[Aksel Larsen.]

hvad vælgerne stemte for, har det ærede medlem hr. Aksel Møller forsøgt sig med den påstand, at valget viste, at Atlantpagtmodstanderne gik tilbage, og det skulle betyde, at så har vælgerne stemt for Atlantpagten og Atlantpolitikken, og det ærede medlem sagde videre, at så behøver socialdemokratiet ikke mere at være bange. Jeg er ikke enig i det ærede medlem hr. Aksel Møllers vurdering. Det er rigtigt, at de radikale og kommunisterne gik tilbage, men det gjorde forøvrigt også det konservative folkeparti, som dog vistnok er Atlantpagttilhænger, men man er dog nødt til at se på, hvad vælgerne stemte for. Der kan selvfølgelig være forskellige grunde til de forskellige partiers fremgang eller tilbagegang, og jeg for min del er ikke i tvivl om, at de radikale gik så meget tilbage, som tilfældet var, fordi visse ledere af det radikale parti selv havde skabt usikkerhed i rækkerne gennem deres fanatiske og fantastiske forsøg på under valgkampen at komme i regeringsmæssig seng med socialdemokratiet og venstre, altså med to erklærede Atlantpagtpartier. Det måtte bevirke, at renlivede radikale vælgere sagde: den er vist noget tvivlsom, denne her. Jeg tror imidlertid, at hovedårsagen til, at de radikale og kommunisterne gik tilbage, var, at andre partier i så høj grad og med den langt større agitatoriske kraft, de råder over, havde optaget visse af vore udslagsgivende programpunkter, og navnlig at socialdemokratiet ikke alene i almindelighed agiterede med en ny politik, men i særdeleshed og meget kraftigt agiterede mod den 18 måneders tjenestetid og mod fremmede baser her i Danmark. Det er så givet, at det overvældende flertal af dem, der stemte på liste A, var folk, der stemte mod baser, mod 18 måneders tjenestetid og for det, man kalder en ny politik, hvori der ligger en afstandtagen fra Atlantpolitikken, som den hidtil er gennemført, krav om nedsatte militærudgifter og krav om en anden politik på det økonomiske og sociale område.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller sagde, at socialdemokratiet behøvede såmænd ikke at være så bange, underforstået, at det havde ikke behøvet at sige nej til baser. Jeg erindrer det ærede medlem om, at den begrundelse, der blev brugt fra socialdemokratiets

side og af statsministeren, var mangesidig, men den tungest vejende og øjensynligt betydningsfuldeste del af begrundelsen var hensynet til stemningen i befolkningen. Socialdemokratiets ledelse var aldeles ikke i tvivl om, at befolkningsflertallet er modstandere af fremmede baser i Danmark, og at dette flertal er langt, langt større indenfor socialdemokratiet end i befolkningen i almindelighed. Det var vel en af grundene til, at der blev sagt det, der blev sagt herom på socialdemokratiets kongres.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen beklager, at det blev sagt på socialdemokratiets kongres, for spørgsmålet var ikke aktuelt dengang. Jo, det var i allerhøjeste grad aktuelt, for der foreligger, som vi nu ved, et konkret udformet tilbud. Derfor var det rimeligt, at vi fik det frem for offentligheden og fik taget offentlig stilling til det, så vi ikke, som i mangfoldige tidligere tilfælde, løb den risiko at skulle overrumples ved, at regeringen pludselig kom med sagen her i folketinget og skulle have den jaget igennem. Jeg finder, at det er godt, at socialdemokratiet har udtalt sig, som det har, selvom der var allehånde forbehold i udtalelsen. Jeg ønsker, at socialdemokratiet og regeringen skal fastholdes ved dette nej, og jeg håber, at det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) vil hjælpe mig, selvom det ærede medlem, da han havde ordet for lidt siden, totalt glemte at udtale sig om det synspunkt, der dog formentlig stadig er hans, nemlig at vi under ingen omstændigheder vil have fremmede tropper her til Danmark. Jeg erindrer det ærede medlem om hans forglemmelse, og tager han ordet igen, har han mulighed for at gentage den udtalelse, at han under ingen omstændigheder vil have fremmede tropper her til landet. Skulle det ærede medlem have skiftet mening, hvad jeg ikke håber, bedes han naturligvis også udtale sig om dette, men jeg synes, at han for sin selvagtelses skyld ikke bør bevare tavsheden.

Jeg forstår ikke, hvorfor statsministeren gik udenom det særdeles vigtige spørgsmål om de baser, der er i Danmark, nemlig baserne i Grønland. Her drejer det sig ikke om, hvorvidt disse baser er til gene eller ikke til gene for befolkningen i Grønland, men jeg må tillade mig at gøre opmærksom på, at enhver ved, at Thuleeskimoerne ikke flyttede frivilligt, men at de ønskede at flytte, da den

[Aksel Larsen.]

amerikanske Thulebase totalt havde ødelagt deres jagtmuligheder dér, hvor de boede. Der var simpelthen ingen anden udvej. Jeg må samtidig have lov til at spørge, om det ærede medlem hr. A. Lyngge ikke har fremsat de udtalelser, som er offentliggjort i et københavnsk blad — jeg tror, det var „Ekstra-bladet“ — om, at de amerikanske baser i Grønland faktisk indskrænker fangstmulighederne dér. Det er imidlertid ikke det, der er det væsentlige. Det væsentlige er, at nu fortæller man, at Grønland er gået over fra kolonistatus til status som dansk amt, at det er en del af det danske rige. Så er de forudsætninger, hvorunder man har indrømmet amerikanerne baser i Grønland, bortfaldet, og derfor har jeg spurgt statsministeren, hvilken stilling han nu har til de grønlandske baser. Der foreligger ikke nogen formel begrundelse for deres opretholdelse. Statsministeren har erklæret, at vi bør sige nej til amerikanske baser i Danmark. Grønland er ikke mere en koloni, men en del af Danmark, og jeg vil meget gerne have at vide, hvad statsministeren så har at sige herom.

Jeg har derpå et par bemærkninger til den højtærede forsvarsminister, men dem må jeg af naturlige grunde gøre meget korte. De drejer sig om tjenestetiden. Det er en kendsgerning, at socialdemokratiet i hele sin sommeragitation og navnlig i hele sin valgagitation vendte sig meget stærkt mod den tidligere forsvarsministers iværksættelse af 18 måneders tjenestetid for praktisk talt alle soldater, og det er en kendsgerning, at mange socialdemokratiske folketingskandidater på vælgermøderne lovede, at de skulle sørge for, at vi fik 12 måneders tjenestetid igen. Det gælder f. eks. det ærede medlem hr. Brodthagen, som jeg henstiller til at benytte sig af lejligheden til at understøtte mine synspunkter.

Nu får vi her en redegørelse for de undersøgelser, forsvarsministeren har ladet foretage, og de er ærlig talt ikke særlig omfattende. Man har spurgt en kreds af de militære chefer. En del af dem har sagt nej, en del af dem har sagt ja til opretholdelse af den 18 måneders tjenestetid i fuldt omfang, men det er jo typisk, at de militære chefer, hvis udsagn har været afgørende for forsvarsministeren, er dem, der tidligere har

været med til at træffe beslutningen, og som jo ikke kan forventes at ville desavouere sig selv, navnlig ikke når de befinder sig i Washington, hvor de går omkring i den amerikanske uniform. Forsvarsministeren har derimod ikke udstrakt sin undersøgelse så langt, at han spurgte soldaterne. Da jeg påpegede dette i min tale forleden, var der adskillige ærede medlemmer, også på de socialdemokratiske bænke, som trak temmelig højlydt på smilebåndet. De syntes, det var ganske latterligt at spørge soldaterne. Jeg synes ikke, det var så latterligt. Jeg er noget forbavset over, at de, der råber op om deres samfundsmæssige synspunkter og sætter mennesket i centrum, ikke mener, at man skulle have spurgt soldaterne. Mit indtryk af ministerens redegørelse her er unægtelig, at de forsvarlige forudsætninger for gennemførelse af beslutningen om 18 måneders tjenestetid mangler, og jeg tillader mig derfor at stille følgende forslag til motiveret dagsorden:

„Folketinget udtaler, at den af forsvarsministeren givne redegørelse begrunder den opfattelse, at det vil være urimeligt og uforsvarligt at iværksætte 18 måneders tjenestetid i det planlagte omfang, og opfordrer regeringen til at underkaste spørgsmålet fornyet overvejelse.

Tinget går dermed over til næste sag på dagsordenen.“

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om overgang til næste sag på dagsordenen: (se ovenfor).

Det fremsatte forslag indgår nu i forhandlingen.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Jeg betragter det som en selvfølge, at denne dagsorden må forkastes.

Viggo Starcke: Jeg vil gerne begynde med at bringe en tak til den højtærede finansminister for hans svar på mit spørgsmål om, hvorvidt han kunne tænke sig at fremskynde grundskyldskommissionens arbejde ved at frigøre de embedsmænd, der skal afslutte betænkningen. Jeg takker for det imødekommande svar.

Den højtærede forsvarsminister sagde nogle ord om retsforbundets forslag til be-

[Viggo Starcke.]

slutning om forsvarrets ordning, som lod sinne igennem, at den højtærede minister mente, at retsforbundet havde fremsat det af hensyn til den formodede vælgergevinst, som han udtrykte sig. Jeg synes, at valgets resultat må kunne frigøre retsforbundet for enhver mistanke om, at forslaget frem-sættelse skyldes stemmepolitiske hensyn. Iøvrigt vil den højtærede forsvarsminister sikkert kunne erindre, at retsforbundet inden fremsættelsen her i tinget netop forelagde sit forslag for de andre partier ved et møde i det udenrigspolitiske nævn for at understrege, at det ikke var et partispørgsmål, men en løsning af Danmarks alvorlige forsvarsproblem, som vi søgte at tilvejebringe, og som det her drejede sig om.

Som den udenrigspolitiske spænding ligger, kan Danmark risikere, at et angreb, hvis det kommer, kan komme uventet, pludseligt og med voldsom kraft, og hvis det sker, så har man med den nuværende forsvarsordning ingen midler til at forhindre, at forsvaret lammes i selve angrebsøjeblikket. For det første ved, at generalstaben kan sættes ud af spillet ved nogle få sabotørers indgreb eller ved et punktbombardement, for det andet ved, at hovedparten af de danske forsvarsstyrker i beredskabsstyrken kan udslettes gennem luftangreb på den koncentration af mandskab, der ligger i vore kaserne, og for det tredje fordi man i en sådan situation under den nuværende ordning ikke vil kunne gennemføre en mobilisering, og disse tre fakta er en så alvorlig eventualitet, at vi mener, det er nødvendigt ligefrem at lægge dem til grund for en betragtning af hele forsvarrets opbygning. Retsforbundets forslag om at opbygge et forsvar ud fra de mest moderne militære teorier bygger på en gennemgang af over hundrede af de mest moderne militærtteoretiske afhandlinger, og retsforbundets forslag har den fordel, at det kan løse den store vanskelighed, som i øjeblikket består med hensyn til de 18 måneders tjenestetid — en vanskelighed, som i øjeblikket volder de skiftende regeringer store kvaler og som er med til at forgifte forholdet mellem befolkningen og forsvaret. Retsforbundets forslag løser samtidig det vanskelige kaserneproblem og giver et bidrag til løsningen af boligspørgsmålet.

En af de ting, som indeholdtes i retsfor-

bundets forslag, har den høje regering allerede godtaget, nemlig rationaliseringstanken. Hvis man havde godtaget dette princip tidligere — og det er år siden, retsforbundet pegede på dette — ville regeringen i dag have stået med en bedre saglig forberedelse overfor mange af forslagets problemer. Når vort forslag bliver genfremsat, håber vi på en saglig behandling af dette sagligt stærke forslag.

Såvidt det er meddelt i dagspressen — og jeg håber, meddelelsen er korrekt — udtalte den højtærede handelsminister på et møde i Valby, at til foråret ville sagomelet blive givet fri, men at denne frigivelse ikke var aktuell i øjeblikket. Jeg vil gerne anmode den højtærede handelsminister om her at oplyse, hvorvidt avisreferatet er korrekt eller ikke, og hvis det er korrekt, at der påtænkes en frigivelse af importen til foråret, om hun da vil sørge for, at handelen får besked derom i så god tid, at den bliver i stand til at disponere tid nok.

Man skal ikke græde over spildt mælk, siges der. Sommetider bør man vel gøre det. Jeg har i hvert fald i et lille indskud i min tale i fredags begået en fejl, som jeg gerne vil begræde. Efter at jeg havde holdt min tale, blev jeg opmærksom på, at jeg var kommet til at sige, at der hældtes vand i mælken i stedet for skummetmælk. Det er en beklagelig fejl, som jeg gerne vil rette; men med hensyn til mælkens fedtprocent gør det ingen forskel, da de moderne centrifuger og separatorer kan fjerne mælkefedtet helt ned til $\frac{1}{100}$ pct. Hovedsagen er den, at mælken faktisk fortyndes for nedsættelse af fedtprocenten. I øjeblikket ligger afregningsgrundlaget for mælk på 4,2 pct. Hvis man nu f. eks. forøgede fedtprocenten i mælken fra 3,5 til 4,2 pct., ville man derved opnå en forbedring af mælkens fedtindhold på 20 pct. En sådan forøgelse af fedtindholdet vil give en forøgelse af prisen pr. liter på ca. 6 øre, men dette er kun en forøgelse af prisen på 10 pct., idet de andre udgifter ikke samtidig vil gå i vejret, og dette betyder, at man vil være i stand til at opnå en forbedring af mælke kvaliteten på 20 pct., medens prisen kun vil stige 10 pct. Udgifterne til transport af mælken fra koen til hovedstaden, behandlingen af mælken, som foretages af hensyn til transporten, udkørslen af mælken og udbringningen af mælken

[Viggo Starcke.]

koster ifølge „Beretning vedrørende mælkehandelen i Storkøbenhavn“ ca. 32 øre pr. liter i gennemsnit for alle flaskestørrelser. Mælken sælges for ca. 55 øre pr. helliterflaske, og til disse 55 øre må man være så fair at lægge det tilskud på 9 øre, som forbrugerne må betale på rodemesterkontoret, og lægger man de 9 øre til de 55, kommer man op på en pris af 64 øre. 32 øre i forhold til 64 øre — oprigtigt talt, højtærede hr. statsminister, det er ikke længere fra halvdelen, end at man godt kunne forbigå det i en åbningsdebat.

Den højtærede statsminister, der havde koncentreret sin opmærksomhed om denne lille fodnoteagtige detail i min tale, sagde ikke eet eneste ord om alle de store problemer, om hele det vigtige afsnit af min tale, hvori jeg behandlede de opsigtvækkende resultater af den tyske liberalisering og af den tyske pengepolitik. Hvorfor gjorde den højtærede statsminister ikke det? Man skulle på forhånd vente, at det måtte interessere statsministeren at få klarhed over, hvordan det er gået til, at arbejderne i Tyskland siden 1948 har kunnet forøge deres realløn med 52 pct., så at den nu ligger 20 pct. højere, end den gjorde før krigen. Interesserer en forhøjelse af arbejderens realløn ikke den højtærede statsminister? Hvis det er det forhold, at arbejderne i Tyskland ved valget svigtede socialdemokratiet dernede, som gør den højtærede statsminister betænkelig, står den vej jo åben for den høje regering selv at skabe tillid til den danske krone ved at modstå enhver fristelse til at lave inflation og ved samtidig at frigøre erhvervslivet ved at gå over til fri prisdannelse. Der vil her i salen sikkert kunne skabes parlamentarisk basis for en sådan politik — og den danske arbejder vil ikke modsætte sig en forøgelse af sin realløn.

Den socialdemokratiske ordfører, det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg), kom derimod lidt ind på disse problemer, og han var så venlig at sammenligne mig med Erasmus Montanus. Nu var Erasmus Montanus en mærkelig skikkelse; men der er det forunderlige ved det, at det var jo Erasmus Montanus, der havde ret, særlig i jordspørgsmålet, fordi han hævdede, at jorden var rund; men han kunne ikke få en sjæl i sognet til at forstå det, for de kunne

allesammen se, at den var flad — og det gjaldt både Jesper Ridefoged og den konservative Per Degn.

Når det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) nævnte, at jeg kritiserede den omfattende definition på socialdemokratisk politik, som han havde givet i sin tale, og han derefter udtalte, at jeg havde sagt, at det var det samme som oprustning og nedrustning, var det ikke noget helt korrekt citat. Det ærede medlem sagde derefter, at det samspil, som socialdemokratiet ønsker, mellem socialisme og liberalisme og andelsbevægelse og kommunaldrift og statsdrift — og alle mulige andre former for drift — det har vi i øjeblikket. Det vil jeg give ham ret i; men det, som i den politiske teori spiller en rolle, er jo fremtidsmålet, og hvis socialdemokratiet i øjeblikket mener, at det har nået det fremtidsmål, det stræbte efter, så lad os få det at vide.

Alle de restriktioner, som vi har fået afskaffet, er tildels blevet afskaffet under retsforbundets utrættelige angreb på restriktionssystemet; men det skal ikke skjules, at der mangler en del endnu. Jeg vil tillade mig at henlede opmærksomheden på den store sag, der lige har været fremme, om varebytteforretninger og pege på det uheldige fænomen, at en meget stor del af embedsmændene indenfor varedirektoratet i de år, de har siddet derinde, synes at have mistet hukommelsen. Hvis det virker sådan, vil det være værd at overveje, om ikke man skulle ophæve varedirektoratet. Jeg skal minde om den fare for protektionistisk politik, der består gennem disse restriktioner. Vi har jo fornylig fået attest fra Industrirådet for, at disse restriktioner virker protektionistisk, til industriherrerens fordel, ligesom vi fornylig har set de store sortbørssager og edderkopsager rullet op, som giver et klart indblik i den fare for demoralisation, den fare for korrupsion, som systemet medfører, og som Danmark med sin hæderlige embedsstand hurtigst muligt bør træffe foranstaltninger imod, for at denne ikke skal blive ødelagt.

Jeg vil gerne gøre den højtærede statsminister, som interesserede sig så meget for et lille parti af min tale, opmærksom på, at han fuldstændig glemte at besvare de spørgsmål, jeg stillede til ham. Den højtærede statsminister besvarede ikke mit

[Viggo Starcke.]

spørgsmål om, hvorvidt han kunne give nogen garanti for, at udpumpningen af Marshallmidlerne ikke ville give inflation — og jeg vil derfor gentage mit spørgsmål.

Den højtærede statsminister besvarede heller ikke mit spørgsmål om, hvorledes ordene om ligestilling og gensidighed i vilkårene med hensyn til handelens frigørelse skulle forstås. Betyder denne udtalelse i åbningstalen, at Danmark vil arbejde på, at andre lande skal nedbringe deres toldsatsler til Danmarks niveau? Eller betyder den, at Danmark, hvis det ikke lykkes at få andre lande til at afvikle deres restriktioner og nedsætte deres toldsatsler, da vil stramme sine egne restriktioner og forhøje sine egne toldsatsler, til de har opnået ligestilling og gensidighed med andre landes? Jeg synes, at dette spørgsmål er så vigtigt, at vi må have et svar. Jeg tillod mig i min tale i fredags oven i købet at stille spørgsmålet to gange, og jeg rettede det for en sikkerheds skyld til hele tre ministre. Jeg vil derfor gerne igen rette det spørgsmål til den højtærede statsminister, hvorledes ordene om ligestilling og gensidighed skal forstås.

Jeg fik heller ikke noget svar på mit spørgsmål til den højtærede undervisningsminister eller den næsten endnu mere højtærede statsminister om, hvorvidt der foreligger en vurdering af de kostbare klenodier, som de islandske håndskrifter er.

Selve forspillet til regeringsskiftet er blevet nøje gennemgået. Det ser ud til, at alle partier vil tillægge andre partier æren for, at vi fik en socialdemokratisk regering. Det eneste parti, man næsten vil frakende enhver andel, synes at være socialdemokratiet selv. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har et par gange sagt, at det var socialdemokratiet, retsforbundet og kommunisterne, der anbefalede kongen en socialdemokratisk regering. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard ved, at det er forkert at fremstille det sådan, for det skete først efter, at de andre regeringmuligheder var bristet. Overfor

kongen anbefalede det radikale venstre først og fremmest en regering bestående af socialdemokratiet, venstre og det radikale venstre, og partiet vidste på det tidspunkt, at både venstre og socialdemokratiet havde afvist denne mulighed. Dernæst erklærede de radikale overfor kongen, at de ville stille sig loyalt overfor en ren venstre-regering og en socialdemokratisk regering, og de radikale vidste på dette tidspunkt, at den tidligere statsminister havde afslået at danne en ren venstre-regering. Efter mit skøn er man nødt til at give landets konge oprigtige råd, ikke tvetydige råd, og da to af de tre muligheder, det radikale venstre pegede på, i forvejen var afskrevet, kan man med lige så stor ret hævde, at de radikale i realiteten anbefalede en socialdemokratisk regering. Men ud af alle forklaringsstagerne stiger med større og større klarhed de konservatives ansvar. Jeg vil gerne minde om den artikel, som redaktør Anders Vigen skrev i „Berlingske Tidende“ den 28. september — jeg vil gerne have lov til at bringe et kort citat. Dér skrev Anders Vigen om de konservative:

„Hvorfor skal de sværge til liberalistiske dogmer, når det dog er den naturlige konservative indstilling, at man skal tage sig fordele, hvor man finder dem? Og kan der ikke tænkes områder, hvor konservatismen stillet på egne ben har mulighed for at snakke fornuft med en socialdemokratisk regering?“

Sandheden er altså, at det var de konservative, der lokkede venstre ind i planerne om at føre toldpolitik. Sandheden er, at det var de konservative, der lokkede venstre til at standse liberaliseringen. Sandheden er, at da det kom til stykket, ville de konservative ikke for alt i verden have en regering bestående af venstre, radikale og retsforbundet, en regering, der ville kunne fuldføre liberaliseringen og gøre en ende på alle toldplaner og -intriger. Venstre kan altså takke de konservative degne for det ringe resultat.

Jeg bruger dette udtryk med hjemmel i

[Viggo Starcke.]

selve den konservative ordfører, det ærede medlem hr. Aksel Møllers tale, hvor det ærede medlem selv brugte ordet „degne“ om de konservative. Hvorfor brugte det ærede medlem egentlig udtrykket „degne“, som er hentet fra eventyret om Lille Claus og Store Claus? Det har næppe været for at glæde de ærede medlemmer hr. Poul Clausen og hr. Clausen (Olufskjær); det har snarere været, fordi degnen som bekendt kravlede ind til bondemandens kone, når venstrebonden ikke var hjemme.

Ellers er det mest bemærkelsesværdige resultat af denne debat, at socialdemokratiet gennem udtalelser både af sin ordfører forleden dag og af den højtærede statsminister for tiden har opgivet socialismen og afsværget Karl Marx og alle hans gerninger. Det betyder, at den socialdemokratiske politiske filosofi ligger som et ombløst cirkustelt. Er det ikke at gabe meget højt, når man vil sluge både socialisme og liberalisme i een mundfuld? Med en omfattende rotationsbevægelse på 360 grader forsøgte den højtærede statsminister at omfatte samtlige standpunkter i eet eneste filosofisk favntag. (*Statsministeren* [Hans Hedtoft]: Grundskylden var med!). Ja, men bare diplomatfrakken ikke revner i ryggen. Vi er alle en slags socialister, citerede statsministeren med den ene hånd; vi er alle en slags liberalister, deklamerede han med den anden hånd; begge påstande er et paradoks, erklærede han, men de dækker alligevel noget af en politisk realitet. Jo, de dækker den realitet, at demokratiet er ved at gå i opløsning. Det er blevet en udflydende, geléagtig goble uden profil, uden struktur, uden principper. Det er det, der ødelægger folkestyret og giver parlamentslede. Der er stadig en forskel på ret og uret, på sandt og usandt. Den højtærede statsminister sagde — jeg beder om tilladelse til et lille citat —:

„Der er et svælg mellem socialdemokratiet og socialismen i Østeuropa“
..... eller ord af samme indhold.

Hvis den højtærede statsminister igen vil gabe højt og sige „A“, vil enhver kunne se, at han endnu er lidt rød i svælg. Det er derfor, han har smerter ved synkebevægelse, når han prøver at være politisk altædende. Den højtærede statsminister mente f. eks.,

at andelsbevægelsen var en slags socialisme. Det er den ikke. Det er en frivillig bevægelse, som man frivilligt kan tilslutte sig, hvis man vil, i modsætning til de kollektive ordninger, man anvender i socialistiske lande, hvor man bruger tvang og statsstyre.

Den højtærede statsminister sagde: ja, selv det ærede medlem hr. Starcke er jo med sin grundskyld en god socialist af hel revolutionært format. Og det ærede medlem hr. Aksel Larsen har i dag sagt det endnu stærkere. Hertil er at sige, at grundskyld ikke er socialisme. Grundskyld er en liberal foranstaltning, som bevarer ejerens frie rådighedsret over ejendommen, som grundfæster ejendomsretten, hegnretten, salgsretten, testationsretten. Det er ganske modsat den socialistiske løsning af jordspørgsmålet, sådan som vi har set i kommunistiske lande, hvor det netop er staten, der bestemmer, hvordan jorden skal bruges, og hvor det er staten, der overtager jorden. Grundskyldskommissionen — dette til oplysning for det ærede medlem hr. Aksel Larsen — forespurgte for nogle år siden i Rusland, hvordan man der bedømte en grundskyldsreform, og fik det svar fra Rusland, at den var udenfor enhver sammenligning med det kommunistiske princip.

Til sidst talte statsministeren også om restforbundets Manchesterliberalisme. Under Manchester-liberalismen erobrede England en verden gennem frihandel og fri konkurrence. Under arbejdersocialismen har det næsten ruineret et imperium. Men fordi den oprindelige Manchesterliberalisme ikke omfattede en løsning af samfundets grundspørgsmål, jordspørgsmålet, blev Manchesterliberalismen ikke til den frigørelse af prolerariatet, som Richard Cobden og John Bright ønskede. Men de var opmærksom på spørgsmålet, og henimod slutningen af sit liv skrev Richard Cobden i et brev til John Bright nogle ord, som jeg gerne vil have lov til at citere:

„Og lad mig sige det her: jeg er af hele mit hjerte enig med Dem i det faste forsat at angribe jordmonopolet i alle dets rødder og forgreninger både her, i Irland og i Skotland.“

I en af sine sidste taler sagde Cobden:

„I, der skal frigøre jorden, vil komme til at gøre mere for jeres land end vi, der frigjorde handelen.“

[Viggo Starcke.]

Allerede Cobden advarede mod den almindelige understøttelsespolitik på andre folks bekostning, som allerede dengang var ved at komme på mode. Han skrev i et brev til en af sine venner, og det vil jeg gerne slutte med:

„Jeg går ind for den mandige form for kristenkærlighed, der vil give arbejderklassen kærlighed til selvstændighed, der vil give den selvrespektens privilegium, der vil få den til at forsmå at blive beskyttet og forkælet, der vil vække ønsket om selv at spare sammen og ærgerrigheden efter at arbejde sig opad.“

Frederik Lynge: Jeg vil gerne takke den højtærede statsminister på min kollegas og egne vegne for den gode modtagelse af mit indlæg i debatten.

Jeg har noteret mig den højtærede statsministers udtalelse om, at hans ord ikke var hans endelige stillingtagen til de af mig nævnte problemer. Der er dog enkelte punkter, jeg gerne vil have lov til nærmere at forklare i al korthed.

Der er for det første finansieringen af boligbyggeriet i Grønland. Statsministeren nævnte 6 mill. kr., som forhåbentlig vil blive bevilget hvert år, men da boligstøtte- loven blev vedtaget sidste sommer, og da den trådte i kraft i sommeren 1953 i Grønland, blev det præciseret, blandt andet under henvisning til den af den højtærede statsminister så ofte nævnte Grønlands-kommissions betænkning, overfor landsrådet og kommunalbestyrelserne, at bevilling af lån efter boligstøtte- loven fortrinsvis ville komme den del af den grønlandske befolkning tilgode, der ville bygge helt nye huse, og fortrinsvis den del af befolkningen, som ville flytte til fiskerige steder, altså steder, som det var muligt at udbygge, hvorimod der ikke ville blive bevilget lån i henhold til boligstøtte- loven til reparationsarbejder af bestående beboelseshuse. Derfor har landsrådet i år fremsat forslag om tilladelse til af landskassens midler at give lån til reparation af bestående huse langs den grønlandske kyst, hvor befolkningen indtil videre ikke er indstillet på at fraflytte deres bosteder.

For det andet er der spørgsmålet om stats-

støtte til aldersrentemodtagere i Grønland. Som man ved, får den nuværende landskasse indtægter gennem indførelse af afgiftspligtige varer i Grønland. Således har det været siden 1950. Dette beløb forvaltes af landsrådene. Den årlige indtægt, der tilflyder landskassen på denne måde, har imidlertid varieret imellem 2 og 3 mill. kr. årligt, som fordeles til 15—16 kommuner i Grønland, først og fremmest til social hjælp, herunder til aldersrente. Tillige bliver disse beløb anvendt til dækning af andre kommunale udgifter, som det i allerhøjeste grad er tiltrængt at afholde i denne nyordningens tid i Grønland. Aldersrentemodtagerne, der er fra 55 til 85 år — det er navnlig enlige, enker og mænd, der er overladt til sig selv i deres egne små boliger — får fra oktober måned i år at regne kun 50 kr. om måneden, og barnløse ægtepar får 75 kr. om måneden. Derfor fremhævede jeg den store forskel, der er i aldersrenten hernede og i Grønland. Af denne aldersrente på 50 og 75 kr. skal man klare kost, medhjælp, bekledning og meget andet. Det er rigtigt, at der i de seneste år i den koldeste tid om vinteren er blevet ydet et lille beløb til brændselshjælp på indtil 10 kr. om måneden, men det sker kun i den allerkoldeste tid, og i Grønland koster en lille spand på 10 kg kul 1 kr., og udenlandske kul koster 1 kr. 50 øre for sådan en lille spand; så kan man selv regne ud, hvor meget der går til i den koldeste tid, og at det er utilstrækkeligt til at opvarme boligen. Samtidig hermed er prisen for de fra Danmark indførte varer lige så høj i Grønland som hernede, og der er oven i købet ikke så stort et udvalg. Desuden er prisen på de grønlandske produkter, de indenlandske varer, steget i uhyggelig grad i de seneste år.

Til slut vil jeg fremsætte en udtalelse om tjenestemændenes og bestillingsmændenes vilkår i Grønland. Det er rigtigt, som den højtærede statsminister nævnte, at de senere års lønstigninger har betydet mere end en fordobling, men man må også huske på, at grønlændernes krav til livets goder er stigende i høj grad; vil man have større huse, vil man også gerne møblere dem på tidssvarende måde, ligesom der er mange af os, der gerne vil gå klædt som europæere og ønsker bedre adgang til dansk leve-

[Frederik Lyngø.]

måde i det hele taget. Dette var et par punkter til overvejelse, også for finansudvalget.

Hans Schmidt: Jeg takker den højtærede statsminister for den forstående måde, hvorpå de af mig fremførte anliggender blev modtaget og behandlet, til trods for at mine motiver ikke stod helt klart. I min indledende tale findes der et lille ord, som var tiltænkt den største betydning. Det er ikke blevet forstået fuldtud og er endog forstået i modsat betydning; det er ordet „overmægtig“. I et af de første afsnit i min tale antydede jeg, at vi har gennemlevet en overmægtig tid, og jeg skal i kortshed søge at klarlægge, hvad jeg mente hermed. En overmægtig tid er ikke ensbetydende med en overvældende stor tid, tværtimod. Alle de, som har levet under denne tids vilkår, føler den som en byrde. Kendetegnet for en overmægtig tid er usikkerhed og handlingens ufrihed for det enkelte menneske, og i særlig grad er det tilfældet for alle dem, som stod med ansvarets byrde i et overdraget hverv. Det modbevises ikke af, at mange, som var med til at skabe denne periode, i de indledende faser anså den for at være en stor tid, og hvem kan sige noget om, hvilken betydning denne tidsperiode kan have for fremtiden, selvom den i manges øjne står med negative fortegn? En overmægtig tid var det for os alle og ikke mindst for det danske folk. Jeg forstår fuldtud og beklager de tunge vilkår, under hvilke denne tid under besættelsen måtte gennemleves, og jeg forstår de følelser, den her har efterladt indtil i dag. Det er med denne indstilling, jeg har fremlagt vore anliggender for det høje ting, og det er sket uden klage eller anklage, ligesom det er sket uden selvanklage eller selvretfærdiggørelse, men alene som forhold, vi ikke kan overvinde selv.

For nogen tid tilbage mente jeg selv, at tiden og nye tanker og mål ville læge de sjælelige sår, som også tynger mange af dem, som nu har valgt mig som deres talsmand. Jeg har måttet erkende, at det ikke blev tilfældet, og jeg vil trods alt udtale håbet om, at den dag må komme og ikke ligge fjern, da der åbnes adgang for dem, der

føler sig tynget, til at få deres sag optaget til ny vurdering.

Jeg er enig med den højtærede statsminister i, at det vil være hensigtsmæssigt at drøfte de forskellige sager, og jeg påskønner tilsagnet om i en fordomsfri forhandling at søge at nå frem til resultater, der ud fra grænsepolitiske og rent menneskelige hensyn vil være holdbare.

Med hensyn til spørgsmålet om konfiskationen af de „Wohlfahrts- und Schulverein“ tilhørende ejendomme tager jeg til efterretning, at det er til behandling i dispensationsnævnet, og at der er givet tilsagn om statslån til en ny bygning i Tinglev.

Det er mig magtpåliggende at udtale en uforbeholden anerkendelse af de bestræbelser, som er udfoldet fra regeringens side for normalisering af vore skole- og kirkeforhold, og som blev indledet af den forrige regering med den nuværende højtærede statsministers billigelse. Jeg går ud fra, at de herunder hørende endnu åbne spørgsmål kan drøftes og forhandles med den højtærede undervisningsminister. Meddelelsen om, at spørgsmålet om eksamensret for de tysk-sprogede skoler er taget op til ny overvejelse, har jeg modtaget med tilfredshed. Jeg udtaler håbet og forventningen om, at disse overvejelser må resultere i en positiv ordening.

Den højtærede statsminister stiller spørgsmål om, hvad jeg lægger i ordet „rehabilitering“. Jeg skal dertil sige, at de krigsfrivillige, der er idømt straffe, efter alt foreliggende og efter vor opfattelse ikke har gjort sig strafskyldige, og jeg udtaler håbet om, at denne opfattelse må vinde frem i det høje ting.

Til de ærede medlemmer fra grænselandet ønsker jeg at sige: ligesom de har følelsen af, at mangt og meget af det, der overgik os, ikke var ret og rigtigt, har vi forståelse af, at der ud fra et politisk synspunkt indtrådte en reaktion i de skelsættende dage ovenpå vor aktion før denne tid. Denne vekselvirkning hører med til vilkårene for en politisk virksomhed, for ikke at sige kamp, og er dens væsen. Vi mener dog, at det rimelige blev overskredet i denne og den derpå følgende tid, og dette overmål er det, mine ønsker går ud på at få fjernet. Der er ikke tale om noget taktisk spil eller

[Hans Schmidt.]

et fortegnet billede, der tager sigte på at placere den danske side på anklagebænken, men slet og ret en fremstilling af vore synspunkter — og kløften har vist sig ikke at være bredere nede i grænselandet, end at der har kunnet slås bro over den.

Det blev foreholdt mig, at jeg i den første del af min tale ikke hævede mig op i et højere plan. Jeg skal dertil sige, at opfattelsen af, hvori et højere plan består, kan være forskellig. Jeg har haft følelsen af, at der er en fare ved at operere med ord, som kan være intetsigende, og har derfor bestræbt mig for at undgå det.

Når jeg her har talt om forholdet til den danske stat, er det ensbetydende med, at jeg har talt om den europæiske tanke og dennes evne til at forsone og forbinde. Vort forhold til den danske stat har samme reelle indhold, som jeg mener vi må give denne idé om et europæisk fællesskab.

Det ærede medlem fru Ingeborg Refslund Thomsen var inde på at give en karakteristik af mine forgængere i dette høje ting, en karakteristik, som jeg må tillade mig at korrigere, idet jeg erindrer om, at fhv. folketingsmand pastor Schmidt ved sin fratræden fra denne mangeårige gerning var genstand for æresbevisning fra folketingets side.

Fremfærden mod grænsegendarmerne forfærdede også mindretallet, og hjemsendelsen lykkedes altfor sent og for sent for mange. Det er dog en kendsgerning, at dyrlæge Jens Møller havde sin store andel i bestræbelserne for at udfri dem. Jeg mener også, at mindretallet og dets ledelse fra første færd har kæmpet imod arrestationerne og i stigende grad i takt med disses hyppighed. Det er således, såvidt jeg kan se, ikke rigtigt, at hjælpsomheden indsattes sent. Det ærede medlem fru Ingeborg Refslund Thomsen nævner dem, som har fået intetanende svigermødre. Det kan være rigtigt.

Jeg skal dertil sige, at der er nogle, som er draget bort fra de vilkår, livet i grænselandet bød på, og en del af dem har vel også opnået den attråede fred derved, men andre længes trods alt tilbage. Andre har måttet forlade hjemstavn, fordi de ikke fandt deres udkomme, og de lider dobbelt. Atter andre har ladet sig lede af den altid i et vist mål tilstedeværende trang til for en tid at søge bort fra de hjemlige enemærker. Det

er de unges naturlige forret, og de må have mulighed for at vende tilbage, hvis de ønsker det. Det gælder ikke *specielt* for vor hjemstav, men det gælder *også* for den.

Det ærede medlem hr. Heick udtalte forstående ord om jordspørgsmålet i grænselandet. Jeg er enig med det ærede medlem i, at hjemstavnsens børn, hvor de end er, skal have en mulighed for at bosætte sig dér.

Det ærede medlem hr. Frede Nielsen stillede mindretalsproblemer nord og syd for grænsen op mod hinanden på baggrund af vor loyalitetserklæring af 20. november 1945. Jeg mener dog, at det giver et fortegnet billede, når problemerne stilles op udfra samme tidsperiode i stedet for udfra samme givne forudsætninger. Det er ikke muligt her at gå nærmere ind på dette spørgsmål, idet det kræver en længere udredning.

Det må være mig tilladt at rette en bemærkning til det ærede medlem hr. Frede Niensens, om jeg så må sige, noget pågående spørgsmål om, hvor meget af mine taler jeg laver selv. Jeg gør det gerne. De saglige oplysninger om konkrete forhold henter jeg hos mine sagkyndige. Jeg er ikke jurist og jeg har tilmed som nordslesvigsk bonde en vis respekt for alt, hvad der har med paragraffer at gøre. Jeg håber dog og går ud fra, at jeg vil forsone mig med dem, nu da jeg har sæde her, hvor de skabes. Men bortset herfra påstås denne fremgangsmåde at være praksis for ledende mænd i alle større organisationer verden over, private og offentlige. Hvorledes de saglige oplysninger skal anvendes, bestemmer jeg selv. Hvad det sproglige angår, tilstår jeg gerne, at jeg har gået i skole hos mine egne børn; eksaminationen har været nænsom, men vistnok påkrævet. Mine danske sproglige præstationer står naturligvis i relation til den uddannelse, jeg har fået i så henseende; i min barndom og ungdom begrænsede det sig til læsning af „Dybbølposten“ og „Hejmdal“.

Til slut vil jeg dog gerne udtale håbet om, at denne lille dyst må være indledning til en fremtidig forståelse.

Ingmar Wagner: Det virkede mildest talt chokerende for mig at høre den højtærede forsvarsministers redegørelse i går og den forklaring, han gav på, hvorfor regeringen nu vil opretholde den 18 måneders tjenestetid, den, som man for ganske kort tid siden

[Ingmar Wagner.]

nærmest anså det for en umulighed at fastholde; jeg tænker her på den socialdemokratiske agitation i valgkampen. Det skal også siges, at den argumentation, som den højtærede forsvarsminister benyttede sig af for at belyse, hvorfor man nu agter at gennemføre 18 måneders tjenestetid, efter min mening var meget, meget tyndbenet. Gav redegørelsen overhovedet noget, ja, så var det først og fremmest det, at alle de argumenter, som socialdemokratiet for kort tid siden førte i felten mod den forhenværende forsvarsminister, Harald Petersen, stadig er gældende og rammer den nuværende regering og forsvarsminister mindst lige så hårdt. Det blev udtrykkeligt sagt her i går, at en række af værnenes øverste chefer var mere end betænkelige ved at gennemføre tjenestetidsforlængelsen. Generalmajor Thygesens udtalelser er offentlig kendt, udtalelser, hvori han kalder de 18 måneders tjenestetid for en frygtelig byrde, og nu har man hørt af forsvarsministeren, at der åbenbart er flere generaler, der har samme mening.

Man fik det indtryk af forsvarsministerens tale, at de mest tungtvejende argumenter for at opretholde tjenestetidsforlængelsen var følgende. Der var modtaget et telegram i sagen fra forsvarschefen, admiral Qvistgaard, der for tiden opholder sig i USA, og her kan det måske være mig tilladt at indskyde, at admiralen sikkert har konfereret med sine overmænd i den amerikanske hær, inden telegrammet er blevet afsendt, hvilket vel også har haft sin betydning for denne afgørelse. For det andet fremgik det også ganske klart, at forsvarsministeren var mere end almindelig foruroliget over det indtryk, det ville gøre i udlandet og i NATO, såfremt regeringen ikke prompte og uden betænkning af nogen art gennemførte de 18 måneders tjenestetid. Jeg forstod forsvarsministeren sådan, at der næsten var fare for, at en tilbagekaldelse af de 18 måneders tjenestetid, som efter min mening ville være fuldt i overensstemmelse med det danske folks interesser, i det vestlige udland kunne tydes, som om Danmark havde ændret sin stilling til Atlantpagten, og det ville forsvarsministeren for alt i verden ikke risikere. Det er tydeligt, at det her har været udenlandske og ikke danske interesser, der har været bestemmende for denne afgørelse.

Desuden viser det sig jo også efter forsvarsministerens redegørelse, at der i realiteten overhovedet ingen undersøgelse har været af de forhold, som den fulde gennemførelse af de 18 måneders tjenestetid vil få til følge for de værnepligtige. Der har ganske vist været konfereret med de højere officerer, men som det før er nævnt, der har ikke været en eneste henvendelse til soldaterne eller deres talsmænd.

På denne baggrund må den måde, hvorpå socialdemokratiet førte sine vælgere og Danmarks tusinder af værnepligtige soldater bag lyset i valgkampen, betegnes som skandaløs. Regeringen har åbenbart lige siden sin tiltrædelse være indstillet på at opretholde tjenestetiden i dens fulde længde.

Jeg vil her fremdrage nogle enkelte sider af den agitation, som socialdemokratiet for kort tid siden brugte imod den forrige regering, og i den anledning beder jeg formanden om ret til at måtte bringe et citat nu og nogle få senere. F. eks. skrev „Social-Demokraten“ den 4. september i år i en ledende artikel under den meget fyndige overskrift „Den umulige forsvarsminister“ — her hentydedes til Harald Petersen —:

„Lige så forhastet og elendigt forberedt var den beslutning, ministeren i juli traf om fuld gennemførelse af den 18 måneders tjenestetid fra november i år. Vi udtalte dengang tvivl om, hvorvidt den fornødne kaserneplads ville være til rådighed, og nu viser det sig, at kaserneforholdene aldeles ikke er i orden. Nogle kaserner vil få op til 100 pct.s overbelægning, og den gennemsnitlige overbelægning bliver på 34 pct. Hvis forsvarsministeren har en smule begreb om de sager, hans ministerium har at beskæftige sig med, måtte han i juli have vidst, at så miserable ville forholdene blive.“

Det er rene ord for pengene.

Den samme dag skrev „Social-Demokraten“, at den sandsynlige overbelægning ved indkaldelserne i november måned ville komme op på ca. 6 000 mand. Det er ganske talende oplysninger, der er kommet frem her, og i går bagatelliserede forsvarsministeren overbelægningen med, at det vel nærmest var et gammelt fænomen. Der er ikke sagt et eneste ord, som afkræfter „Social-Demokraten“'s oplysninger. Det er ganske vist udtalelser fra før regeringen

[Ingmar Wagner.]

trådte til, men jeg kan også bringe en, som er skrevet, efter at socialdemokratiet har overtaget regeringsmagten; det er ganske vist fra de unge socialdemokraters blad „Fri Ungdom“. Jeg citerer:

„Endnu en gang er det dokumenteret, at den tidligere regerings forsvarsminister har været ungdommen en meget dyr herre. Det viser sig nu, at det absolut ikke havde været nødvendigt at gennemføre 18 måneders tjenestetid så tidligt, som det har været tilfældet.

Forsvarsministeren har nemlig gennemført den 18 måneders tjenestetid på et tidspunkt, hvor han vidste, at kaserneforholdene ikke var i orden. Det var en absolut forudsætning for socialdemokratiets tilslutning til forlænget tjenestetid, at man havde kaserner nok, inden den blev gennemført. Men uden at forhandle med nogen herom dekreterede ministeren, vel med den sidste regerings tilslutning, at soldaterne skulle ligge inde i 18 måneder, skønt der altså ikke var og stadig ikke er kaserneplads dertil.

Der er sikkert mange unge, der i denne tid går rundt og ærgrer sig over, at en konservativ-venstre regerings forsvarsministers oplagte fadæser er gået ud over dem.“

Der er intet sagt af den højtærede forsvarsminister, der afkræfter alt dette, tværtimod. Alt det, man kritiserede hr. Harald Petersen for, kan nu siges om den nuværende forsvarsminister. Efter min mening er det simpelthen en skandale, at den nuværende regering uden videre fortsætter den forrige regerings katastrofale politik.

Der er ikke sagt et eneste ord af forsvarsministeren om, hvordan han vil forsøge at skaffe blot nogenlunde tålelige forhold for soldaterne. Hvis han blot en eneste gang ville besøge soldaterne i Høvelte, Værløse eller f. eks. dem, der ligger i barakker nede i Vordingborg, ville forsvarsministeren få at vide, at forholdene allerede under de nuværende tilstande er direkte utålelige. Ja, det er vel sådan, at fangerne i Vestre fængsel har komfortable forhold i sammenligning med, hvad der bydes soldaterne.

I en betænkning, der udkom i 1950 angående de værnepligtiges rationelle uddannelse, blev det slået fast, at man på kaser-

nerne nu burde gå over til soverum, hvis belægning højst var 10 personer med mindst 12 m³ rum pr. mand og i nybygninger 15 m³. Dette må være det absolut mindste, man kan byde de værnepligtige, især når man ved, at 15 m³ til hver mand er endnu mindre end det, der ifølge medhjælperloven kræves til de unge på landet, og dér disponerer man i alle tilfælde ikke særlig flot. Men nu bryder man sig altså pokker om disse forhold; man forringer endda de i forvejen elendige forhold, der findes.

Så er der kaserneringen i telte. Også dette spørgsmål forsøger forsvarsministeren at bagatellisere. For at de ærede medlemmer kan få blot et lille indtryk af, hvad der bydes de værnepligtige i disse teltlejre, kunne jeg tænke mig at foreslå, at et udvalg af de ærede medlemmer tog sig en weekend hos soldaterne. Jeg er sikker på, at dette ville være uhyre gavnligt, forhåbentlig også for de soldater, som ligger i teltene, for så ville — det tror jeg da — de ærede medlemmer blive klar over, at man ikke kan byde de værnepligtige sådanne kaserneringsforhold. Uanset om der er trægulve i teltene eller ej, og uanset om man har fået dem udleveret gratis af amerikanerne, hvilket forsvarsministeren åbenbart mente var et stort plus for benyttelsen af dem, er det absolut ingen spøg at ligge i telt om efteråret eller om vinteren i vort fugtige klima. Det betyder først og fremmest klamme for ikke at sige våde uniformer, det betyder, at soldaternes personlige ejendele let ødelægges mere eller mindre på grund af fugtigheden, og at ligge under sådanne forhold vil efterhånden også kunne få indvirkning på soldaternes helbredstilstand.

Det kan kun være en dårlig undskyldning nu at omtale teltkaserneringen som et led i den militære træning. Mit parti er afgjort modstander af, at man byder soldaterne sådanne forhold. Efter min mening må teltene øjeblikkelig afskaffes, og hvis man ikke kan finde plads til de soldater, der ligger i dem, ja, så vil vi foreslå, at de hjemsendes. Ligeledes kræver kommunistisk parti, at man tilbagekalder den 18 måneders tjenestetid og genindfører en tjenestetid på allerhøjst 12 måneder, altså gennemfører det, man i realiteten lovede vælgerne under valgkampen. Man kan jo lige så godt straks gøre sig klart, at det vil være umuligt

[Ingmar Wagner.]

at skabe blot nogenlunde tålelige forhold for soldaterne. Tjenestetiden i dens nuværende omfang er urimelig og unødvendigt lang. Den eneste forklaring på den er, at den er et krav til Danmark fra udlandet, nærmere betegnet NATO, af amerikanerne, altså direkte dikteret Danmark af udenlandske og ikke af danske interesser.

Samtidig med at jeg taler om tjenestetidsspørgsmålet, vil jeg gerne spørge den højtærede forsvarsminister, om regeringen også med planer om at udvide Tysklandsbrigaden. Kan man vente noget sådant, vil befolkningen efter min mening også have krav på at høre derom.

Der er en anden ting i forbindelse med den forlængede tjenestetid, der ligger mig personlig stærkt på sinde. Det er de demonstrationer, som soldaterne i februar måned gennemførte imod den forrige regerings indførelse af 18 måneders tjenestetid. Kommunistisk parti har gentagne gange, også flere gange herfra, krævet en retfærdig behandling af de soldater, der gennemførte disse forståelige demonstrationer, som jo var vendt imod en urimelig afgørelse. Desværre har man på dette punkt ikke imødekommet mit parti, på trods af at der ikke kan herske nogen tvivl om, at den overvejende del af det danske folk ligesom vi kræver retfærdighed for disse soldater og er harmfuld over den skandaløse behandling, soldaterne har været ude for under retsforhandlingerne og også forud herfor. Protesterne i befolkningen imod de hårde fængselsstraffe, soldaterne er blevet idømt, har jo også været meget omfattende; talrige ungdomsorganisationer og arbejdspladser har vendt sig herimod. Denne omfattende bevægelse formåede da også hen på foråret efterhånden at gøre noget indtryk på socialdemokratiet.

Under de retssager, der er gennemført, er der ikke fremkommet et eneste bevis på, at soldaterne — således som man beskylder dem for — med forsæt har villet begå mytteri, og det er jo det, de er idømt fængselsstraffe fra 4 til 12 måneder for. Derimod er det tydeligt fremgået af alle retsforhandlingerne, at soldaterne ene og alene protesterede mod den måde, hvorpå de 18 måneders tjenestetid blev dekretet, og mod den forskelsbehandling, de var ud-

sat for, f. eks. ved at 45 pct. af soldaterne på sommerholdet 1952 skulle blive inde, medens de resterende 55 pct. af mandskabet blev hjemsendt efter et års tjenestetid.

Efter min mening er det meget forståeligt, at soldaterne reagerede voldsomt imod afgørelsen dengang, og jeg kan også henvise til, at den højtærede statsminister her i folketinget den 3. marts karakteriserede den måde, hvorpå soldaterne dengang fik meddelelsen, som en hensynsløshed, der var velegnet til at skabe misstemning blandt de tusinder af værnepligtige. Jeg kan også nævne andre ting. Under valgkampen i foråret udtalte f. eks. den højtærede minister Krag ved et møde i Nyboder skole den 8. april bl. a. — jeg tillader mig at citere —:

„De tragiske følger af regeringens politik på dette område (tjenestetiden) har været soldaterdemonstrationerne, hvor mange unge som følge af et øjeblikks letsind, som de ikke ville forbinde med oprør, nu må vandre i fængsel. Harald Petersen har sin del af ansvaret herfor, og Ole Bjørn Kraft har været for langt ude med løfter i denne sag. Havde vi ikke stået overfor et valg, ville Harald Petersen og den samlede regering ikke have overlevet regeringens behandling af denne sag.“

Ja, sådan var ordene dengang, og nu har altså regeringen efter min mening de bedste muligheder for at tage disse sager op igen og skaffe den retfærdighed for soldaterne, som kommunistisk parti hele tiden har været en talsmand for.

Det er umuligt for mig at komme ind på alle de uretfærdigheder, som er begået overfor disse soldater, og den forskelsbehandling, de har været ude for efter demonstrationsmarcherne i Søgaard, Haderslev og Karup, strejkerne på Bornholm og i Fredericia og sultestrejken i Aarhus. Sagerne er behandlet forskelligt bogstavelig talt alle steder. Ca. 300 soldater er gået helt fri. Fredericiasoldaterne f. eks. er gået helt fri for straf, skønt dette regiment endog satte sig i telefonisk forbindelse med nabogarnisonerne i Haderslev, Søgaard og Aarhus for at få iværksat aktioner.

Umiddelbart efter demonstrationerne arresterede de militære myndigheder omkring 30 soldater som hovedmænd. Det var ganske tilfældige soldater, de blev simpelthen

[Ingmar Wagner.]

udtaget som gidsler. Man har ikke overfor nogen af dem kunnet bevise, at de var mere ansvarlige for demonstrationerne end deres kammerater, nej, de er blot valgt ud som syndebukke. Selv de militære anklagemyndigheder har under retsforhandlingerne måttet indrømme, at arrestationerne skete på det løseste grundlag for at opretholde disciplinen. Disse såkaldte hovedmænd er blevet idømt straffe op til 1 års fængsel.

Behandlingen af Haderslevsoldaterne er det klareste eksempel på forskelsbehandling. Efter demonstrationerne blev de 240 mand, der deltog i dem, anbragt på hver sin skammel i en gymnastiksal for at afvente et par afhøringer. Ca. 24 timer varede denne skandaløse forestilling. Rapporterne, der blev optaget under disse forhold, blev da også under de senere retsforhandlinger af en del af soldaterne afvist som falske, og soldaterne udtalte under retsforhandlingerne, at de havde været fuldkommen enige i deres demonstration, og at de ikke under nogen form havde anstiftet mytteri. Deres demonstration var vendt mod de 18 måneders tjenestetid, og den var så meget mere forståelig, når man ved, at f. eks. Haderslevsoldaterne først ad lovlig vej havde sendt en resolution til oberst Gabel-Jørgensen, men han undertrykte simpelthen denne ved at lade protesten ligge i sin skrivebordskuffe og ikke sende den videre.

På trods af at soldaterne selv erkendte, at de var fuldstændig enige, udtog man dog her 6 soldater og idømte dem fængselsstraffe fra 6 til 10 måneder. En af talsmændene, Johannes Andersen, blev idømt en hårdere straf end sine kammerater, 10 måneders fængsel, bl. a. med den begrundelse, at han var udeblevet fra sin afdeling fra kl. 22 til kl. 24, altså i den tid, demonstrationerne stod på. Ligeledes var det belastende for Andersen, at han var ældre end de andre, der havde foretaget nøjagtigt den samme demonstration.

Desuden kan det også siges i denne sag, at officererne i Haderslev var fuldtud

vidende om, at soldaterne havde planer om at starte en demonstration, men de gjorde overhovedet intet for at få denne standset. Alle andre demonstrerende Haderslevsoldater udover de 6 gidsler blev idømt 15 dages skærpet arrest, der blev gjort betinget. Her må dog fraregnes, at de, der under retsagen vidnede mod deres kammerater, som tak herfor helt blev frikendt, hvor uhyrligt det end måtte lyde. Forskelsbehandlingen af soldaterne er dog ikke begrænset hertil, f. eks. blev alle Søgaardsoldaterne tiltalt for mytteri og har fået straffe op til 6 måneder, medens deres kammerater i Haderslev, der havde gennemført nøjagtigt det samme, som før nævnt fik 15 dages betinget arrest.

Der kan føjes mange og måske endnu værre eksempler til de retsskandaler, der her er gennemført. Desværre kan jeg ikke nå at fremdrage dem nu, men jeg vil anmode forsvarsministeren om overfor folkettingen at give en redegørelse for disse sager og en begrundelse for, hvorfor der er sket en sådan forskelsbehandling, som jeg her har omtalt.

I skærende kontrast til disse domme over soldaterne står de latterligt små straffe, som hærens befalingsmænd er idømt for så grove forseelser som hæleri eller direkte tyveri, vold mod soldater o. s. v. Det groveste eksempel, jeg i øjeblikket kan huske, er sagen mod oversergenten fra Søgaardslejren, der den 30. april i år blev idømt 10 dages arrest for at nægte at efterkomme lejravgstens ordre, samtidig med at han direkte truede vagtmandskabet. Han fik altså kun 10 dages arrest, til trods for at der her er tale om en af de alleralvorligste militære forseelser.

Det er et fuldkommen vanvittigt straffehysteri, der har været vendt mod soldaterne, og på baggrund af såvel statsministerens som minister Krags udtalelser i foråret kræver kommunistisk parti, at disse sager bliver taget op igen, at soldaterne får rene papirer, at de, der endnu sidder fængslet, øjeblikkelig løslades, og at de soldater, der er hårdest ramt ved forskelsbehandling med

[Ingmar Wagner.]

hårde straffe, får oprejsning, bl. a. gennem erstatning.

Til slut — i kølvandet af disse soldatersager — skete der en række overgreb mod unge mennesker, der er medlemmer af Danmarks kommunistiske Ungdom. De havde på fuldt lovlig vis ved agitation og almindelig politisk virksomhed agiteret mod 18 måneders tjenestetid. På trods af at dette foregik fuldtud på lovens grund, blev mange arresteret, og bl. a. i Tønder blev en seminarist idømt 40 dages fængsel for uddeling af den kommunistiske ungdoms blad „Fremad“ til soldaterne. Ja, der er i denne by efter min mening sket meget grove overgreb fra politiets side, bl. a. ved at der er foretaget en række husundersøgelser samt beslaglæggelser af politisk materiale uden nogen form for dommerkendelse.

Jeg har personlig erfaret Tønderpolitiets mærkværdige opførsel. F. eks. talte jeg ved et offentligt møde i Tønder i maj måned. Her mødte politiet op, og på den mest udfordrende måde fotograferede en civilklædt politimand meget indgående de fremmødte mødedeltagere. Man fotograferede også mig, det tager jeg nu intet hensyn til, men jeg formoder, at disse billeder senere er gået til politiets arkiver.

Disse forhold, bl. a. i Tønder, kan jeg kun betragte som et forsøg fra myndighedernes side på at skræmme og kriminalisere kommunisternes politiske virksomhed, og det kan på ingen måde være i overensstemmelse med almindelige demokratiske regler. Det minder efter min mening derimod meget stærkt om politistatmetoder. Derfor håber jeg også, at regeringen fremover vil tage sig af den slags sager, og at det må blive den højtærede justitsministers opgave fremover at tage skridt til, at den slags overgreb ikke vil finde sted.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Jeg skal tillade mig at gøre nogle forhåbentlig korte bemærkninger til de ærede ordførere.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen talte om, at det var en glad mand, der i går stod her på talerstolen, og ligesom advarende ville han løfte pegefingeren overfor mig og sige: det hele kommer ikke til at gå så glat fremover, vær overbevist om, at der ligger torne på fremtidens vej. Jeg er mig dette

fuldt bevidst, men jeg tror på den anden side, at det ærede medlem efter de erfaringer, han har, vil give mig ret i, at når man starter et arbejde som leder af en mindretalsregering, kan det ikke hjælpe at møde som et hængehoved, så må man have en vis naturlig, sund optimisme og tro på, at de opgaver, der ligger foran en, kan løses, og det vil vi da også gøre med godt humør, hvad jeg håber ikke støder det ærede medlem.

Jeg er helt enig med det ærede medlem, når han siger, at det at være det største parti ikke automatisk giver ret til at danne regering, og uden at komme ind på hele den diskussion, der har været ført om regeringsproblemet her, vil jeg gerne i al stilfærdighed have lov til at sige, at socialdemokratiet heller ikke på noget tidspunkt har gjort den anskuelse gældende. Vi mente, og den opfattelse har vi stadig, at den tidligere regering både efter valget den 21. april og efter valget den 22. september aldeles klart og afgjort — det skete kun i det ene tilfælde — omgående burde have demissioneret og givet adgang til frie forhandlinger, og det, vi har bebrejdet det ærede medlem efter valget den 22. september, er, at det ærede medlem som statsminister ikke hurtigere, end det skete, gav adgang til frie forhandlinger partierne imellem, men at det ærede medlem etablerede en slags private forhandlinger, som andre blev holdt udenfor. Jeg kan ikke se rettere, end at situationen efter valget den 22. september, og det har senere henvendelser bekræftet, var aldeles klar. Det ærede medlem måtte i løbet af den 23. eller 24. september med sig selv have været klar over, om han var villig til at danne det, jeg forstår der var parlamentarisk rygdækning for: en ren venstre-regering. I det øjeblik det ærede medlem havde taget stilling til det ene problem, var sagen klar. At det skulle vare 8 dage, som tilfældet var, er for mig stadig et problem. Jeg har en bestemt forklaring derpå, men jeg skal ikke fordybe mig i det på nuværende tidspunkt.

Det ærede medlem sagde så om den nuværende regerings fremtidige parlamentariske vilkår, at vi måtte være helt klar over, at partiet venstre ikke ville støtte socialdemokratisk politik, og jeg vil gerne herfra bekræfte, at det er vi helt klar over. Det eneste, vi anmoder om, og det håber jeg det ærede medlem er indforstået med, er,

[Statsministeren.]

at den nuværende regering i retning af samarbejdsvilkår med de demokratiske partier må få samme vilkår som den regering, det ærede medlem tidligere ledede. Jeg tror ikke på, og det tror jeg socialdemokratiets vælgere landet over vil forstå, at vi som mindretalsregering har nogen som helst mulighed for at føre det, det ærede medlem kalder socialistisk, at forstå som principiel socialistisk politik. Regeringen — og jeg tror, det gælder den socialdemokratiske rigsdagsgruppe og vælgerne landet over — er klar over, hvad vilkårene for en mindretalsregering er, og de taler, jeg har holdt her på regeringens vegne, først og fremmest programtalen og mit indlæg i går, indeholder en utvetydig tilkendegivelse af, at dette for os er samarbejdets vilkår.

Det ærede medlem fortsatte i denne forbindelse med en bemærkning om, at han ville fraråde regeringen at rejse strid angående jordfordelingen. Om dette vil jeg sige, at vi ikke agter at rejse strid, men jeg håber, det ærede medlem er indforstået med, at det at fremsætte et lovforslag om jordspørgsmålet som antydnet i programtalen efter disse principper ikke er en bevidst stridig holdning fra regeringens side. En mindretalsregering må vel have ret til, når det ikke sker på udfordrende måde, til grund for sine lovforslags udarbejdelse at lægge det principielle syn, som behersker den, og derefter må forhandlingerne i salen afgøre, hvad det er muligt at gennemføre. Jeg kan ikke tro, at synspunkter, formuleret, tror jeg, i streng overensstemmelse med, hvad der faktisk har parlamentarisk flertal i denne sal, skulle kunne opfattes som værende bevidst udfordrende.

Til de bemærkninger, det ærede medlem gjorde angående stationeringen, vil jeg gerne sige, at det er rigtigt, at både den afgæede regering og den nuværende regering må samarbejde med de øvrige demokratiske partier her i salen på det udenrigspolitiske område.

Så sagde det ærede medlem, jeg forstod med en vis brod mod mig, at det bør altid tilkomme regeringen at tage standpunkt på Danmarks vegne. Det er jeg enig med det ærede medlem om. Nu ved jeg godt, at man så drejer det og siger: når du talte om det, som du gjorde på den socialdemokratiske kongres, tog du dermed stilling på Danmarks

vegne. Denne tale er efter min mening urigtig. Idet jeg henviser til den redegørelse, jeg gav i går om disse tings forløb fra mødet i statsministeriet den 1. juni til socialdemokratiets kongres i slutningen af juni, idet jeg fastholder, at der ikke blev afholdt noget møde i det udenrigspolitiske nævn fra 15. maj frem til socialdemokratiets kongres, må jeg understrege, at det — som jeg tror jeg udtrykte mig i går — var min selvfølgelig ret og naturlige pligt på socialdemokratiets kongres, hvor der skulle tages stilling til disse spørgsmål, at tale, som jeg gjorde. Jeg forstod da også det reelle indhold af det ærede medlem hr. Erik Eriksens udtalelse om denne sag på den måde, at han hermed på venstres vegne har taget den nuværende regerings stillingtagen til dette problem til efterretning.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller beskæftigede sig med samme problem og stillede mig det spørgsmål, om der var grund til at tænke højt i stationeringssagen. Jeg skal besvare det spørgsmål med at henvise til, hvad jeg lige har sagt til det ærede medlem hr. Erik Eriksen.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller sagde videre — og det var jeg ked af — at socialdemokratiets stillingtagen har skadet Danmark og rejst tvivl om Danmarks stilling i udlandet. Jeg vil gerne til den udtalelse have lov til at sige, at hvis det er tilfældet, beklager jeg det. Jeg beklager i særdeleshed, at det så skyldes ganske bestemte presseorganer her i landet, som på urimelig måde og på usaglig måde kommenterede socialdemokratiets motiver til at tage den stilling, vi gjorde på vor kongres.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller sagde videre, at efter hans opfattelse sad den tidligere regering fra den 1. juni frem til den 22. september på normale parlamentariske vilkår. Når det stilles op på den måde, kan jeg ikke direkte modsige det ærede medlem. Det er det ærede medlems og den tidligere regerings opfattelse, og det er vist uimodsigeligt. Lige så uimodsigeligt er det, at på mødet, der fandt sted i statsministeriet den 1. juni, erklærede både den tidligere statsminister og den tidligere udenrigsminister, at der efter deres faste overbevisning ikke i sommerens løb ville komme til at foreligge militære eller udenrigspolitiske problemer, om hvilke der ville kunne blive strid. Læg

[Statsministeren.]

mærke til, at denne udtalelse er fremsat på et tidspunkt, da socialdemokratiet havde undsagt regeringen og unddraget den vor parlamentariske støtte.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller stillede mig endvidere det spørgsmål — og sagde, at det var urigtigt af mig, hvis jeg ikke udtalte mig derom på regeringens vegne — om jeg mente, at Danmark militært er i stand til at klare sig selv uden allieret hjælp. Hvis Danmark overfaldes i dette øjeblik eller om en måned eller om et halvt år, tror jeg, Danmark er meget ringe stillet. Det er en fuldstændig given ting, og det er konsekvensen af vor indtræden i Atlantpagten, at vi skal samarbejde med andre lande om vort forsvar. Jeg er helt indforstået med — hvis det ærede medlem, om jeg så må sige, tracter efter at få det at vide; jeg kan ikke se nytten, men jeg skal gerne sige det — at vort militære forsvar er under opbygning og fortsat vil være det; det gælder både vort flyvevåben og vore andre våbenarter. Men jeg vil gerne hertil føje, at det er min overbevisning, at så længe den samlede genopbygning af det vesteuropæiske forsvar, som for øjeblikket finder sted indenfor NATO, ikke er kommet længere end til sit nuværende stade, og så længe det nordtyske rum henligger militært udækket, som det gør i dette øjeblik, er jeg i tvivl om, hvorvidt en stationering af 150 flyvemaskiner på dansk grund i dette øjeblik reelt vil øge vor militære sikkerhed. Jeg skal henviser til den argumentation, jeg ofte har fremført angående hele denne sag. Jeg har stadig den opfattelse, at det under de nuværende forhold er det rigtige, at Danmark siger nej tak til det fra allieret side velmente tilbud om, at vi i dag skulle acceptere varig stationering af allierede tropper.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller sluttede med at sige, at han indrømmede, at det var en tung gerning, der ventede den nuværende regering, og han understregede den efter hans mening strålende status, der foreligger. Vi får overdraget et land med overskud, med valutabalancen o. s. v. o. s. v., og vi kommer til sin tid til at stå til regnskab med dette udgangspunkt. Det ærede medlem har ikke fra noget regeringsmedlems side mærket forsøg på at forringe den status, som Danmark har i øjeblikket. Jeg vil gerne

give det ærede medlem det tilsagn, at vi er os fuldt bevidst, at Danmark takket være en gunstig international økonomisk udvikling i dag er i en anden situation, end det var i 1950. Efter min opfattelse skyldes det, at det i den periode, den tidligere regering sad, var muligt i denne sal bl. a. i den økonomiske lovgivning at få et loyalt samarbejde mellem regeringen og oppositionen.

Det ærede medlems opgave og hans kollegers opgave som ministre var jo efter en valgkampagne i 1950, hvor man benægtede, at nye skatter overhovedet var nødvendige, at gennemføre en rekordskattelovgivning i Danmark. Det ærede medlem og hans kolleger i den tidligere regering fik parlamentarisk støtte og vilje hos en ansvarsbetonet opposition til at gennemføre en sådan lovgivning. Jeg håber på, at samme redelige vilje til at klare de i dag foreliggende og kommende vanskeligheder skal være til stede hos oppositionen fremover; så tror jeg, det går. Det indebærer det, jeg har sagt i en tidligere tale, altså at eksemplet fra tidligere følges; det indebærer, at oppositionen ikke, uanset om det i givne situationer skulle kunne konstatere flertal for en populær politik, påfører landet udgifter, som regeringen ikke skønner forsvarlige. Det forpligter til, at man ikke slår hul på valutakassen og på valutabeholdningen, men at man fra alle sider erkender, at den balance, vi har i dag, er for begrænset, og medvirker til, at den styrkes fremover. Det forpligter regeringen, og det forpligter oppositionen.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen stillede konkret det spørgsmål til mig, om regeringen ville medvirke til afspænding. Ja, det var jo socialdemokratiet, der for relativt kort tid siden opfordrede den daværende udenrigsminister til at rejse spørgsmålet om fælles nordisk støtte til Sir Winston Churchills initiativ gennem det nordiske udenrigsministermøde. Samme indstilling til fremme af enhver reel afspændings-tendens har regeringen.

Hvad Marokko angår, som det ærede medlem hr. Aksel Larsen også talte om, skal jeg blot sige, at Danmark naturligvis må ønske, at Frankrig og Marokko vil fortsætte deres bestræbelser for at fremme det marokkan-ske folks frihed. Vor delegation i De Forenede Nationer er instrueret ud fra dette hovedsynspunkt.

[Statsministeren.]

Når det ærede medlem hr. Aksel Larsen spørger, om jeg ikke synes, at forudsætningerne for vor aftale med USA om fælles forsvar af Grønland er bortfaldet nu, da Grønland er blevet ligeberettiget del af det danske rige, kan jeg kun sige, at det synes jeg ikke. Den omstændighed, at Grønland ikke længere har kolonistatus, kan ikke have noget at gøre med spørgsmålet om øens forsvar. De forudsætninger, der bestod i 1951, er stadig tilstede, nemlig Grønlands geografiske beliggenhed og betydning for forsvaret af det nordatlantiske område, og det var mig en stor tilfredsstillelse, at det ærede medlem hr. Frederik Lynge forleden dag gav så uforbeholden tilslutning til dette grundsynspunkt.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen opholdt sig, ligesom den senere kommunistiske taler, længe ved de militærudgifter, vi har. Jeg kan blot til det ærede medlem sige, at den siddende regering — ligesom den foregående, tror jeg — har kun et eneste ønske på dette område, nemlig at den internationale udvikling skal muliggøre for Danmark både at nedsætte vore militærudgifter og at gennemføre en kortere tjenestetid. Det ærede medlem hr. Aksel Larsen ved også, hvad forudsætningerne og betingelserne for, at noget sådant skal kunne ske, er, og det ærede medlem kender adressen. Der er et land — jeg havde nær sagt: der er én mand, som, hvis villigheden er tilstede, kan yde et kolossalt bidrag til, at det kan ske. For der er ingen mennesker i dette land, som med glæde medvirker til, at de — det har det ærede medlem ret i — uproduktive udgifter til militærvæsen og til rustninger skal opretholdes, og det ærede medlem kender aldeles nøje, hvilke ydre forudsætninger det er, der forpligter os til som et land, der er gået ind i et internationalt samarbejde på lige fod med verdens øvrige frie nationer, at opfylde vore forpligtelser. Vi synes, vore militærudgifter er høje, trods det at det er en kendsgerning, at vi ikke anvender mere end en brøkdel af det, der anvendes til militærudgifter pr. indbygger i Sovjetunionen.

Hele det afsnit af det ærede medlem hr. Aksel Larsens tale, hvori han talte om socialisme, marxisme og kommunisme, skal jeg ikke gå ind på, men blot kommentere

det på den måde, at det ærede medlem har ret: hvis han kalder den henrettelse af friheden, der har fundet sted i Sovjetunionen, for socialisme, er der ingen bro mellem ham og os. Det ærede medlem brugte selv det billede, at der længe her i Skandinavien, i Sverige i 16 år, har været et socialdemokratisk flertal, og, sagde han, se, om socialismen er gennemført dér. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem så tydeligt, at det kan blive forstået, at hvis jeg — og jeg tror, det gælder alle mine partifæller — blev tvunget til at forlade dette land og leve i et andet land, ville vi som de demokratiske socialister, vi er, virkelig foretrække at leve i Sverige fremfor at leve i Sovjetunionen, og jeg skulle tro, at hvis man gav samtlige medlemmer af det kommunistiske parti tilbudet, ville flertallet af dem også foretrække Sverige fremfor Sovjet; det viser i en nødsal, hvor værdifuld og hvor rigtig den udvikling er, der har været her i Skandinavien.

Det er klart, at regeringen ikke kan modtage den foreslåede dagsorden, og jeg skal henstille, at man stemmer imod dette dagsordensforslag.

Overfor det spørgsmål, det ærede medlem hr. Viggo Starcke stillede til handelsministeren, har handelsministeren bedt mig oplyse, at ministeren intet har udtalt om sago-melets frigivelse, men at ministeren har iværksat en undersøgelse af mulighederne for at hæve det gældende importstop.

Det ærede medlem hr. Viggo Starcke var utilfreds med endnu ikke at have fået svar på, hvad ordene, at vi vil arbejde for ligestilling og gensidighed i den internationale handel, stod for i regeringens programtale, om de betød, at vi ville arbejde for højere told, eller for, at andre lande skulle nedbryde deres toldmure. Hertil skal jeg svare, at vi naturligvis vil fortsætte bestræbelserne for at opnå ligestilling, først og fremmest ved at andre lande kommer ned på det danske toldniveau. Vi må fortsat håbe, at dette lykkes, for det er nødvendigt, at større ligestilling og gensidighed i de internationale handelsvilkår bliver tilvejebragt.

De bemærkninger, det ærede medlem gjorde om liberalisme og socialisme, og som endte med en udtalelse om, at det hele var et omblæst cirkustelt, er det vanskeligt, synes jeg, at gå ind i en nærmere polemik imod. Når det ærede medlem benytter sig af en

[Statsministeren.]

flot talemåde, som da han sagde noget i retning af, at under Manchesterliberalismen erobrede England en verden, under arbejdersocialismen blev England ruineret, så fristes man unægtelig til at sige, at disse to sætninger er såre karakteristiske for det ærede medlems taleform. Under Manchesterliberalismen blev Englands arbejdende folk prolerariseret. Under Manchesterliberalismen blev kvinder og børn trukket ind på de engelske fabrikker. Under Manchesterliberalismen og den jernhårde lønningslov skete der i England det, at grundlaget blev skabt for en rygende utilfredshed med alle kapitalismens udskejelser. Manchesterliberalismen blev man tvunget til lidt efter lidt at tilpasse og give en social islæt. I England skete det samme som i alle andre europæiske lande, hvor industrialismen trængte igennem, at en til at begynde med svag, men stærkere og stærkere arbejderbevægelse måtte ændre liberalismen i social retning. Det er jo sandheden. Under arbejderregeringen skulle England være blevet ruineret, under arbejderregeringens socialisme. Er det arbejderregeringen i England, der har ført dette land ind i to krige? Er det under arbejderregeringen, at det britiske imperium er gået i opløsning? Tværtimod. Arbejderregeringen i England gennemførte, da den kom til første gang, en social revolution, hvor England var langt bagefter de fleste øvrige europæiske lande. Arbejderregeringen i England gennemførte udenrigspolitisk den største velgerning, der er øvet i Europa i mange år, nemlig under bevarelse af forbindelsen mellem kronlandene at søge at give alle de det britiske imperium tilsluttede lande og riger deres nationale selvstændighed. Hvad har det med Englands ruin at gøre? Det hele var blot en talemåde, og går man påstanden nøjere efter, holder den slet ikke. Det er også derfor, det engelske arbejderparti, som det ærede medlem påstod ved sin politik havde ruineret England, i dag står som et af de stærkeste arbejderpartier i hele Europa.

Det ærede medlem sagde, at de bevidst paradoksale udtalelser, som jeg havde fremsat om liberalisme og socialisme, for ham var en bekræftelse på, at demokratiet er i opløsning. Det tror jeg slet ikke. Det er en bekræftelse på noget helt andet, nemlig på, at vi i dette land som i en lang række andre

vesteuropæiske lande er undergået en politisk udvikling, hvor classeskellene er blevet udlignet, og hvor man ved stadig at operere med ordene socialisme og liberalisme uden at give dem en nøjere definition når til det, vi er nået til. Demokratiet er slet ikke i opløsning. Der er noget andet, der er i opløsning, det indrømmer jeg, det er retsforbundet, det er det ærede medlems parti, men det er ud fra et demokratisk synspunkt et sundhedstegn.

Til det ærede medlem hr. Frederik Lyngé skal jeg blot sige, at jeg i det ærede medlems sidste udtalelser har fået bekræftet, at der er en lang række uløste økonomiske og sociale problemer i Grønland, og jeg skal gentage, hvad jeg nævnte i min første tale, at regeringen er villig til at søge at imødekomme, såvidt det politisk og økonomisk er gør ligt og forsvarligt, alle berettigede ønsker fra grønlandsk side. Foreløbig glæder vi os til gennem folketingets Grønlandsudvalg at kunne forhandle alle problemerne.

Til det ærede medlem hr. Hans Schmidt den ene bemærkning, at jeg sætter en streg under, hvad jeg sagde i min første tale, at de problemer, det ærede medlem har rejst nu, bedst løses ved roligt at tage en samtale med de fagministre, under hvem de pågældende spørgsmål sorterer.

Jeg skal slutte med at gentage det tilfald, jeg tidligere har givet denne sals demokratiske partier om regeringens villighed til gennem et fordomsfrit samarbejde at nå til løsning af de problemer, som det er folkerepresentationens opgave at søge løst i den nærmeste tid.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): Der har af regeringens politiske modstandere været gjort ihærdige forsøg på i anledning af generallojtnant Førslevs udtalelser om erfaringerne fra en fornylig afholdt flyverøvelse at tillægge mig et standpunkt, som jeg ikke har. Der har ganske vist ikke været noget sagligt grundlag for disse bestræbelser, men nogle af socialdemokratiets modstandere har længe benyttet den politiske fremgangsmåde at angribe socialdemokraterne for standpunkter, som de ikke har. Alligevel vil jeg gerne prøve på at befri det ærede medlem hr. Aksel Møller for de, synes jeg, meget kunstige bekymringer vedrørende ytringsfriheden for de tjenestemænd, der

[Forsvarsministeren.]

sorterer under forsvarsministeriet, som det ærede medlem har givet udtryk for her i tinget i dag. Jeg har sagt, at jeg lige så lidt som noget andet medlem af den nuværende regering agter at anfægte den ytringsfrihed, som tjenestemænd har i henhold til grundloven og tjenestemandsløven samt de særlige bestemmelser for militære tjenestemænd og tjenestegrenschefer; det gælder selvfølgelig også for flyverchefen, general Førslev, og de udtalelser, som han måtte ønske at fremsætte offentligt vedrørende sit syn f. eks. på flyverdækningen af Danmark.

Men flyverdækningen af Danmark har, således som det for et øjeblik siden blev fremhævet af den højtærede sttsminister, mange sider. Det ville derfor ikke være unaturligt, at flyverchefen havde henvendt sig til forsvarsministeren og meddelt ham de erfaringer, der var gjort under flyverøvelsen fornylig, og samtidig anmodet om underretning om den nuværende regerings syn på spørgsmålet om flyverdækningen af Danmark, før flyverchefen offentligt udtalte sig om dette spørgsmål. Jeg går ud fra, at det ærede medlem hr. Aksel Møller og andre ærede medlemmer af tinget ikke ønsker fastslået, at det skal være rigtigt, at tjenestegrenschefer, når de varetager en opgave på statens vegne, aflægger rapport til offentligheden om den måde, hvorpå de har løst opgaven, før der er modtaget rapport i det ministerium, hvorunder de sorterer. Hvis den konservative ordfører virkelig vil tage til orde for en sådan fremgangsmåde fra tjenestegrenschefernes side, vil det jo i virkeligheden sige, at det ærede medlem her i tinget tager til orde for indførelse af en helt ny tradition indenfor statens administration. Jeg tror, de fleste tjenestegrenschefer, rimeligvis alle statens tjenestegrenschefer, vil være enige med mig i det synspunkt, jeg her har anført, og jeg går ud fra, at også det ærede medlem hr. Aksel Møller ved nærmere eftertanke vil mene, at sådan må det være. Jeg kan tilføje, at den undersøgelse, som forsvarsministeriets embedsmænd nu er gået i gang med vedrørende de erfaringer, der er gjort ved den fornylig afholdte flyverøvelse, vil komme til at omfatte alle de erfaringer, man høstede under øvelsen.

Hvad angår de kaserneplaner, som eks-

perter i boligministeriet og forsvarsministeriet nu er i færd med at gennemgå, mener jeg, det vil være rimeligt at vente med at tage stilling til disse planer, indtil resultatet af eksperternes undersøgelse foreligger. Jeg har gode grunde til at gå ud fra, at denne undersøgelse snart kan afsluttes, men det ville, synes jeg, under hensyn til alt, hvad der foreligger, ikke have været unaturligt, om det ærede medlem hr. Aksel Møller havde påskønnet denne ekspertundersøgelse lidt mere, end det ærede medlem har givet udtryk for i dag.

Til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard skal jeg sige, at jeg overfor tinget og overfor offentligheden har ønsket at fremhæve, at der var grundlag for vægtige betænkeligheder ved at gennemføre 18 måneders tjenestetid, samt at den øverste militære ledelse har ment, at der var mulighed for trods disse vægtige betænkeligheder at gennemføre 18 måneders tjenestetid på forsvarlig måde fra 1. november i år i det fastsatte omfang. Det er ikke for på nogen måde at frigøre regeringen og forsvarsministeren for noget ansvar, at jeg nævner dette, men jeg har ønsket, at tinget og befolkningen skulle have fuldstændig klarhed over stillingen.

Jeg har dertil føjet, at ifølge de for regeringen foreliggende oplysninger har debatten her i landet i de sidste måneder om tjenestetidsproblemet — og jeg tænker her navnlig på venstres og de konservatives skarpe afvisning af, at der var et vægtigt, sagligt grundlag for socialdemokratiets betænkeligheder ved i det fastsatte omfang at gennemføre 18 måneders tjenestetid fra 1. november — gjort det meget vanskeligt, ja, måske umuligt at udskyde gennemførelsen af 18 måneders tjenestetid uden den alvorligste risiko for, at dette i udlandet ville blive fortolket på en måde, som regeringen skønnede ikke ville være i overensstemmelse med landets interesser. Jeg kan ikke se, at der i hele dette forhold var saglig begrundelse for det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards bemærkninger om regeringens beslutning vedrørende 18 måneders tjenestetid og mit medansvar herfor.

Til det ærede medlem hr. Viggo Starckes udtalelser om retsforbundets forsvarsforslag skal jeg svare, at jeg ikke ser nogen grund til i dag at gentage vælgermødernes diskus-

[Forsvarsministeren.]

sion om dette forslag. Det er jo ikke mindst bemærkelsesværdigt derved, at forslaget først blev udarbejdet og fremsat her i tinget længe efter, at rigsdagen havde afsluttet sine forhandlinger om landets nye forsvarslovgivning og denne lovgivning var vedtaget. Det naturlige tidspunkt for fremsættelsen af retsforbundets forsvarsforslag ville have været det tidspunkt, da landets forsvarslovgivning var til forhandling her i tinget.

Hvad angår retsforbundets interesse for rationalisering indenfor forsvaret, vil jeg tilføje, at dette spørgsmål blev taget op til forhandling i en kommission, som jeg nedsatte i 1949, da jeg første gang var forsvarsminister. Ansvar for den skæbne, som kommissionens betænkning har fået, tilkommer den regering, der trådte tilbage for 3 uger siden.

Til det ærede kommunistiske medlem hr. Ingmar Wagner kan jeg begrænse mig til at svare, at der foreligger en overenskomst om det danske Tysklandskommando, vedtaget af rigsdagen. Når denne overenskomst er ved at udløbe, vil tidspunktet være inde til påny at tage stilling til Tysklandskommandoen. Jeg kan yderligere sige, at det ærede medlem ikke behøvede at holde så lang en tale, som han har gjort her i dag, for at få tinget til at forstå, at kommunisterne har en ganske særlig interesse for de militære anliggender. Det tror jeg tinget var fuldstændig klar over i forvejen, og tinget har aldrig haft grund til at tvivle om årsagen til den særlige kommunistiske interesse for de militære anliggender og til den kommunistiske agitation blandt de værnepligtige forud for soldaterdemonstrationerne.

Erik Eriksen: Jeg erkender, at den højtærede statsministers indlæg var formet på en sådan måde, at det søgte en naturlig afrunding af debatten nu, og jeg skal for mit vedkommende søge ikke at drage noget nyt ind i diskussionen.

Jeg må måske rent periferisk til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, når talen er om den sociale linie, J. C. Christensen og Madsen-Mygdal — J. C. Christensen i sin såkaldte radikale periode — gøre den bemærkning, at det ærede medlem jo godt ved, at det først var fra omkring 1907—08, at venstres store sociale arbejde og lovgivning

egentlig begyndte at tage form rigsdagspolitisk set, og derfor synes jeg ikke, det ærede medlem kan sige — i hvert fald ikke med rette — at der har været noget brud.

Nærmest for ikke at blive misforstået skal jeg sige til det ærede medlem hr. Aksel Larsen, der beklagede, at jeg ikke havde udtalt mig om årpengene til arveprins Knud, at jeg kan ganske henholde mig til, hvad den højtærede statsminister udtalte i går. Dog kan jeg gøre den tilføjelse, at jeg naturligvis i denne sag har handlet i nøje overensstemmelse med de demokratiske partier.

Til den højtærede statsminister har jeg altså ikke meget at sige, fordi jeg som sagt erkender den gode vilje, der var, til at få debatten afsluttet. Men når den højtærede minister taler om stationeringen på den måde, han gjorde, må jeg erkende, at jeg er ganske enig med det ærede medlem hr. Aksel Møller i, at den højtærede statsminister som leder af socialdemokratiet burde have talt med os andre, inden han afgav den erklæring angående stationering, som han gjorde. Det holder nemlig ikke, når den højtærede statsminister siger, at han var nødt til det, for der forelå en håndfæstning, hvorefter der ikke måtte rejses strid — altså efter valget i april. Den gælder ikke. Vi var enige om ikke at rejse nye problemer, men vi var også enige om, at vi sad som frie mænd — og den højtærede statsminister sad selv som formand for det udenrigspolitiske nævn. Derfor gælder det ikke, når den højtærede statsminister siger, at han var nødt til at tale. Vi var jo, selv dengang, ikke længere væk fra hinanden, end at det meget vel var muligt at komme til at tale om det. Men alt dette har jeg givet udtryk for.

Jeg skal blot tilføje, at jeg har den samme opfattelse som det ærede medlem hr. Aksel Møller: at det er beklageligt, hvis der i udlandet er rejst tvivl om vore motiver. Jeg mener at have forstået den højtærede statsminister således, at det, ministeren siger, er, at også han er modstander af sammenblanding af udenrigspolitiske og indenrigspolitiske motiver eller grunde. Jeg har forstået, at den højtærede minister siger: der er ikke tale om, at vi fra vor side har taget små indenrigspolitiske hensyn i dette spørgsmål. Når den højtærede statsminister siger det, så tror jeg ham, og jeg siger, at sådan bør vi allesammen leve op til at kunne være.

[Erik Eriksen.]

Men så kan jeg ikke lade være med at sige til den højtærede statsminister, at han skal hviske f. eks. sin finansminister i øret, at også han skal rette sig efter dette. Hvis jeg har forstået ham rigtigt, har finansministeren netop under valgkampen givet udtryk for det modsatte — deri tager jeg vist ikke fejl. Derfor er det, der kan blive denne tvivl, denne dualisme, og det er det, jeg vil gøre den højtærede statsminister opmærksom på.

Ja, så har jeg ikke mere at sige.

Den højtærede statsminister siger, at han som sin opfattelse må give udtryk for, at efter valget burde der tidligere have været givet adgang til frie forhandlinger partierne imellem. Jeg må heroverfor sige, at jeg er mig ikke bevidst, at jeg var i stand til at hindre sådanne frie forhandlinger — de kan jo altid finde sted. Men også dette skal jeg lade ligge og slutte med til den højtærede statsminister, når han kommer her og siger: ja, du kender det fra din egen tid, vi må erkende samarbejdets vilkår, at sige: all right, det gør jeg. Og når statsministeren så siger: jeg går ud fra, at I vil give os de samme vilkår, som vi i sin tid gav jer, svarer jeg, at det kan han være sikker på, og han kan også være sikker på, at der ikke skal blive undervægt.

Aksel Møller: Man må for at forstå den debat, der føres ved en lejlighed som denne, være klar over, at det ikke blot er det, der bliver sagt, som tæller, men at det også er det, der ikke bliver sagt, der tæller. Når den højtærede finansminister endnu ikke har taget ordet for at vise mig, på hvilket sted jeg i min tale forleden har udtalt mig om inflatoriske tendenser, som vi kunne frygte for i øjeblikket, og som vi skulle indrette vor politik efter, går jeg ud fra, at hans tavshed overfor dette spørgsmål betyder, at vi er enige om, at han har misforstået mig.

Dernæst vil jeg gerne sige, for at det dog heller ikke skal være blandt det usagte, at den dagsorden, som er foreslået af det

ærede medlem hr. Aksel Larsen, vil jeg anbefale de ærede medlemmer at stemme imod — jeg synes, man for en ordens skyld bør sige det.

Så glæder jeg mig iøvrigt til, hvad der videre vil ske, efterhånden som den højtærede statsminister kommer i bevægelse med hensyn til sine synspunkter vedrørende de udenrigspolitiske spørgsmål, som altså var skubbet meget i skammekrogen under hans felttog fra april til september mod den daværende regering.

Den højtærede statsminister har i dag besvaret eller forsøgt at besvare det spørgsmål, jeg stillede ham om stationeringstilbudet. Han siger, hvad jeg egentlig også havde ventet, at han finder ikke, at vort forsvar, som er under opbygning, er stærkt nok til at klare sig selv, og han mener — hvad jeg håbede han havde set anderledes på — at selv under de nuværende forhold er en hjælp på 150 maskiner ikke tilstrækkelig. Det forekommer mig, at den højtærede statsministers argumentation er svag. Hvis forsvaret er under opbygning — og det er udgangspunktet, som vi begge erkender — betyder det altså, at der er tale om en fremadskridende proces; et led i denne fremadskridende proces henimod opbygningens fuldendelse er standpunkttagen til det såkaldte stationeringstilbud. Den højtærede statsminister kan naturligvis sige, at 150 maskiner mere eller mindre ingen rolle spiller, hvis vi bliver udsat for et overfald nu eller om et par måneder eller om et halvt år; men netop når statsministeren er opmærksom på, at der er tale om en fremadskridende opbygningsproces, har vi ret til at spørge ham: Hvornår kommer så det tidspunkt, da dette tilbud må behandles i en mere positiv ånd, end det hidtil er blevet behandlet af den højtærede statsminister? Jeg forstår på ham, at det kommer, når man skal til at diskutere spørgsmålet eller finde ud af en løsning på hele den nordre flankes problem. Det forekommer mig, at der kan være meget heri; men det afgørende må dog, set fra et dansk synspunkt, være,

[Aksel Møller.]

at vi ikke kan sige nej tak til et tilbud og dermed sætte os udenfor forhandlingerne netop om forsvaret af den nordre flanke. Disse ting må vel hænge sammen, og denne sammenhæng beder jeg den højtærede statsminister være opmærksom på. Ved lejlighed får vi nok mulighed for at spørge til den højtærede statsministers synspunkter med hensyn til denne sag.

Den højtærede forsvarsminister ulejlige sig med nogle svar vedrørende sit syn på tjenestemænds stilling i forhold til ministre. Det skal jeg ikke gå nærmere ind på. Jeg finder ærlig talt, at den højtærede forsvarsminister ved sin meget detaljerede redegørelse for, hvordan hans forskellige chefer havde stillet sig til spørgsmålet om 18 måneders tjenestetiden, er gået videre overfor tjenestemændene end rimeligt og har fordelt ansvaret mellem dem på en måde, som jeg synes vi burde have været sparet for. Det, der for mig er det afgørende i det svar, den højtærede forsvarsminister gav mig, er, at han nu er ved at undersøge kasernebyggeriplanerne ved eksperter, og at denne undersøgelse snart vil være afsluttet. Det gav mig anledning til før og nu igen at spørge den højtærede forsvarsminister: Betyder dette, at forsvarsministeren vil forhale opførelsen af disse etableringer ved at forlange projekterne lavet om? Er forsvarsministeren i det hele taget klar over, hvad det betyder, at projekter af denne karakter skal omarbejdes fra traditionelt til utraditionelt byggeri, og vil den højtærede forsvarsminister have nerver til endnu i flere år at forsvare brugen af telte for værnepligtige med 18 måneders tjenestetid, fordi man forlanger projekterne lavet om?

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): Jeg må måske i al stilfærdighed gøre det ærede medlem hr. Aksel Møller opmærksom på, at det er den regering, som det ærede medlem var medlem af, der har foretaget indkvartering af værnepligtige i telte. Jeg skal dernæst sige, at der er iværksat en undersøgelse vedrørende kasernebyggeriet. Den foretages af eksperter. Det vil vel være ganske naturligt, at jeg venter med at tage stilling til, hvad der skal ske, indtil den iværksatte undersøgelse er afsluttet, og til der er klarhed over, hvor lang tid der går

med at foretage eventuelle ændringer i de af den tidligere regering udarbejdede kaserneplaner.

(Kort bemærkning).

Aksel Møller: Jeg er fuldstændig enig med den højtærede forsvarsminister i, at der kunne være grund for ham som forsvarsminister til, inden han udtaler sig om disse sager eller tager standpunkt, at afvente undersøgelsens resultat og de sagkyndiges redegørelse. Hvis den højtærede forsvarsminister som leder af det socialdemokratiske oppositionspartis militær- og forsvarspolitik havde indtaget det samme standpunkt i sommer fremfor at deltage i den standning af de kasernebevillinger, det drejede sig om, ville alt have set lysere ud, og jeg er overbevist om, at så havde vi i dag haft spaden i jorden til disse anlæg.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): Det ærede medlem hr. Aksel Møller ved udmærket godt, at det ikke havde set syndelig lysere ud for de værnepligtige i dag, hvad kaserneringsmuligheder angår, selv om de af den tidligere forsvarsminister udarbejdede kaserneplaner uden undtagelse var blevet tiltrådt i sommer. Det er en ubestridelig kendsgerning; den fremgår alene deraf, at den tidligere forsvarsminister, hr. Harald Petersen, gav en meddelelse om, at selvom han fik alle sine kaserneplaner bevilget i sommer, ville der gå mindst et år, før han havde fået tilvejebragt tilfredsstillende kaserneringsmuligheder.

Må jeg tilføje, at de undersøgelser, der foregår, bl. a. tager sigte på at få opklaret, om man ved i højere grad at anvende ufaglært arbejdskraft kan forhindre, at manglen på faglært arbejdskraft kommer til at medføre, at opførelsen af de projekterede kaserne tager længere tid end forudsat i planerne.

(Kort bemærkning).

Aksel Møller: I sin argumentation nu begyndte den højtærede forsvarsminister med at forklare, at der ikke efter hans opfattelse sker nogen syndelig forsinkelse. Jeg beder om, at man lægger mærke til, at der dog vil ske en forsinkelse, og der vil efter min mening ske en meget stor forsinkelse.

[Aksel Møller.]

Den højtærede boligminister vil nemlig kunne oplyse den højtærede forsvarsminister om, at hvis man ikke når ud over murerstadiet med de projekter, der er anlagt på murstensbyggeri, inden foråret — og hele den forrige regerings plan var, at den slags byggeføretagender af offentlig karakter skulle på murstensstadiet inden 15. oktober — så kommer man i den situation, at man vil savne kræfter til det boligbyggeri, den højtærede boligminister er interesseret i, og så kan der meget nemt ske det, at fordelingen af arbejdskraften over alle opgaverne kan føre til, at man endnu i nogen tid må finde sig i, at en forsvarsminister, enten den nuværende eller, sidder han meget kort, den fremtidige, kommer i den situation at måtte forsvare anvendelsen af telte. Selvfølgelig er der ikke noget urimeligt i at anvende telte, når man har 18 måneders tjenestetid og skal gennemføre den, hvad alle er enige om, men der er noget at sige til, at man på den måde, som sket er, forhaler og forsinker opførelsen af kaserer.

Formanden: Den højtærede forsvarsminister har ordet, og derefter går vi over til talerlisten.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): Det ærede medlem hr. Aksel Møller kan ikke være uvidende om, at man ved gennemførelsen af tidligere kaserneplaner har fået væsentlige forsinkelser i opførelsen, fordi man i altfor høj grad havde baseret dem på faglært arbejdskraft.

Jeg skal dernæst bemærke, at det under hensyn til de synspunkter, man har haft i boligministeriet under det ærede medlem hr. Aksel Møllers ledelse, forekommer mig meget dristigt, at det ærede medlem, når disse ting tages i betragtning, står op og bebrejder mig, at jeg har foranlediget, at der nu foretages en ny undersøgelse af den tidligere forsvarsministers kaserneplaner.

Bertel Dahlgaard: I anledning af en bemærkning af det ærede medlem hr. Viggo Starcke er jeg nødt til at oplyse, at jeg har ikke sagt, at han har anbefalet en socialdemokratisk regering, men jeg har gentaget,

hvad det ærede medlem selv har meddelt offentligheden, at han tilrådede kongen at bede den nuværende statsminister, hr. Hans Hedtoft, søge at danne en regering. Det er muligt — nogle vil måske endda sige sandsynligt — at det ærede medlem ikke har forstået rækkevidden af, hvad han foretog sig dér, men så skal jeg sige ham det. Det betød, at kongen naturligt måtte opfatte det sådan, at i alt 88 af dette tings medlemmer, nemlig socialdemokrater, kommunister og retsforbundet, stod bag en sådan opfordring, altså et flertal her i tinget. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen har i dag bekræftet betydningen heraf; hermed var der lukket for videre forhandling om andre muligheder for regeringsdannelse.

I anledning af de få bemærkninger, den højtærede forsvarsminister rettede til mig, må jeg sige, at jeg har det indtryk, at ministeren fuldt vel forstår, at den af regeringen i sin erklæring af 6. oktober udtalte tvivl om, at de fornødne praktiske forudsætninger var tilstede for gennemførelsen af 18 måneders tjenestetiden, er blevet bestyrket af de af landsdelskommandocheferne og de jyske divisionsgeneraler overfor forsvarsministeren fremsatte betænkeligheder.

Jeg finder det iøvrigt beklageligt, at ministeren næsten antydede, at det kunne være udenfor landet liggende kræfter, der er afgørende for, at beslutningen om 18 måneders tjenestetid opretholdes, selvom saglige hensyn understreger betænkelighederne derved for ikke at sige uforvarsligheden deraf. Regeringen har altså trods bestyrkelsen af sin egen tvivl fastholdt, hvad der var tilrettelagt af den tidligere forsvarsminister. Derefter har venstre og konservative tilsluttet sig den socialdemokratiske forsvarsministers politik.

Som jeg sagde før, er der ikke overfor denne forenede venstre-konservativ-socialdemokratiske sluttne kreds omkring forsvarsministeren og 18 måneders tjenestetidens øjeblikkelige og fulde indførelse nogen mulighed for at rokke beslutningen i dette øjeblik, og kommunisternes dagsorden med opfordring til under disse omstændigheder at underkaste spørgsmålet ny overvejelse er derfor uden enhver forbindelse med virkeligheden og, såvidt jeg forstår, kun indledningen til i det nye folketing at fortsætte den kommunistiske vane fra den gamle

[Bertel Dahlgaard.]

rigsdag med at gøre hveranden forhandling her i tinget til en dagsordensdiskussion, selvom der ingen fornuftige hensigter er forbundet dermed.

Det radikale venstre kunne meget vel formulere en dagsorden, der gav udtryk for vor opfattelse. Det ville ikke blive en dagsorden om nye undersøgelser, men en dagsorden, der tog afstand fra selve den 18 måneders tjenestetid og indeholdt direkte forslag om en nedsættelse af tjenestetiden. Et sådant forslag ville imidlertid på dette tidspunkt selvfølgelig kun være et slag i luften overfor den kompakte majoritet her i salen.

Jeg har gjort rede for det radikale venstres synspunkter. Jeg er sikker på, at de står klart for de ærede medlemmer, og at de sikkert også står klart for befolkningen.

Aksel Larsen: Det er nødvendigt, inden denne debat slutter, at sige et par ord om problemet socialisme.

Først til det ærede medlem hr. Viggo Starcke. Det er urigtigt, når det ærede medlem hr. Viggo Starcke siger, at indførelse af fuld grundskyld forudsætter bevarelse af ejendomsret og salgsret til jorden. Hvis fuld grundskyld indføres, betyder det, at jorden mister enhver værdi som handelsvare, at den ikke kan belånes, ikke kan købes, ikke kan sælges, at der ikke kan spekuleres i den, at den kun kan bruges. (*Oluf Pedersen:* Den kan sælges!). Den kan ikke sælges, da der ingen er, der vil give noget for den, da den ingenting er værd i handel og vandel. Hvis man indfører fuld grundskyld på den måde, at man ikke tager hele jordens kapitalværdi, er det ikke fuld grundskyld. Hvad angår dette at ville lægge luft mellem retsforbundet, som kræver fuld grundskyld, og socialismen, kan jeg bare minde om, at før krigen kunne en taler fra retsforbundet ikke stå op på denne talerstol eller på nogen talerstol ude i landet og tale grundskyld, uden at han, hvis der var kommunister i farvandet, irettesættende sagde til os, at vi måtte huske på, hvad Karl Marx havde sagt om grundskyldens betydning for socialismen. Denne melodi er forladt nu, da retsforbundet ønsker at bilde folk ind, at fuld grundskyld er noget, man

får, og at den ikke antaster ejendomsretten til Danmarks jord.

Statsministeren udtalte, at hvis jeg kalder frihedens henrettelse i Sovjetunionen socialisme, er der ingen bro mellem socialdemokratiet og kommunismen. Jeg har såmænd længe følt, at på det område, der kaldes socialisme, er der ingen bro mellem socialdemokratiet og kommunisterne, for socialdemokratiet har brudt broen til socialisme af; men jeg vedgår villigt, at friheden er henrettet i Sovjetunionen: friheden til udbytning af sine medmennesker, friheden til kapitalistisk profit, friheden til undertrykkelse, ja, den er henrettet, men jeg kan ærlig talt ikke indse, at det skulle få nogen, der ønsker socialisme, til at tage afstand fra Sovjetunionen.

Statsministeren kører på den gamle melodi, som han har sunget på i så umådelig lange tider til forsvar for sit partis støtte til oprustning og Atlantpagt: at vi ikke kan standse oprustningen. Vi kan ikke standse hele denne militærpolitik, medmindre forholdene ude i verden forandrer sig, og med forholdene ude i verden kigger han østud og vil fremsætte den påstand, at det er dér, årsagen ligger. Statsministeren ved udmærket vel, at Danmark ikke er og ikke har været truet af Sovjetunionen eller i det hele taget, som man kalder det, „østfra“, så det argument for, at Danmark skal opruste og være medlem af Atlantpagten med alle dens angrebsvåben og angrebsbaser, hører ingen steder hjemme.

Den højtærede forsvarsminister forsøgte at svare på et spørgsmål, min partifælle har stillet til ham, og jeg tillader mig derfor at anmode forsvarsministeren om ved en passende lejlighed — han kan selv vælge den — at fremkomme med en redegørelse her i tinget for de domme, der er afsagt, den retsforfølgning, der har været, de straffe, der er idømt såvel soldater, menige, som befalingsmænd i hæren, herunder en redegørelse for den ubestridelige forskelsbehandling, der har været såvel fra anklagemyndighedens som fra domstolens side, når det drejede sig om at bedømme befalingsmænds eller menige soldaters meriter. Ministeren kan altså selv vælge det tidspunkt, da han vil fremkomme med en redegørelse, men jeg synes, han bør komme med den;

[Aksel Larsen.]

måske ville det iøvrigt være hensigtsmæssigt, om dette ting nedsatte et udvalg med repræsentanter for alle partier til at modtage yderligere oplysninger. Jeg tror, dette er påkrævet.

Ministeren forsøger at kaste sig over os ved at sige, at han ved godt, hvorfor vi interesserer os så meget for militær, og hvorfor vi agiterer så meget imod militæret, og jeg forstår på hans udtalelser, at han mener, vi undergraver det, han kalder forsvaret. Jeg vil gerne have lov til at sige, at det arbejde imod militarisme, som vi kommunister gør, er det rene dronning Dagnars silkeærmer imod den agitation, socialdemokratiet drev før i tiden — jeg tænker på tiden før den første verdenskrig, og jeg opfordrer den højtærede forsvarsminister til at dykke ned i historiens annaler og studere dem. Uanset hvilken mening han iøvrigt har, forbeholder vi os imidlertid ret til at varetage de menige soldaters interesser, og vi forbeholder os ret til at bekæmpe militarismen her i Danmark. Vi forbeholder os ret til at have vor mening om, hvorvidt forsvaret er demokratisk og i Danmarks interesse eller ikke. Vi forbeholder os først og sidst vor ret til at varetage det menige mandsskabs interesser, og det kan sandt for dyden nok gøres påkrævet, det får vi illustreret gennem den stilling, regeringen her har taget, og den redegørelse, forsvarsministeren har givet om socialdemokratiets ændrede standpunkt til 18 måneders tjenestetid, idet man under fuldkommen uforsvarlige forhold vil holde så mange soldater inde.

Her har man spurgt eksperterne gennem en lynhurtig undersøgelse, og eksperterne har haft forskellige meninger. Må jeg tillade mig at bemærke, at det ikke er sagt for at fornærme nogen, hverken her i salen eller udenfor denne sal, men det er måske menneskeligt, hvis samtlige regimentschefer, når de skal udtale sig om en sådan sag, føler trang til at fastslå, at de skal nok klare den historie trods alle vanskeligheder, for man har ikke noget som helst imod at avancere, og man ønsker ikke at løbe nogen risiko for at blive mistænkt for ikke at kunne klare problemerne under eventuelt større vanskeligheder, f. eks. ved indkaldelse af sikringsstyrke, ved mobilisering eller under en krig; de vil vise, at de er i stand til at klare

sagen. Det forekommer mig dog, at der foreligger så autoritative udtalelser om det rent ud sagt uforsvarlige i i øjeblikket at gennemføre beslutningen om 18 måneders tjenestetid, at der burde være taget hensyn hertil. Regeringen har skyndt sig at skifte mening, men jeg mener ikke derfor, at folketingset har pligt til at skifte mening, jeg mener, at folketingset dog må have ret til at opfordre regeringen til at ofre noget mere tid på at undersøge og overveje denne sag.

Jeg anerkender ikke forsvarsministerens undersøgelser som tilstrækkelige, så længe han ikke har forespurgt soldaterne selv, og så længe han ikke i det mindste har ulejligt sig ud til de mest nærliggende afdelinger her på Sjælland for at se på, under hvilke forhold soldaterne er indkvarteret. Det er virkelig ikke nok, at man spørger de højere officerer. Derfor har vi foreslået vor dagsorden for at give ministeren mulighed for at foretage nye overvejelser, som efter vor opfattelse må resultere i, at man ændrer den for tidligt truffne beslutning, og hvis regeringen opretholder det standpunkt, som statsministeren og forsvarsministeren har taget, at de vil have vor dagsorden forkastet, ja, så kan det ikke andet end bekræfte vort indtryk af, at det er andre kræfter end lige akkurat danske, der har fået dem til at skifte om fra valgkampens glade og vilde agitation mod den daværende forsvarsminister, Harald Petersen, til det standpunkt, forsvarsministeren og socialdemokratiet nu indtager.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har fundet på en måde at forklare eller bortforklare, hvorfor de radikale ikke vil stemme for vor dagsorden. Dels er den ikke skarp nok, dels anser man det for nytteløst, for den bliver alligevel forkastet. Ja, men hvis den havde været skarpere, ville den formentlig også blive forkastet, så det er da i hvert fald ikke noget argument, og iøvrigt har jeg da adskillige gange oplevet, at det radikale venstre, også det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, i dette høje ting har stillet forslag eller talt for forslag, som man på forhånd kunne regne med ville blive forkastet. Det har ikke forhindret det radikale venstre i alligevel at have sit standpunkt. Det forekommer mig virkelig noget besynderligt at sige, at fordi vi på forhånd ikke har nogen

[Aksel Larsen.]

garanti for, at vort standpunkt vil have flertal, så vil vi overhovedet ikke stille noget forslag, og fordi vi ikke på forhånd har garanti for, at denne dagsorden kan blive vedtaget, vil vi ikke stemme for den. Betingelsen for, at en dagsorden kan blive vedtaget, er, at nogen stemmer for den. Hvis de radikale på forhånd siger, at de vil i hvert fald ikke stemme for den, formindsker de mulighederne for, at den kan blive vedtaget. Jeg mener, vi skal gøre et forsøg på at få den vedtaget. Jeg henstiller derfor til det høje ting, at man ved afstemningen stemmer for den af mig foreslåede dagsorden.

Viggo Stareke: Angående den af det ærede medlem hr. Aksel Larsen foreslåede dagsorden vil jeg gerne sige, at vi har anvist en løsning, som er bedre end de 18 måneders tjenestetid, men at vi ikke ønsker at lade os provokere frem ved en dagsorden fra kommunistisk side.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsens udtalelser om grundskyld stemmer ikke helt overens med hans overordnede anskuelser i Rusland, hvilket er beklageligt, men jeg skal ganske kort forklare det ærede medlem, hvori forskellen på en liberal reform som grundskyld og en socialistisk-kommunistisk socialisering af jorden består. Den består i, at det i Rusland er staten, der bestemmer, om der skal drives kornavl eller hesteavl eller hønseavl eller hundeavl på jorden, hvorimod under fuld grundskyld ejeren har fuldstændig fri rådighed over, hvad han vil bruge jorden til. Det er deri, grundskyldens betydning for det menneskelige initiativ ligger.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard gjorde nogle bemærkninger om regeringsdannelsen, men gik udenom det vigtige moment, at det var de radikale, som forhindrede fortsættelsen af den venstre-konservative regering, at det derefter var de konservative og tildels venstre, som forhindrede den foreslåede rene venstre-regering, og at det var de samme kræfter, der forhindrede en eventuel dannelse af en regering bestående af venstre, radikale og retsforbundet med et liberaliseringsprogram. Efter at disse muligheder er bortfaldet, efter at de radikales forslag om en regering bestående af venstre, socialdemokrater og radikale også er afvist af de to store partier, så er der

ingen anden parlamentarisk anstændig fremgangsmåde end at anbefale kongen at henvende sig til det største parti i folketinget med opfordring til at undersøge mulighederne for en regeringsdannelse.

Jeg vil gerne takke den højtærede statsminister for hans svar på spørgsmålet om, hvordan man skulle forstå udtrykkene om gensidighed og ligestilling. Jeg forstod den højtærede statsminister sådan, at han mente, at man først og fremmest skulle søge at få andre lande til at nedbringe deres toldbarrierer og afskaffe deres restriktioner. Dette synes jeg er godt, men hvis det nu ikke lykkes at få de andre lande til dette, på hvilken måde vil den højtærede statsminister så prøve at opnå gensidighed og ligestilling: ved at følge den recept, som de konservative skriver, eller ved at afstå derfra? Det er egentlig det, som er det kardinale spørgsmål, og som jeg derfor endnu en gang vil stille den højtærede statsminister.

Mit spørgsmål om, hvorvidt den højtærede statsminister kunne give nogen garanti for, at en udpumpning af Marshallmidler ikke ville give inflation, blev ikke besvaret.

Den højtærede statsminister vendte sig imod en udtalelse, som jeg havde fremsat, om, at England var blevet ruineret under arbejdersocialismen, og at det under Manchesterliberalismen havde erobret en verden. Det er dog en kendsgerning, at England bragte velsignelse til praktisk talt hele verden under sin frie handel, under sit frie kapitalmarked. Europa og verden trivedes derunder. Vi havde dengang et system med fri omvekslelighed af valutaer, vi havde et system med fri prisdannelse, et system, som blev ødelagt for kun et par og tyve år siden. Hvis man ser på Englands tilstand nu, er det rigtigt, at England har lidt meget under krigen, men det har andre lande også. Tænk f. eks. på Italien og Tyskland.

Selvom de har været aggressive parter i krigen, har de dog lidt mindst lige så meget som England, men Italien og Tyskland har genrejst sig økonomisk og har indført tilforladelighed i deres pengevæsen, er gået over til fri prisdannelse og fri markedsøkonomi for en meget stor del af deres økonomi. Schweiz har hele tiden fulgt denne politiske linie, og Schweiz står økonomisk meget stærkt, men har ganske vist ikke del-

[Viggo Starcke.]

taget i krigen, selvom det har meget høje militærudgifter, og Belgien har lige siden 1946 fulgt en lignende linie. Det er derfor, at det tyske eksempel og eksemplet fra Belgien, Schweiz og Italien er så interessant til sammenligning med England og til sammenligning med Frankrig, som ikke har ført denne politik, og det er derfor, jeg anbefaler den højtærede statsminister at studere og undersøge dette, fordi dér ligger noget, som Danmark kan bruge.

Den højtærede statsminister sagde, at under Manchesterliberalismen opstod proletariet, da tvang man kvinder og børn ind i arbejdet i fabrikkerne, og det er jo tildels rigtigt, men ikke helt. For proletariet havde bestået i århundreder i England, før Manchesterliberalismen kom frem, og at man tvang kvinderne ind i arbejdet — ja, det er jo ikke så mange årtier siden, konerne i de fleste danske arbejderhjem kunne blive hjemme og passe hjemmet og børnene, men det er meget få arbejderhjem, der har råd til det i dag her i Danmark. Det, der skabte proletariet i England, var ikke Manchesterliberalismen, men det var kapitalismen; det var det, at siden Henrik VIII's dage monopoliseredes jorden. Under Henrik den Ottende beslaglagdes al fællesjorden, som lå i de vældige almindinger ved hver eneste landsby. Under Henrik den Ottende konfiskeredes al kirkejorden i England, som var omtrent en trediedel af Englands jord. Under Henrik den Ottende konfiskeredes laugenes ejendomme i byerne. Henrik den Ottendes finansminister, Thomas More, havde et meget skarpt øje for følgen af, at godsejerne havde nedlagt landsbyerne og jaget proletariet for at lægge jorden ud til fåreavl. Han sagde: nu er fårene blevet så glubende rovdyr, at de ikke blot opæder mennesker, men de opæder hele landsbyer. Jeg ved godt, at den højtærede statsminister har lov til at smile, men dette er i virkeligheden et meget alvorligt spørgsmål, og jeg tror egentlig, at vi inderst inde er enige om, at dette spørgsmål skal løses. Det var dér, proletariet opstod, og derfor har socialdemokratiet og retsforbundet den samme fundamentale interesse i at få standset kilden til proletariseringen af menneskene.

Poul Hansen (Kalundborg): Jeg skal for en ordens skyld sige, at vort parti vil stemme imod den foreslåede dagsorden.

Jeg skal samtidig konstatere, at det ærede medlem hr. Aksel Larsen nu to gange har haft lejlighed til at dokumentere sine løse påstande om, hvad socialdemokratiske folketingskandidater har sagt før valget. Han har ikke gjort det. Han har derimod givet påstanden bestemt adresse til et enkelt medlem af den socialdemokratiske gruppe. Jeg kan efter samtale med det ærede medlem hr. Brodthagen sige, at hvad det ærede medlem hr. Aksel Larsen her fortalte, er i strid med sandheden.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Jeg skal blot gøre to ganske korte bemærkninger. Jeg beder det ærede medlem hr. Viggo Starcke tilgive, at jeg smilte, da han så ned på mig. Det var ikke ad det ærede medlem, jeg smilte, for det var jo ikke til at le ad, hvad det ærede medlem sagde. Jeg er helt enig med det ærede medlem i, at vi bør løse den sociale retfærdigheds problem, men jeg henstiller høfligst, at det ikke bliver i aften.

Jeg vil først takke det ærede medlem hr. Erik Eriksen for hans sidste replik. Jeg skal ikke polemisere mod det ærede medlem. Han sluttede med at sige, at den nuværende regering skal blive behandlet efter samme retningslinie, som den tidligere opposition behandlede den tidligere regering, og, føjede han til med eftertryk, der skal ikke blive givet undervægt. Jeg har, som det ærede medlem tidligere har sagt, en barnegod tro på mine medmenneskers gode vilje, og det med undervægt håber jeg altså er til den rigtige side. Politiske bemærkninger skal jeg ikke gøre flere af til det ærede medlem.

Til det ærede medlem hr. Aksel Møller vil jeg blot sige den ene ting, at jeg er ked af, at det ærede medlem forsøgte at fortolke de udtalelser, jeg havde fremsat angående stationeringen, og jeg vil for historiens skyld sige, at jeg ikke kan tiltræde de frimodige konklusioner, som det ærede medlem drog af mine udtalelser; de står for det ærede medlems egen regning. De synspunkter, jeg og regeringen iøvrigt har givet udtryk for angående stationeringen, tror jeg har en sådan rod i det danske folk, at regeringen, der lægger den største vægt på en bred samling om Atlantpagten, hverken kan

[Statsministeren.]

eller bør se bort derfra. Skal samarbejdet Atlantpagtlandene imellem bære frugt, må det bygge på en forståelse hos folkene i hvert af de 14 Atlantpagtlande. Det ville derfor være uretsmæssigt i dag at træffe beslutning om en varig stationering af flyverstyrker.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg skal oplyse, at mine udtalelser om det ærede medlem hr. Brodthagen bygger på referater, som jeg har fået af vælgermøder i det ærede medlem hr. Brodthagens kreds. Jeg skal naturligvis, hvis det ærede medlem hr. Brodthagen benægter at have udtalt sig i den retning, jeg her har hævdet, undersøge sagen, og hvis det viser sig, at jeg er forkert informeret, skal jeg ikke holde det hemmeligt. Jeg synes, at det havde været mere rimeligt, om det ærede medlem hr. Brodthagen selv havde taget ordet i stedet for at sende det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) på talerstolen. Det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) skulle hellere prøve at feje for sin egen dør. Jeg vil for tredje gang spørge det ærede medlem, hvordan det er med ham, som under ingen omstændigheder — altså, under ingen omstændigheder — vil have stationeret fremmede tropper i Danmark.

Brodthagen: Jeg tillagde ikke udtalelsen så stor betydning, at jeg ville trætte tingets medlemmer med at gå herop. Jeg vil dog gerne sige, at den udtalelse, det ærede medlem hr. Aksel Larsen har lagt mig i munden, ikke er rigtig, idet jeg aldrig nogensinde har udtalt, at vi kunne nøjes med 12 måneders tjenestetid. Det, der skete, var, at jeg ved et vælgermøde af den radikale kandidat blev stillet overfor spørgsmålet om, hvad jeg syntes om den 18 måneders tjenestetid, og om ikke 12 måneder kunne være nok. På det vælgermøde fik jeg på grund af andre spørgsmål ikke lejlighed til at svare på dette, og det radikale venstreblad skrev så dagen efter — meget stort opsat — at jeg undlod at svare den radikale kandidat, og insinuerede, at jeg muligvis ikke turde svare på det stillede spørgsmål. Følgelig svarede jeg den næste aften på et vælgermøde, vi havde i noget, der hed-

der Væggerløse, og mine ord faldt nøjagtig sådan: Efter min mening er det hverken nødvendigt, at man bruger 18 måneder eller 12 måneder til at uddanne en soldat; 6 måneder er nok; men under de forhold, hvorunder vi lever, og under den opbygning, vi har af det danske forsvar, anser jeg 18 måneder for at være nødvendigt i øjeblikket. Dette svar blev givet på det spørgsmål, der blev stillet mig af den radikale kandidat, og det er den eneste gang på de 11 vælgermøder, jeg havde i min kreds, at jeg udtalte mig om tjenestetiden, så jeg må bestemt dementere, at jeg har lovet, at vi skulle komme ned på 12 måneders tjenestetid.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag om overgang til den næste sag på dagsordenen af Aksel Larsen

forkastedes med 120 stemmer mod 7; 13 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 23. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Valg af 3 medlemmer og 4 stedfortrædere til lønningsrådet.*
- 2) *Valg af 1 medlem til landsskatteretten.*
- 3) *Valg af 4 medlemmer til det i tjenestemandenslovens § 121 omhandlede udetillægsnævn.*
- 4) *Første behandling af:*
Forslag til lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl.
- 5) *Første behandling af:*
Forslag til lov om ændringer i folkeforsikringsloven om forhøjelse af grundbeløbene, forhøjelse af renten med tillæg i kommunegrupperne II og III til samme størrelse som i kommunegruppe I samt om forhøjelse af brændselstillæg, invaliditetstillæg og lomme penge til rentemodtagere på alderdomshjem [af Ragnhild Andersen m. fl.].

[Formanden.]

Ved folketingsmændene Fibiger og Damsgaard er modtaget en henvendelse fra Hanstholmudvalget om færdiggørelse af fiskerihavnen ved Hanstholm.

Eksemplarer af henvendelsen er omdelt til tingets medlemmer.

Mødet hævet kl. 18²⁰.

10. møde.

Fredag den 23. oktober kl. 13.

Formanden: Medlem af folketinget fru Petra Petersen har meddelt mig, at hun ønsker til indenrigs- og boligministeren at stille følgende spørgsmål:

Hvorfor har man endnu ikke påbegyndt arbejdet på de laboratorier ved serum-instituttet til efterforskning og fremstilling af midler til bekæmpelse af børnelammelse, hvortil midler blev bevilget i efteråret 1952?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 3 medlemmer og 4 stedfortrædere til lønningrådet.

(Jfr. tidenden sp. 22).

Valgt blev:

Aage Knudsen med stedfortr. *Kaj Andresen*,
Arnth Jensen — — *Marius Buhl*,
Karl Olsen — — *Erna Sørensen* samt

Kirsten Gloerfelt-Tarp som stedfortræder for Svend Jørgensen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til landsskatteretten.

(Jfr. tidenden sp. 37).

Valgt blev: *Hans Knudsen*.

Den følgende sag på dagsordenen var:

Valg af 4 medlemmer til det i tjenestemandslovens § 121 omhandlede udetillægsnævn.

(Jfr. tidenden sp. 22).

Valgt blev: *Alsing Andersen*, *Kolbjørn Himmelstrup* og *Ole Bjørn Kraft*.

Man gik derpå til:

Første behandling af forslag til lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 217; fremsættelsen findes i tidenden sp. 187).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den under næste punkt på dagsordenen opførte, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i folkeforsikringsloven om forhøjelse af grundbeløbene, forhøjelse af renten med tillæg i kommunegrupperne II og III til samme størrelse som i kommunegruppe I samt om forhøjelse af brændselstillæg, invaliditetstillæg og lømmepenge til rentemodtagerne på alderdomshjem [af Ragnhild Andersen m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 123; fremsættelsen findes i tidenden sp. 40).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Arbejds- og socialministeren (Strøm): Af de to forslag, der foreligger til behandling, er det ene regeringsforslaget, som jeg vil henstille til det høje folketing at gennemføre så hurtigt som muligt. Det andet forslag, om ændringer i folkeforsikringsloven, som er fremsat af det ærede medlem fru Ragnhild